

Masarykova univerzita

Fakulta sociálních studií

Vývoj regionálního listu Slovácko v l. 1907-1946

The Development of Paper Slovácko in years 1907 – 1946

Diplomová práce

Bc. Barbora Lahová

Brno 2012

PhDr. Pavel Večeřa, Ph.D.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím pramenů a literatury uvedené v bibliografii.

V Brně dne 20. 12. 2012

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu své diplomové práce PhDr. Pavlu Večeřovi, PhD. za ochotnou a vstřícnou pomoc. Děkuji za trpělivé konzultace a cenné rady. A také bych ráda poděkovala zaměstnancům Státního okresního archivu v Hodoníně za laskavý přístup a redaktorovi současného Slovácka Mgr. Petru Turkovi za gramatickou korekturu.

Obsah

1. Úvod	7
2. Metodologie	7
2.1. Stav zpracování, sekundární literatura	8
2.2. Prameny.....	9
2.2.1. Písemnosti osobní povahy	9
2.2.2. Novinové výtisky	10
2.3. Induktivní a deduktivní metoda.....	11
2.4. Přímá a nepřímá metoda.....	12
2.5. Struktura práce	13
3. Regionální noviny	14
3.1. Redakční práce	15
3.2. Redakční kolektiv	17
3.3. Technologie	18
3.3.1. Grafická úprava novin.....	18
3.3.1.1. Písmo	18
3.3.1.2. Obrazový materiál	19
3.4. Inzerce, reklama	20
3.5. Rubriky, posloupnost rubrik.....	20
4. Vývoj česky psaných médií na konci 19. a na začátku 20. století	21
4.1. Změny v žurnalistice v 19. století	21
4.2. Česká média na konci 19. a na začátku 20. století	24
4.2.1. První světová válka	25
4.3. Česká žurnalistika po První světové válce v období První republiky	25
4.4. Druhá republika, Protektorát Čechy a Morava a tištěná média na českém území	28
4.5. Třetí republika a tištěná média, od osvobození do únorového převratu	30
4.6. Tisk sociálních demokratů.....	32
4.7. Tisk komunistické strany	33
5. Vznik týdeníku Slovácko	35
5.1. První číslo.....	38
6. Slovácko před První světovou válkou (1907 – 1914)	40
6.1. Chod redakce.....	40
6.2. Výrobní proces, distribuce, ekonomika listu, finance	50
6.3. Forma a grafika listu, obrazový materiál	52

6.4. Struktura listu	55
6.5. Inzerce a reklama	61
6.6. Cílová skupina.....	61
7. První světová válka (1914 – 1918).....	62
7.1. Chod redakce.....	64
7.2. Výrobní proces, distribuce, ekonomika listu, finance	65
7.3. Forma a grafika listu, obrazový materiál	65
7.4. Struktura listu	67
7.5. Inzerce a reklama	69
7.6. Cílová skupina.....	70
8. Vznik republiky (1918 – 1920)	70
8.1. Chod redakce.....	72
8.2. Výrobní proces, distribuce, ekonomika listu, finance	74
8.3. Forma a grafika listu, obrazový materiál	75
8.4. Struktura listu	77
8.5. Inzerce a reklama	78
8.6. Cílová skupina.....	78
9. Slovácko komunistickým listem (1920 – 1925).....	79
9.1. Boj o Lidový dům, Slovácko v generální stávce.....	80
9.2. Chod redakce.....	86
9.3. Výrobní proces, distribuce, ekonomika listu, finance	90
9.4. Forma a grafika listu, obrazový materiál	91
9.5. Struktura listu	94
9.6. Inzerce a reklama	95
9.7. Cílová skupina.....	95
10. Slovácko s Kominternou (1925 – 1938)	95
10.1. Chod redakce.....	100
10.2. Výrobní proces, distribuce, ekonomika listu a finance	101
10.3. Forma a grafika listu, obrazový materiál	102
10.4. Struktura listu	106
11.5. Inzerce a reklama	108
10.5. Inzerce a reklama	109
10.6. Cílová skupina.....	110
12. Slovácko v ilegalitě, Moravská Rovnost (1938 – 1945)	110
13. Obnovené Slovácko, květen 1945 – říjen 1946.....	116

14. Závěr.....	120
15. Použité zdroje.....	123
16. Jmenný a věcný rejstřík.....	129
17. Seznam obrázků a diagramů	133
18. Anotace, klíčová slova	135
19. Přílohy	136
19.1. Na Hodonínské radnici zavlál rudý prapor	136

Celkový počet slov: 34 714

1. Úvod

Slovácko je významné regionální periodikum, i když již nevychází jako samostatný týdeník, ale pouze jako příloha Hodonínského deníku Rovnost, stále se těší velké oblibě v regionu a v úterý vychází v největším nákladu za celý týden a mezi ostatními suplementy Vltava Labe Press, a.s. se také umísťuje v nákladu na prvních místech.¹ Navzdory své význačnosti neexistuje o týdeníku Slovácko komplexní práce, která by se zabývala jeho vývojem. A proto se tato práce pokusí zmapovat počátky týdeníku až do roku 1946. Zaměřím se v ní na podobu listu a jeho proměny, stav a strukturu redakce, nejčastější rubriky. Cílem mé práce bude přiblížit a sjednotit nepopsaný kus historie tohoto týdeníku.

Slovácko vychází již sto pět let a za tu dobu se nevyhnulo několika obměnám ani přestávkám ve vydávání. Pamětníci zkoumaného období již nežijí, ale noviny samy jsou odrazem své doby a pamětníkem historie, kterou popisují a mnohdy tvoří. I ve Slovácku existovala témata, o kterých se psalo více a témata a o kterých se zase nesmělo psát vůbec. Působila v něm řada významných osobností jako Ivan Olbracht nebo Antonín Novotný a také regionálních osobností jako MuDr. Josef Hrubý, Rudolf Filip, Josef Holomčík.

V práci všechny tyto proměny popíši a zmapuji, budu se snažit o faktický popis periodika, jak se vyvíjelo s časem od založení v roce 1907 až do obnovení v roce 1946.

2. Metodologie

Pro popis proměn týdeníku Slovácko použiji metody kvalitativní, a to deskriptivní případovou studii. Ta má podle sociologa Hendela poskytnout kompletní vysvětlení nějakého jevu, je to detailní studium jednoho nebo více případů. Na případu několika výtisků popíši obecnější problematiku podoby týdeníku Slovácko v dané době. Aplikuji případovou studii na zkoumání změn v týdeníku Slovácko v určitém časovém období.²

Případová studie analýzy mediální organizace odpovídá na podstatné otázky produkce mediálních sdělení, a to zejména v té části, která se odehrává na úrovni vyššího a středního

¹ Rybová, Jana. 2012. „Slovácko nejčtenější“ In Hodonínský deník extra, březen 2012.

² Hendl 2005: 104 – 105.

managementu. V počátku se výzkum mediální organizace zaměřoval spíše na individuální charakteristiky mediální pracovníků, nejčastěji novinářů. Postupně se ale začal více zabývat zjištěním, jaké hodnoty organizace ovlivňují práci zaměstnanců na různých stupních.³

Budu se ptát, jak bylo Slovácko v letech 1907 – 1946 strukturováno a kdo jej vlastnil?

Ve své práci budu sledovat, jak se týdeník měnil, jeho počet stran a periodicitu vydávání listu. Speciálně se budu věnovat osobnostem Slovácka, jaká byla struktura redakce, kdo byl vedoucím redaktorem a kdo dál působil v daných etapách v redakcích, kdo byl vydavatelem a vlastníkem, proč noviny vznikly, z jakého důvodu a jak byly financovány, kdo zajišťoval distribuci a administraci, kde sídlila redakce a administrativa. Z grafického hlediska popíši hlavičku, počet sloupců a zalamování článků, písmo a jak se v průběhu doby měnil formát. Pozornost věnuji také pravidelným a nepravidelným rubrikám, ilustračnímu materiálu a fotografiím. Zmapuji tiskárny, ve kterých se Slovácko během období 1907 – 1946 tisklo.

Součástí mé práce budou také podkapitoly o cílovém publiku listu Slovácko. Nezpracovávala jsem samotný výzkum publika, ale vycházela jsem z obsahu týdeníku a sice, jakým způsobem se obracel na své čtenáře, koho oslovoval v článcích (např. „Dělníci! Občané!“, „Socialistická ženo!“, „Ženy, matky!“ aj.) a dále jsem vycházela z obecných předpokladů o sociální demokracii a jejich étosu a později o komunistické straně a jejich programech. Publikum Slovácka v letech 1907 – 1946 by mohlo být tématem dalšího výzkumu, není však primárním cílem pro tuto práci. Pro ucelený obraz o listu Slovácko však bylo nutné publikum aspoň nastínit.

2.1. Stav zpracování, sekundární literatura

O týdeníku Slovácko toho doposud nebylo napsáno mnoho, výjimku tvoří články hodonínského historika Josefa Šolce. Jeho novinové publikace tvoří část mých literárních zdrojů, popsal v nich určitá období vývoje týdeníku a osobnosti, které v něm působily. Mezi další zdroje budou patřit historické publikace o městě Hodonínu, kde sídlila redakce a o některý dějinných událostech, které Slovácko ovlivnilo, jako byla například prosincová generální stávka v roce 1920.

Dále budu zkoumat jednotlivé výtisky týdeníku Slovácko od jeho založení 22. března 1907 až po rok 1946, kdy po válce navázalo na odbojovou Moravskou Rovnost. Rovněž mě

³ Trampota, Vojtěchovská 2010: 60.

bude zajímat právě tento zmiňovaný odboj a jeho činnost, neboť po druhé světové válce na něj Slovácko navázalo. V odboji působili také redaktoři periodika, poté co vstoupilo do ilegality.

2.2. Prameny

Kromě deskripce historického vývoje jsem použila zejména analýzu dokumentů. Většina dokumentů týkajících se redakční činnosti Slovácka byla zničena po roce 1989. Jak uvidíme dále, Slovácko bylo po celé zkoumané období periodikum levicové a od šedesátých let 20. století mělo dokonce monopol v okrese na zveřejňování informací, proto byly jeho materiály po Sametové revoluci skartovány.⁴ Byla jsem tak nucena vycházet z vedlejších archivních materiálů viz. kapitola *Písemnosti osobní povahy*. Výzkum jsem prováděla ve Státním okresním archivu Hodonín (SOkA Hodonín).

2.2.1. Písemnosti osobní povahy

V této práci budu využívat také písemnosti, které vznikly rukama jednoho z šéfredaktorů týdeníku Slovácka, Františka Mráze, a jsou nyní uloženy ve fondu ve Státním okresním archivu Hodonín. Jedná se o jeho pozůstalost, kterou archivu věnovala jeho dcera. V té jsem se zaměřila zejména na nepublikované články do časopisů a rukopisy, podařilo se mi objevit některé skutečnosti, které Mráz zaznamenal o týdeníku k příležitosti jeho významných výročí. Články najdeme ve fondu v archivu značky FM – H, v tomto fondu se nachází patnáct inventárních jednotek ve třech skupinách: osobní spisy, činnost v zaměstnání a funkcích, publikační činnost. Ze získaných materiálů si můžeme udělat přehled o veřejné činnosti funkcionáře KSČ Františka Mráze⁵ a částečně i o jeho osobním životě. Fond obsahuje tři kartony spisového materiálu z let 1930 – 1964, osobní korespondenci z let 1953 – 1969, zprávy z poslaneckých rad Národního shromáždění, kolektivizace JZD – zprávy brigád KSČ, referáty na schůze. Pro tuto práci byl nejprínosnější třetí karton, který obsahuje publikační činnost, jedná se o archiválie: 10 – články do novin a časopisů a 11 – články do novin a časopisů (rukopisy). Jsou zde uloženy publikované i nepublikované texty o týdeníku Slovácko a o jeho odbojové činnosti během druhé světové války.

Dalším významným zdrojem byla pozůstalost šéfredaktora a redaktora Tomáše Koutného. Nachází se rovněž v SOkA Hodonín pod značkou fondu TK – H, inventární číslo

⁴ Dle informací historika Josefa Šolce. – pozn. autorky

⁵ Později se stal poslancem a začal se podepisovat jako „Franta Mráz“. – pozn. autorky

18. Obsahuje pět kartonů rozdělených do třech hlavních skupin: I. Písemnosti týkající se bezprostředně osoby původce fondu, II. Korespondence, III. Písemnosti původce fondu, zachycující jeho veřejnou činnost a tvorbu, IV. Ilustrační materiál k osobě původce fondu. V poslední zmiňované skupině můžeme nalézt také výstřižky a dokumenty a mezi nimi dokonce výtisk Slovácka z května 1945, úplně první, jež vyšel hned po osvobození, který není k dispozici mezi ostatními výtisky v pořadači.⁶

Dalším důležitým pramenem byly paměti účastníků generální stávky v Hodoníně v roce 1920 Františka Richtera a Tomáše Koutného, kteří byli zároveň redaktory Slovácka. Do sborníku je zařadil kolektiv autorů vedený bývalým rektorem University Jana Evangelisty Purkyněho (Masarykovy univerzity) Prof. PhDr. Bedřichem Čerešňákem, CSc.⁷

2.2.2. Novinové výtisky

Novinové výtisky, které budu sledovat, jsou uloženy ve Státním okresním archivu Hodonín od roku 1907 – 1933, a od roku 1935 – 1938 a od roku 1945 – 1946. V archivu se nacházejí ve svázané podobě v knihách pod značkou S – KSČ – H/ 25 – 48.

Informace získané z novinových výtisků budou pro práci primárním zdrojem, díky nim získáme historický přehled o událostech v týdeníku, které bychom z archivních dokumentů nemohli vyčíst v takové komplexnosti. Podle Hrocha (1985) plní noviny a časopisy dvě funkce, které jsou vzájemně úzce spjaty: mají poslání informativní, zpravodajské a zároveň se snaží o názorové, politické a ideové ovlivnění.⁸ Noviny jsou tedy sice zrcadlem dané doby, ale musí se s nimi jako s informačním zdrojem jednat opatrně, usilují především o obraz sociální reality v určitém politickoideologickém duchu a tak se snaží ovlivnit čtenářskou veřejnost. Avšak na historii se musíme dívat jako na soubor verzí, protože neexistují jedny dějiny, ale mnoho interpretací dějin.⁹

Bartoš upozorňuje na to, že noviny plní činnost jak dokumentační, tak i činnost informační, a proto je nutné použít také čistě dokumentační materiály jako kontrolní prostředek. Musíme se ptát, zda jsou noviny vůbec relevantním zdrojem k pramenné základně k popisu historických skutečností a do jaké míry jsou věrohodné, jak odpovídají historické skutečnosti, kterou odrážejí. Pro každé noviny je třeba určit, jaký mají okruh jejich informací

⁶ Špičková, Marta. 1965: Koutný, Tomáš, inventář. TK – H, JAF-14, 19, SOkA Hodonín.

⁷ Čerešňák a kol. 1970. *Prosinec 1920 a Hodonínsko*. Hodonín: Knihnice okresního vlastivědného muzea v Hodoníně.

⁸ Hroch 1985: 159.

⁹ Orság 2008 in Bočák, Rusnák: 134.

geograficky, tematicky, účelově a jak se tato množina má k tematickému okruhu zkoumaného problému. Musíme si určit, které noviny jsou pro daný výzkum relevantní.¹⁰

Slovácko jako noviny vznikaly v určitém historickém a politickém kontextu, proto na ně musíme tak i pohlížet, navíc po celé zkoumané období sloužilo levici a už na začátku se vyprofilovalo velmi antiklerikálně, což se odráželo v jeho stanoviskách a redakčních materiálech, jak můžeme vidět v dalších kapitolách. Jako zdroj objektivního vědeckého historického zkoumání je tedy nevěrohodné. Cílem této práce však není popisovat minulost regionu, ale novin, které o něm psaly, a proto v nich spatřuji vhodný zdroj pro popis vnitřních i vnějších změn v nich samotných.

Bartoš dále uvádí, že noviny mohou posloužit také jako svědectví nejen o událostech, které na svých stránkách popisují, ale také o společnosti dané doby, jak žila, čím se bavila, jak přemýšlela a co ji zajímalo. Pro moderní historii je použití novin jako pramenné základny celkem běžné, neslouží již pouze jako zdroj pro primární historické události, ale také informují o historických skutečnostech, které původně směřovaly k jinému cíli, např. reklama už nemá pouze prodávat výrobek, ale informuje o výrobcí, firmě, ceně apod. Stejně tak úvodník již bývá spíše výpovědí o autorovi než o obsahu. Takováto nepřímá metoda je pro historiografii velmi užitečná a plodná.¹¹

2.3. Induktivní a deduktivní metoda

Při historickém zkoumání se běžně používají dvě metody – indukce a dedukce. Zmiňované metody bylo nutné využít také v této práci vzhledem na množství a povahu zkoumaného materiálu.

Indukce je metodou empirického studia jevů, která postupně přechází od jednotlivých skutečností k obecnějším faktům o společenské události. Historik pracuje s úzce a přesně omezeným souborem jevů a své závěry činí o určitém charakteristickém rysu celého souboru na základě toho, že daný rys či vlastnost našel u každého případu, který k souboru patřil. Dedukce, která jde ruku v ruce s indukcí, je tvorbou vědeckého zobecnění, kdy se výsledné

¹⁰ Bartoš 2001: 9.

¹¹ Bartoš 2001: 10 – 13.

tvrzení odvozuje z jednoho nebo několika tvrzení, a to s použitím pravidelné formální logiky.¹²

„Deduktivní metody užíváme obvykle teprve tehdy, když byl již nahromaděn empirický faktografický materiál a je třeba se v tomto materiálu orientovat, uvést jej v systém, porozumět mu.“¹³

Pro zpracování daného tématu budu užívat obou metod - jak induktivních, tak deduktivních.

2.4. Přímá a nepřímá metoda

Přímou metodou v historickém zkoumání rozumíme postup, kdy minulost poznáváme a popisujeme prostřednictvím jednoho či více pramenů. Tento pramen z popisované minulosti vyrůstá a bezprostředně o ní vypovídá. Nejdůležitější složkou přímé metody je podle historika Miroslava Hrocha ověření spolehlivosti pramene. Je to nejběžnější postup všude tam, kde jde o prostý popis skutečnosti. Pokud se tedy výzkumník omezí na otázku „Jak se to stalo?“, vystačí si s rekonstrukcí historické události pomocí přímé metody. Předpokladem ovšem je dostatečné množství pramenů.¹⁴

Nepřímou metodou zkoumáme složitější vztahy. „Pokud se nedochoval pramen, který by přímo odpověděl na otázku, která nás zajímá, můžeme užít pramene o obdobné složce historické skutečnosti, tedy prameny, které mohou podat svědectví o analogických vztazích, postojích atd.“¹⁵ Nepřímá metoda není spojena jenom s pramenným, ale i s mimo pramenným poznáním. Mezi mimo pramenné poznatky můžeme zařadit nejen starší dílčí poznatky, ale i obecné znalosti souvislostí historického vývoje a jeho zákonitostí.¹⁶

Při zkoumání proměn týdeníku Slovácko jsem využila přímé i nepřímé metody zkoumání. Jak bylo výše zmíněno, využila jsem jak zkoumání pramenů, které bezprostředně souvisí s týdeníkem, tak rovněž starších dílčích poznatků. Součástí práce je také zpracování obecného historického vývoje dějin českých médií až do roku 1948.

¹² Hroch 1985: 201 – 202.

¹³ Hroch 1985: 203.

¹⁴ tamtéž: 204.

¹⁵ tamtéž: 205.

¹⁶ tamtéž: 205.

2.5. Struktura práce

Po prozkoumání archivního materiálu jsem se rozhodla rozdělit vývoj Slovácka na osm etap. Při členění jsem brala v úvahu nejen velké mezníky historie jako První světová válka, První republika, ale i mezníky vnitřní historie Slovácka. Mezi nimi např. přechod Slovácka mezi komunistická periodika aj.

Jednotlivé etapy jsou tedy následující:

- 1) Vznik Slovácka (1907)
- 2) Slovácko před První světovou válkou (1907 – 1914)
- 3) První světová válka (1914 – 1918)
- 4) Vznik republiky (1918 – 1920)
- 5) Slovácko komunistickým listem (1920 – 1925)
- 6) Slovácko s Kominternou (1925 – 1938)
- 7) Moravská Rovnost – Slovácko v ilegalitě (1939 – 1945)
- 8) Slovácko po osvobození (1945 – 1946)

Má práce končí rokem 1946, v tomto roce přestalo Slovácko vycházet a další číslo vyšlo až v roce 1960.

V jednotlivých etapách jsem se věnovala několika okruhům zkoumání novin. Nejprve jsem zmapovala redakci a její chod. Zde jsem nejprve popsala, kdo byli zodpovědní redaktori listu v dané etapě, dále redaktori a externí přispívatelé. Mezi členy redakce jsem také zařadila administraci, neboť v regionálních periodikách se často redaktori zabývali také administračními pracemi. A v neposlední řadě, co se chodu redakce týče, jsem se snažila popsat také technické vybavení, které měli tvůrci listu k dispozici.

Následovat budou informace o výrobním procesu listu, zmapovala jsem tiskárny, ve kterých se Slovácko v daných etapách tisklo, a také distribuci, a pokud jsou známí, i kolportéry. Z ekonomického hlediska jsem zkoumala plat zodpovědných redaktorů a kdo v dané etapě noviny vlastnil a kdo je vydával.

Jako další jsem zařadila údaje o vzhledu listu, konkrétněji o počtu stran a jejich struktuře, hlavičce listu, písmu a titulcích a o obrazovém materiálu listu Slovácko. A jako poslední jsem popsala inzerci a reklamu a následně cílové publikum.

3. Regionální noviny

Svým geografickým dosahem patří Slovácko mezi regionální periodika. Pro pochopení vývoje a fungování redakce je potřeba se seznámit s fungováním regionálních tiskovin. Z tohoto důvodu nejdříve charakterizují regionální tisk a jeho fungování.

Regionální tisk definujeme jako periodika (noviny, časopisy), která se váží k určitému místu, odkud čerpají informace a pro jehož publikum jsou určena. Regionální tisk informuje o událostech, které se v oblastech dějí nebo pro tamní obyvatele mohou mít význam. Regionální redakce pracují v místě, připravují lokální zpravodajství a publicistiku a zároveň též zprostředkují zprávy pro příslušnou redakci, např. v hlavním městě.¹⁷

Někteří autoři rozlišují pojem mezi regionální a lokální žurnalistikou a někteří je naopak považují za synonymní. Např. Andrej Tušer je od sebe ohraničuje podle území – lokalita, za kterou označuje obec a město, a region, pod kterým se skrývají okres, kraj a oblast (viz. diagram 1 a 2).¹⁸

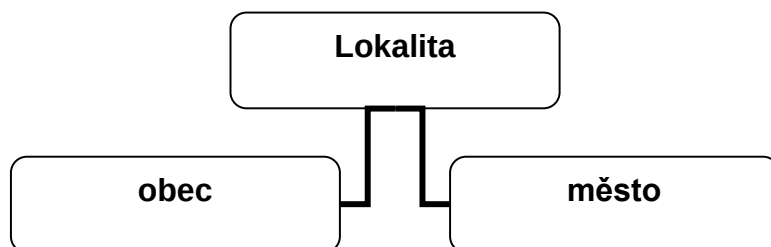

Diagram 1: Lokální tisk, vymezení podle území dle Tušera.¹⁹

¹⁷ Osvaldová a kol. 2007: 217.

¹⁸ Tušer 2007 in Waschková Císařová: 23.

¹⁹ Tušer 2007 in Waschková Císařová: 23.

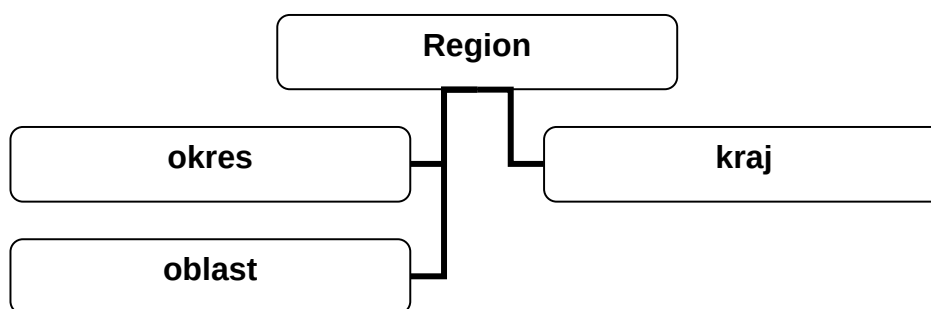

Diagram 2: Regionální tisk, vymezení podle Tušera.²⁰

Jako o dalším rozdělení regionálních novin Tušer píše o periodických nadregionálních, regionálních a subregionálních. Nadregionální jsou ta, která působí ve více okresech přesahujících kraj či ve více krajích či okresech. Regionální periodikum působí na území okresu a subregionální na území obce a jejím okolí nebo přilehlých obcích.²¹

Obsahově rozlišuje Tušer regionální média na dva druhy. Jsou to regionální média univerzální a společensko – odborná. Univerzální realitu popisují ze všech oblastí sociálního dění a pokrývají všeobecné zájmy a potřeby obyvatel.

Jiné rozdělení novin definuje prvorepublikový novinářský teoretik Jaroslav Koudelka (1932). V třicátých letech rozlišil deníky, které obsahují zpravodajství a oproti tomu tiskoviny, které mají pouze sloužit tendenčním účelům. „Od takových novin čtenář neočekává zpravových novinek, které jsou i nemyslitelný, když denní tisk i rádio vyčerpávají každodenní události.“ Úkolem takovýchto listů je podle něj vyjadřovat volně názory, polemiky a útoky.²²

3.1. Redakční práce

²⁰ Tušer 2007 in Waschková Císařová: 23.

²¹ Tušer 2003: 27.

²² Koudelka 1932: 39.

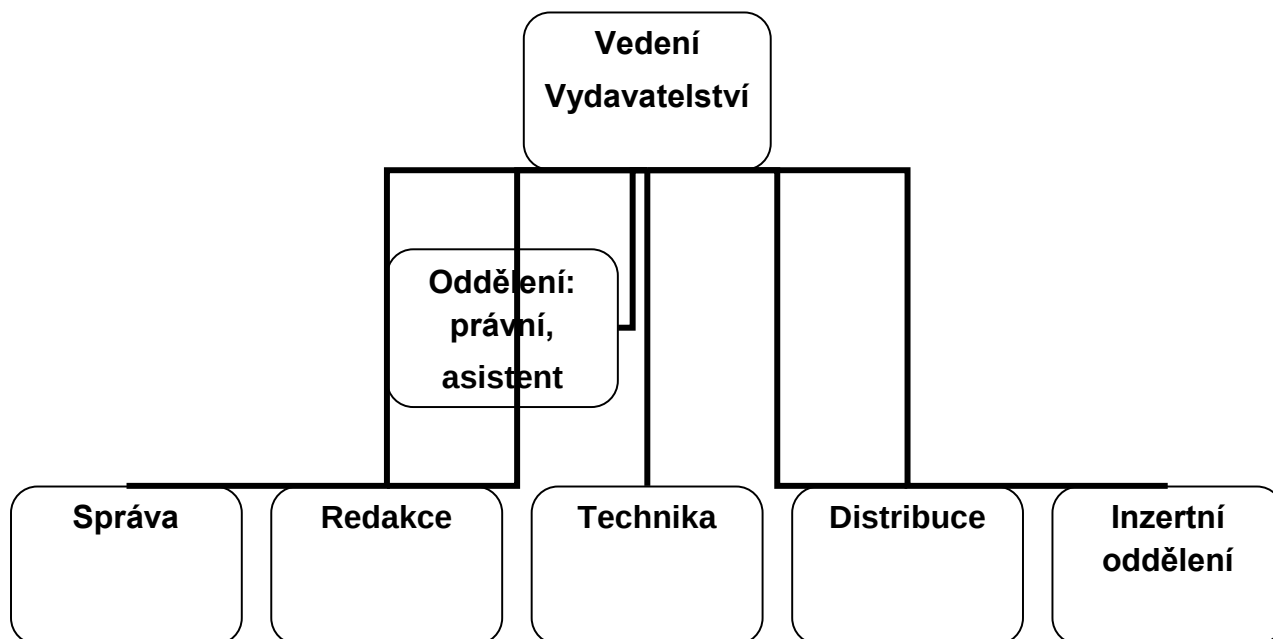

Diagram 3: Organigram mediálního podnikatelského subjektu²³

Pokud tedy vezmeme v úvahu, že regionální tisk vymezuje stejná legislativa jako státní média, můžeme předpokládat, že při redakční práci se uplatňovaly podobné postupy a principy.

K práci novinářů patří zejména zpracovávání informací slovem i ilustračně. Tomu předchází sběr informací, rešerše a dále již zmiňované zpracování, třídění a výběr. Zjednodušeně řečeno redaktor aktuální fakta upraví publicisticky nebo zpravodajsky a předloží je veřejnosti, která k nim ve většině případech nemá sama přístup.²⁴ Tušer popisuje práci novináře jako postup, kdy novinář nejdříve pozoruje prostředí, ve kterém se pohybuje, poté shromažďuje informace. K daným událostem má už přijít připravený, aby si při výběru informací mohl všimnout toho nejdůležitějšího. Poté si na základě redakčního záměru či vlastního uvážení zvolí žánr a napíše příspěvek (rukopis). Toto je individuální rovina novinářské práce, která se nutně nemusí realizovat přímo v redakci, jevy a události se primárně nacházejí v terénu a jejich zpracování se může dít mimo prostory redakce. Nebo také rukopis nemusí být dílem řádných členů redakce, může přijít poštou od přispívatelů či z kruhů veřejnosti, nebo ho redaktori přejímají ze zpravodajských agentur (Československé tiskové kanceláře – co se týče zkoumaného období v této práci).²⁵

²³ Ruš – Mohl, Bakičová 2005: 151.

²⁴ Bartošek 1997: 34.

²⁵ Koudelka 1932: 49.

Následuje výběr článků pro publikování v daném výtisku novin. Uveřejní se ty, které korespondují se záměrem redakce. Vybrané články se dále upravují po stylistické, gramatické a jazykové stránce. Novinová strana nepozůstává pouze z redakčních materiálů, ale např. i z inzerce, reklamy apod. Samotná výroba novin se poté děje v tiskárně.²⁶

Rozdíly v redakční práci mezi regionální a celostátní žurnalistikou bychom mohli spatřovat v tom, že v malých redakcích, jakou měl týdeník Slovácko, se redaktor zapojuje i do jiných činností než psaní článků. Mimo jiné může sloužit také jako metér, editor, někdy také grafik a administrativní pracovník.

Způsob organizace redakční práce má vliv na podobu konečného výstupu a produktu.

3.2. Redakční kolektiv

Redakce je skupina lidí, pracovníků, kteří jsou organizováni v jednom pracovním celku, podílejí se na kolektivní tvořivé i netvořivé činnosti. Redakce můžeme rozdělit podle jejich velikosti na malé, střední a velké. K velkým patří celostátní deníky, střední tvoří redakce lokálních (krajských) a městských deníků, k malým redakce okresních, městských, obecních a firemních novin.²⁷

Ruß – Mohl a Bakičová upozorňují, že kromě redakce tvoří základ organizační struktury média ještě technika, distribuce, inzertní oddělení a správa (personální oddělení, účtárna atd.).

V dobrých novinách má redakce určitou autonomii. „Platí totiž, že jenom tam, kde je zaručena redakční nezávislost, redakce důvěryhodná a může zastupovat zájmy publika – tedy čtenářů, posluchačů, diváků.“ V opačném případě podléhá redakce vlivu z venčí – inzerentům, politikům apod.²⁸

²⁶ Tušer 2003: 39.

²⁷ Tušer 2003: 68.

²⁸ Ruß – Mohl, Bakičová 2005: 151 – 153.

Dalším redakčním činitelem jsou externisté. Bývají to umělečtí kritikové, sportovní spolupracovníci, kreslíři, právní a odborní poradci apod. Mnohdy tito přispívatelé přejdou do řádného pracovního poměru v redakci.²⁹

3.3. Technologie

V roce 1873 byla vynalezena rotačka, která nahradila rychlolis. Počet vytištěných exemplářů se zvýšil z dvou tisíc na deset tisíc a později na dvacet tisíc výtisků za hodinu. Jméno dostala od principu rotace tělesa kolem jeho osy, tedy v tomto případě točících se válců, na nichž jsou namontovány z obou stran odlitky sesazených ploten jednotlivých stránek časopisů. Točícími válci prochází papír odvíjející se z obrovských kotoučů a vychází z prostředku boční strany na běžící řemennou dráhu již jako hotové noviny. Masová produkce rotaček si vynutila také zlepšení v oblasti sazby písma. Ruční sazba již nestačila, a proto byly sestrojeny mechanické sázecí stroje.³⁰

3.3.1. Grafická úprava novin

Obsah a forma jsou pro noviny stejně důležité, pokud nejsou v rovnováze, konečný efekt není optimální, proto se před vytištěním periodika jednotlivé strany graficky upravují a dává se jim určitá podoba. Musí se určit formát a velikost písma, šířka sazby a titulků a jiných částí textu – fotografií, rámečků, popřípadě tabulek a infografik. Grafika slouží hlavně k přilákání pozornosti čtenáře, ale musíme dbát také na zmiňované vyváženosti obsahu a formy. Tušer rozlišuje tři druhy úpravy novin: dynamickou, statickou a staticko – dynamickou. Poslední zmiňovanou využívá většina dnešních novin, jednotlivé prvky se u ní využívají vyváženě. Naopak dynamická úprava novin se vyznačuje velkými fotografiemi, palcovými titulky a pestrostí barev. Statická úprava je spíše střízlivého rázu.³¹

3.3.1.1. Písmo

Velikost písma v novinách se většinou poměřuje pomocí Didotova schématu, základní jednotkou je jeden typografický bod, počet typografických bodů v sudých číslech tvoří velikost fontu. Šest bodů představuje font „kolonel“, osm bodů „petit“, deset bodů

²⁹ Koudelka 1932: 51.

³⁰ Koudelka 1932: 44.

³¹ Tušer 2003: 69.

„garamond“, dvanáct bodů je „cicero“. Jako další se rozlišuje řez písma, Tušer píše o základním, neboli normálním, stojatém, a od toho se odvozuje vyznačovací, které se od základního liší kresbou a užívá se na zvýraznění slov. Sem patří kurzíva, polotučné, tučné, polotučná a tučná kurzíva, kapitálky (velká písmena ve výšce malých písmen) a verzálky (psáno ve velkých písmenech). Pro novinové výtisky se rozlišují čtyři druhy písma: medieval, antikva, grotesk a egyptienka. Medieval je nejstarším druhem písma. Vyznačuje se stínováním, širokým obrazem a výraznými trojhrannými patkami (serify). Mezi vlasovými tahy písma a stínovými tahy je malý rozdíl. Klasickým knižním písmem je antikva a někdy taktéž bodoni, podle jeho tvůrce Bodoniho³². Jedná se o stínované písmo, které je vysoké, štíhlé, má tenké vodorovné patky a vyniká rozdílem mezi vlasovými a stínovými tahy. Grotesk patří mezi písma modernější, je bez stínování, bezpatkové a geometrických tahů. Egyptienka se podobá grotesku, ale má výrazné patky a je bez stínování.

V dnešní době se již vyskytuje mnohem více druhů písma a dělí se spíše na dva principy – dynamický (rukopisný) a statický (kresebný). V dynamickém systému se vyskytuje nevýrazné stínování, ve statickém je osa stínování svislá. Písma můžeme dále rozdělit na bezpatkové a patkové. I když počítače nahradily původní olověná písmena, počítačové programy stále respektují původní typografické zásady vycházející z kovové sazby.³³

3.3.1.2. Obrazový materiál

V současné době mezi nejčastěji používaný obrazový materiál v tištěných periodikách patří fotografie. Dříve bychom mohli mluvit o kresbách, karikaturách, litinách apod. Fotografie mají pro noviny velký význam, protože upoutávají čtenáře a mají také za úkol ulehčit mu orientaci výběr z nabídky textů.³⁴

Bartošek rozčlenil fotografie v novinách na dokumentární (zpravodajské) a ilustrační, mohou, ale nemusí být doplněny popisky.³⁵

V českých novinách a časopisech před první světovou válkou byl obrazový materiál pouze výjimkou. Využívaly ho spíše při slavnostních příležitostech. Teprve vznik večerníků vedl k častějším vyobrazením. Po válce se poměry změnily, objevuje se obrázková a

³² jeden z nejvýznamnějších typografů 18. století – pozn, autorky

³³ Tušer 2003: 44 – 48.

³⁴ Ruš – Mohl, Bakičová 2005: 133.

³⁵ Bartošek 1997: 22.

fotografická reportáž a je snaha, aby každá významnější (zvláště zahraniční) událost a osobnost byla představena také obrazovým materiálem.³⁶

3.4. Inzerce, reklama

Inzerce obstarává inzertní oddělení administrace. V novinách se inzerce uplatňuje významněji počátkem 19. století a v hlavní příjem novin se proměnila počátkem druhé poloviny téhož století. Cena inzerce se pohybovala podle umístění a povahy samotného inzerátu. Koudelka uvádí, že strana inzerce ve víkendovém vydání měla v třicátých letech přirážku padesát až sto procent oproti inzerci ve všední den.³⁷

Inzerce musí být naplánovaná a rozvržená tak, aby zaujala cílového čtenáře. Protože v konečném důsledku je to publikum, které by mělo určovat podobu média. Za neseriózní Ruß-Mohl považuje jednání, kdy se reklamní zakázka spojí s příslibem napsání pozitivního článku o daném produktu, politické straně apod.³⁸

Podle Koudelky začala inzerce ve třicátých letech 20. století přesahovat také do redakční části novin. Redakce musela ustoupit a inzerce si postupně dobyla své místo i na prvních stranách, dokonce i u hlavičky novin. Inzerce v textové části byla samozřejmě dražší než v části inzertní.³⁹

Další důležitým druhem kromě inzerce plošné je inzerce řádková, tzv. Malý oznamovatel. Jsou to malé inzeráty poloviční šířky nejvýše o patnácti řádcích. Podle Koudelky se do této drobné inzerce dostávají nejčastěji „neseriózní“ nabídky (sňatky, pornografie, kriminální činnost) a domnívá se, že by byla dobrá cenzura.⁴⁰

3.5. Rubriky, posloupnost rubrik

Celostátní deníky mívají většinou pět klasických tematických oblastí (rubrik, resortů), jsou jimi zprávy, politika, ekonomika, kultura atd. Zprávy a politika bývají ještě rozděleny na zahraniční a domácí. Kromě těchto velkých rubrik existují ještě další menší oblasti –

³⁶ Koudelka 1932: 77 – 78.

³⁷ Koudelka 1932: 70.

³⁸ Ruß – Mohl, Bakičová 2005: 216.

³⁹ Koudelka 1932: 70 – 71.

⁴⁰ tamtéž.

cestování, životní styl, věda apod. Dělení a názvy tematických oblastí záleží na typu a velikosti daných novin.⁴¹

Celostátní deníky mívají kromě celostátního a zahraničního zpravodajství také regionální strany a mutace. Regionální noviny mívají často jenom regionální zpravodajství, také kultura a sport se zaměřuje na danou oblast.

Novinové materiály rozdělujeme na redakční a neredakční. Mezi neredakční řadíme již výše zmiňovanou inzerci a reklamu, ale také kulturní servis. Mezi další součásti patří také pravidelné a nepravidelné přílohy.⁴²

4. Vývoj česky psaných médií na konci 19. a na začátku 20. století

Pro pochopení změn v týdeníku Slovácko bude třeba nejdříve popsat vývoj českých médií v 19. a ve 20. století. Jaké politické, ekonomické a kulturní okolnosti udávaly tón tehdejším tiskovinám.

Dvacáté století se stává stoletím propagandy. Je patrná snaha o řízení využití médií k dosažení politických a mocenských cílů a ovládnutí veřejného mínění.⁴³

4.1. Změny v žurnalistice v 19. století

V 19. století měly velké české deníky elitářský charakter. Byly drahé, přepolitizované, přitahovaly vzdělané vrstvy zájmem o vysokou kulturu, měly však jen omezený smysl pro aktuálnost a věcnost, vynikaly patetickou rétoričností, která vyplývala z toho, že profese novináře byla spojena s literární činností, specializace novinářů byla vůbec silně omezena.⁴⁴

Struktura redakcí se měnila. Dříve se o redakční i administrační činnost starali jeden či dva lidé, nyní docházelo ke specializaci činností a dělbě práce. Za jednotlivé rubriky

⁴¹ Ruß – Mohl, Bakičová 2005: 157.

⁴² Bartošek 1997: 22.

⁴³ Bednařík, Jirák, Köpplová 2011: 27.

⁴⁴ Končelík, Večeřa, Orság 2010: 21.

zodpovídali různí redaktoři. Tento proces se ojediněle objevoval už dříve, ale od devadesátých let se ještě umocnil zakládáním velkých titulů, rozšiřováním redakční agendy o nové tematické oblasti motivované rozrůžňováním kulturního života společnosti a proměnami lidské každodennosti. V té se prosazovaly nové způsoby trávení volného času – sport a turistika – a nová témata jako ženská otázka, i v redakcích se totiž začaly objevovat první pracovnice. Formálně se měnil obraz novin tím, že se ustavovaly pravidelné rubriky a přílohy. Často se tak jednalo o předstupeň osamostatnění v týdeník, čtrnáctideník, měsíčník, tedy časopis.⁴⁵

Proměnou životního stylu se zároveň změnila očekávání čtenářů, ovlivněná postupným rozpadem autoritativních kulturních norem a mravních a morálních zvyklostí. To byl podnět k prvním projevům bulvarizace obsahů jak některých deníků, tak časopisů. Díky větším reprodukčním možnostem pronikla do novin obrazová složka, ilustrace, a nově i fotografie obsazovaly na stranách novin stále více místa a přispěly k zájmu o dosud opomíjená místa a situace. Fotografie se rozšířila zejména v časopisech, tato etapa nabídla i chudším čtenářům nebývalé množství vizualizovaných předvedení reality.⁴⁶

S potřebou zpracovávat větší rozsah informací dochází postupně ke změně v organizaci práce, např. k oddělení role vydavatele od šéfredaktora, začíná se vyčleňovat distribuce a inzerce jako samostatné hlavní pracovní činnosti spojené s redakcí. V žurnalistické aktivitě dochází v tomto období k většímu důrazu na důkladné rešeršování a ověřování informací, na redigování a zpracování novinářských textů. V českých zemích se tisk kvůli specifickým podmínkám složitého ustavování národní identity rozvíjel především jako prostředek osvěty a národního a politického sebeuvědomování a povznášení, a tady jako jedno z měřítek „kulturní vyspělosti“ českého živlu (ve srovnání s německým). Ve druhé polovině 19. století, v době štěpení veřejnosti do jednotlivých politických stran a směrů, ale také zájmových společenství a sdružení, se pak především rozvíjel politický tisk. Vedle toho existovala řada časopiseckých titulů – dělnických, spolkových, kulturních atd.⁴⁷ Novinářství se přibližovalo k moderní profesi a ustavovaly se profesní organizace, např. Spolek českých žurnalistů z roku 1877, Ústřední svaz novinářů slovanských (1898), Jednota českoslovanských novinářů z roku 1902, Syndikát českých novinářů (1909), v roce 1911 Syndikát pražských deníkářů.⁴⁸

⁴⁵ Bednařík, Jirák, Köpplová 2011: 137.

⁴⁶ Bednařík, Jirák, Köpplová 2011: 137 – 138.

⁴⁷ tamtéž: 28.

⁴⁸ Bednařík, Jirák, Köpplová 2011: 139.

Od 60. let 19. století je rozvíjen vstup občanství do politiky. Můžeme jasně rozpoznat trvalý zájem o veřejné a politické dění. „Média tvoří představu národní (politické) veřejnosti, staví se do role, že ji samy reprezentují a do značné míry to odpovídá skutečnosti, neboť většina veřejnosti nemá volební právo a postrádá tak legitimní nástroj k přímému vlivu na politickou moc a rozhodování.“⁴⁹ Témata tiskových médií jsou obohacena o národně historická témata, veřejná témata, snaží se dosahovat určitých reakcí publika a udržovat jeho zájem. Zejména těch, co se politického života účastní legálně (voliči), ale i těch, kteří o začlenění do politického života teprve usilují.⁵⁰ Typické je pro tehdejší tisk řetězení témat a soustavná práce s politicky silně významově zatíženými kategoriemi textových i obrazových prostředků. Média podporují tvorbu českého národně emancipačního procesu, sdružují lidi do shromáždění na základě pocitu sounáležitosti a ztotožnění s jejich ideovými cíli.⁵¹

Konec 19. století je možné chápat jako vrchol průmyslové revoluce a období velkého technického pokroku. Mezi vynálezy, které ovlivnily podobu nadcházejícího 20. století, můžeme zmínit elektrickou energii, která pronikla do průmyslu i jednotlivých domácností, benzínové motory a s nimi spojený rozvoj automobilismu. Rostla města a utvářela se z nich administrativní a průmyslová centra. Současně rostla síla dělnických organizací, levicových stran a dalších spolků bojujících za politické a sociální zrovnoprávnění znevýhodněných skupin a vrstev, formovalo se i hnutí za ženská práva. V Evropě narůstalo napětí.⁵²

Z tisku se stával průmysl, média se začínají rozvíjet jako podnikatelská aktivita. Technologický vývoj dovolil také médiím expandovat ve velkém, zlepšily se výrobní technologie a tím se celkově urychlil proces tvorby novin a zvýšil se počet čtenářů.⁵³

Dalším rysem, který se v té době projevoval v žurnalistice byla intelektualizace a reflexe chování médií. U nás tímto začali již v 80. letech 19. století především lidé z okruhu Tomáše Garrigua Masaryka, tzv. realisté, kteří žurnalistiku pojímali jako výraz kvality a úrovně veřejného národního života. Mezi požadavky moderní žurnalistiky patřila věcnost argumentace, ověřování faktů a dispozice novinářů k odbornějšímu vzhledu do témat. Ale přes všechny snahy o tuto „intelektualizaci“ si žurnalistika žila svým vlastním životem, což se

⁴⁹ Sekera 2008: 14.

⁵⁰ Bednařík, Jirák, Köpplová 2011: 99.

⁵¹ Sekera 2008: 14.

⁵² Bednařík, Jirák, Köpplová 2011: 123 – 125.

⁵³ Bednařík, Jirák, Köpplová 2011: 129.

projevovalo zejména v obdobích vypjatých nacionalistických vášní a afér, kdy se hodnotící stereotypy projevovaly v článcích většiny tiskovin.⁵⁴

4.2. Česká média na konci 19. a na začátku 20. století

Volební reformou z roku 1896 byla založena pátá volební kurie. Nyní platily v Předlitavsku tyto: velkostatkářská, městská, obchodní, venkovská a nově založená se všeobecným hlasovacím právem pro muže od 24 let. Vznik nové volební kurie byl politickou základnou vyžadující zformování moderních politických stran jakožto nástroje mobilizace mas voličů. Z druhé strany bylo ale všeobecné volební právo prosazeno pod tlakem veřejnosti, kterou zmobilizovaly právě radikálnější politické strany, a to zejména strany socialistického zaměření.⁵⁵

Devadesátá léta přinesla tedy změny v politických poměrech. Začaly vznikat nové politické strany a silnou pozici si získala také sociálně demokratická strana, která nás bude z hlediska vývoje Slováků nejvíce zajímat. Česká společnost měla v té době podobu vyspělého národa s bohatým spektrem politických stran. První světová válka však tento perspektivní vývoj utnula.⁵⁶

Co se týče českých médií na přelomu století až do první světové války, můžeme říct, že tištěné slovo mělo silný vliv na rozrůžňování společenské struktury do nestejně zaměřených zájmových, profesních, odborných a politických skupin. Nabídka tisku se velmi rozšířila. Zároveň došlo k reorganizaci novinářské práce a vydávání periodického tisku. Vznikly čtenářské okruhy, které se lišily příslušností k politickým stranám, či sociálním skupinám a tomu odpovídajícímu životnímu stylu včetně potřeby udržovat kontakt s komunikačními centry (vydavatelství, redakce, kulturní a politické skupiny a strany). V téže době se začala projevovat konkurence ve vydavatelské sféře trhu podmíněna různou mírou solventnosti majitelů, schopností vytvářet formálně i obsahově atraktivní nabídku produkce nejen pro čtenáře, ale i inzerenty. Rodinná podnikání a industriální vlastnictví ve vydavatelstvích postupně zanikaly a v tomto období je začala nahrazovat vydavatelská družstva a akciové společnosti. Bylo to dáno tím, že náklady se zvýšily nad možnosti

⁵⁴ Bednařík, Jirák, Köpplová 2011: 139.

⁵⁵ Krejčí 2006: 190.

⁵⁶ Bednařík, Jirák, Köpplová 2011: 133 – 134.

jednotlivců, proto se vydavateli stávaly častěji vydavatelské spolky a tiskárny, často spojené s politickými stranami. Ale i tyto instituce, nebo alespoň některé z jejich hlavních představitelů, se nezřídka dostávaly do konfliktního postavení ve chvíli, kdy se stranické zájmy dostaly do rozporů s ekonomickými zájmy daného média.⁵⁷

4.2.1. První světová válka

Po vyhlášení první světové války byla zavedena tisková cenzura a v prvních týdnech válečného konfliktu bylo zakázáno čtyřicet šest periodik, a to zejména sociálních demokratů a národních socialistů, tisková svoboda byla dočasně zrušena. Pravidelně vycházející tiskoviny nesměly být šířeny kolportáží. Deníky mohly mít jen jedno zvláštní vydání a musely otiskovat vládní články, které měly vydávat za vlastní. Zprávy z ciziny bylo povoleno přejímat pouze od Wolfovy tiskové agentury. Noviny se potýkaly s nedostatkem papíru a personálu, neboť redaktoři byli povolováni do války. Počet titulů se rapidně snížil.⁵⁸

4.3. Česká žurnalistika po První světové válce v období První republiky

Roku 1916 vznikla ve Francii Československá národní rada. Snažila se sjednotit zahraniční odboj a vést jednání o vzniku samostatného státu, v němž by žili Češi a Slováci. Dva roky na to byla rada uznána za oficiální představitelku budoucího Československa. V červenci byl ustanoven Národní výbor československý. Poražené Rakousko – Uhersko koncem října 1918 přestalo fakticky existovat, 28. října 1918 tak Národní výbor vydal zákon o zřízení samostatného československého státu. 30. října byla přijata deklarace slovenského národa, která znamenala jeho připojení ke společnému státu. Prvním prezidentem se stal Tomáš Garrigue Masaryk, předsedou vlády Karel Kramář.⁵⁹

Ve dvacátých letech prožívalo sice hodně zemí období velkého hospodářského rozmachu, který ale přerušila velká hospodářská krize. Průmyslová výroba poklesla a narostla nezaměstnanost, až v 30. letech se světová ekonomika začala vzpamatovávat díky nárůstu

⁵⁷ Bednařík, Jirák, Köpplová 2011: 136 – 137.

⁵⁸ Bednařík, Jirák, Köpplová 2011: 149 – 150.

⁵⁹ Bednařík, Jirák, Köpplová 2011: 133 – 134.

zbrojního průmyslu, kdy se svět připravoval na válku kvůli expanzivní politice Adolfa Hitlera a nově ustavených fašistických režimů.⁶⁰ Pro česká média je typická právě angažovanost proti novému válečnému konfliktu a nacistům.

Po první světové válce vznikla v Československu národní tisková agentura a stala se novým prvkem v organizačním uspořádání veřejné komunikace. V nově vzniklém Československu vznikaly nové spolky novinářů a profesní organizace.⁶¹ Mezi nimi byla například Československá tisková kancelář (ČTK), vznikla hned 28. října 1918 a byla ve vlastnictví státu. Během let 1919 – 1920 se zapojovala do mezinárodního informačního obchodu.

Tištěná média zaznamenala po válce kvantitativní expanzi a současně se zkvalitnila. Příznivě je ovlivnila demokratická politika nové republiky, otevřená a uvolněná atmosféra, ekonomický potenciál, vzestup středních vrstev a kulturní rozmach.⁶² Zařízení redakcí se modernizovalo, byla zaváděna elektrina a telefon, začaly se využívat psací stroje. Profese novináře se specializovala, noviny přinášely zprávy z místní i zahraniční politiky, ekonomiky, kultury, sportu a také regionální zpravodajství. Deníky zveřejňovaly úvodníky, dlouhé komentáře, objevovaly se soudničky, fejetony a glosy. Neobvyklá nebyla ani rozsáhlá inzerce. Fotografie už převažovaly nad starší formou ilustrací, ale objevovaly se také karikatury. Z hlediska stylistiky se obsah novin měnil tak, že se stal věcnějším. Zmizely proklamativní prvky typické pro 19. století, spíše se dávala přednost aktuálním informacím. Také jazyk dbal více na věcnost a srozumitelnost, texty se celkově zkrátily a byly věcnější a údernější. Negativními důsledky změn byl ovšem leckdy povrchní obsah, stranické raníky trpěly přepolitizovaností a večerníky naopak bulvárností. Noviny začaly být vydávány ve formátu tzv. Středoevropském o rozměrech asi 45 x 30 cm, počet stran velkých novin se pohyboval ve všední dny od osmi do dvanácti a v neděli a ve svátky se zvyšoval téměř až na dvacet stran. Články byly už rozděleny do četných rubrik a běžné začaly být také přílohy obzvláště v nedělních vydáních. Struktura jednotlivých stran byla ovšem ještě nestálá. Významné deníky vycházely dvakrát denně – raník a večerník. Večerníky bývaly populárnější kvůli čtenářským zvyklostem tehdejších publik, ale také populárnějším obsahem, proto býval rozdílný náklad ranního a večerního vydání. Distribuce probíhala abonentně nebo kolportážně, tiskoviny byly přepravovány po železnici. Ranní čísla stávala ve 20. – 30. letech

⁶⁰ Bednařík, Jirák, Köpplová 2011: 152.

⁶¹ Bednařík, Jirák, Köpplová 2011: 157 – 159.

⁶² Končelík, Večeřa, Orság 2010: 31 – 32.

od padesáti do osmdesáti haléřů, večerníky jenom mezi dvaceti a třiceti haléři. Nedělní vydání stávala o dvacet až třicet haléřů víc.⁶³

Československo mělo v té době mnoho politických stran, které se na své voliče obracely právě pomocí tisku. Výrazně se rozšířily časopisy s moderním až experimentálním designem a s obsahem zaměřené na výtvarné nebo užité umění, životní styl atd. Z předválečných periodik, jak už bylo zmíněno, měl opět silnou pozici stranický tisk, jehož prostřednictvím centra komunikovala s voliči, ale kromě centrálních orgánů měly politické strany ještě četná regionální periodika. Vznikaly také nové deníky jako *Tribuna* nebo *Rudé právo*.⁶⁴

V druhé polovině 20. let 20. století, v podmínkách samostatného Československa, pronikly i do české mediální produkce některé prvky komercializace, ale tisk si zachoval kulturně osvětový a národně reprezentativní charakter.⁶⁵ Tisková svoboda byla zaručena ústavou z roku 1920. Cenzuru vylučovala, pouze ve válečných konfliktech byly podle zákona o mimořádných opatřeních č. 300/1920 Sb. dočasně omezena svoboda tisku včetně dalších občanských svobod. Další zákon na ochranu republiky z roku 1923 konstatoval, že nedovoleným obsahem novin se lze dopustit vlastizrady, např. výzvami k neplnění vládních nařízení, nabádání k trestným činům atd. Úřady mohly zkonfiskovat obsah periodika nebo pozastavit jeho vydávání. Zákon z roku 1924 o změně příslušnosti trestních soudů a odpovědnosti za obsah tiskopisu ve věcech křivého obvinění, utrhaní a urážek na cti změnil to, kdo bude trestně stíháným za obsah periodika, odpovědní redaktoři mohli být potrestáni až půlročním vězením nebo zákazem vykonávat svou funkci po dobu dvou let. Zákonně byly rozšířeny pojmy „urážka“, „na cti utrhaní“ a „pomluva“. Cenzurní praxe fungovala v první republice formou konfiskací obsahu periodik s tím, že vycházely poté s prázdnými místy na stranách. Stát zejména kontroloval ideové výhrady vůči První republice, jednalo se o nacisty, komunisty, fašisty a militantní katolíky. Pokud se konfiskace musely opakovat, mohl soud pozastavit vydávání periodika.⁶⁶

⁶³ Končelík, Večeřa, Orság 2010: 37 – 40.

⁶⁴ Bednařík, Jirák, Köpplová 2011: 157 – 159.

⁶⁵ Bednařík, Jirák, Köpplová 2011: 29.

⁶⁶ Končelík, Večeřa, Orság 2010: 33 – 35.

4.4. Druhá republika, Protektorát Čechy a Morava a tištěná média na českém území

Versailleský mírový systém po První světové válce zásadně změnil mapu Evropy, ale ne všechny země s ním souhlasily. Samozřejmě poražené státy měly největší výhrady a úpravu systému si představovaly pouze prostřednictvím dalšího válečného konfliktu. V Evropě nastupovaly diktátorské a totalitní nebo alespoň silně autoritativní režimy. Obzvláště Adolfu Hitlerovi ze sousedního Německa se vznik Československa nelíbil, jakožto zplozence versailleského systému a nepřírozeného útvaru, zároveň mu stála v cestě při realizaci jeho rozpínavých plánů pro Německo. Překročil limity v ozbrojování, zavedl všeobecnou brannou povinnost a vstoupil do demilitarizovaného pásma v Porýní. Také ve Španělsku a Mussoliniho Itálii nerespektovali Pakt Společnosti národů. Velká Británie a Francie hodlaly Hitlerovi ustupovat za cenu toho, že nerozpoutá další válečný konflikt a nemínily mu svazovat ruce v jeho požadavcích na Československo, Rakousko ani Gdaňsk (něm. Danzig – pozn. autorky). V březnu 1938 Hitler provedl Anschluss⁶⁷ Rakouska k Německu a následovalo Československo, po kterém chtěl Hitler nejprve odstoupení pohraničí s převážně německým obyvatelstvem. Na konferenci čtyř velmocí v Mnichově, na kterou Československo přizváno nebylo, se Velká Británie, Francie, Německo a Itálie dohodly na odstoupení Sudet Německu. Krize, která poté nastala v české společnosti se týkala všech oblastí života včetně médií. Masarykova idea samostatného státu byla podkopána, hospodářství státu oslabeno zabaveným územím a ideové a morální hodnoty zkrachovaly. Vše umocňovaly pocity existenční nejistoty.⁶⁸ Navíc se změnila i správa Československa. Slovensko a Podkarpatská Rus získaly autonomii a toto se odrazilo ve struktuře ČTK, z které se vydělila slovenská část. V zabaveném pohraničí se nacházely papírny, mnoho novin zaniklo (viz. kapitola Tisk komunistické strany) a republice se nedostávalo papíru. Média, která nezanikla, byla podrobena silné cenzuře. Už před Mnichovem, když československý stát přistoupil k mobilizaci, začal platit výše zmiňovaný zákon o mimořádných opatřeních. Periodika měla za povinnost předkládat povinné výtisky ke kontrole minimálně dvě hodiny před vydáním. Později byla zřízena Ústřední cenzurní komise (ÚCK) pod ministerstvem vnitra. Cenzurovala tisk, korespondenci, telegramy, telegrafní hovory, zásilky, divadlo, film

⁶⁷ připojení – pozn.autorky

⁶⁸ Gebhart, Kuklík 2004: 5 – 13.

atd.⁶⁹ Od prosince 1939 byla předběžná tisková kontrola vykonávána úředníky Ústřední tiskové dozorcí služby (ÚTDS), v tisku bylo zakázáno publikovat kritiku vlády.⁷⁰ Už na přelomu ledna a února 1939, po návštěvě ministra Chvalkovského v Berlíně, byly zakázány další periodika, např. *Čin*, *Národní osvobození*, *Hlas mladých*, *Národní myšlenka*.⁷¹

15. března 1939 začalo Německo okupovat zbylé území Čech a Moravy, kde byl vyhlášen Protektorát Čechy a Morava, jehož administrativa podléhala Velkoněmecké říši, byl vytvořen Úřad říšského protektora (ÚŘP) se sídlem v Praze. Slovensko vyhlásilo pod německým patronátem samostatnost. Na území protektorátu začaly vznikat různé odbojové skupiny a organizace. S tím nebyl Hitler spokojený. Jmenoval tak zastupujícím říšským protektorem Rainharda Heydricha, který přišel s plánem germanizace protektorátu, vyhlásil stanné právo a rozpoutal krvavé represe doprovázené hromadným zatýkáním. 27. května 1942 dva parašutisté, Jozef Gabčík a Jan Kubiš, spáchali na zastupujícího protektora atentát. Reakcí nacistů bylo vyhlášení stanného práva, které doprovázely kruté represe vůči českému obyvatelstvu, za obětí nacistického teroru padly i dvě vyhlazené vesnice - Lidice a Ležáky.

Druhý prvorepublikový prezident Beneš odletěl už v roce 1938 do Velké Británie, kde se později ustanovila exilová vláda. V říjnu 1944 začalo osvobozování Československa Rudou armádou z východu. 5. května vypuklo v Praze povstání, čtyři dny na to druhá světová válka v Evropě skončila.⁷²

Protektorátní média musela pracovat ve prospěch nacistické ideologie. O médiích rozhodovaly protektorátní a jim nadřazené okupační úřady, které nastolily přísnou cenzuru. Za kontrolu tisku byl odpovědný tiskový odbor Předsednictva ministerské rady (TO PMR), později převzalo dohled nad médii oddělení kulturně politických záležitostí Úřadu říšského protektora (ÚŘP) a zde byla zřízena skupina Tisk. Cenzuru provádělo Ústředí tiskové dozorcí služby (ÚTDS) pomocí cenzorů, kteří pracovali v jednotlivých redakcích a na některých státních zastupitelstvích. TO PMR vydával také pokyny pro šéfredaktory, kde jim diktoval co a jak mají psát.⁷³

Okupanti si český tisk ihned podrobili a během existence protektorátu ho postupně likvidovali, z více než dvou tisíc titulů jich zůstala pouhá desetina. Nacisté zabavili *Lidové noviny*, jejichž majitelé byli židovského původu, jiná média ponechali, ale musela sloužit

⁶⁹ Končelík, Večeřa, Orság 2010: 77.

⁷⁰ Bednařík, Jirák, Köpplová 2011: 193 – 194.

⁷¹ Gebhart, Kuklík 2004: 196.

⁷² Bednařík, Jirák, Köpplová 2011: 191 – 192.

⁷³ Bednařík, Jirák, Köpplová 2011: 195 – 199.

propagandě. Válka omezovala finanční prostředky, a to se promítlo také do novin, které musely přijmout úsporná opatření, co se týče novinového papíru na přiděl a kvalifikovaných pracovních sil. Postupně se zhoršovala kvalita tisku i obrazových sdělení. Rozsah novin se ztenčoval a v posledních letech války už přinášely pouze válečné zpravodajství. Na jaře 1945 vycházely i ty největší deníky na jediném listu. Na vedoucí místa v redakcích nastoupili nacističtí přísluhovači a novináři z řad fašistických a antisemitských organizací. V denících se musela objevovat nacistická propaganda a cenzura ostře kontrolovala všechny strany novin včetně inzerce a kultury. Přestože legální tisk neměl u čtenářů velkou důvěru, četli ho a ze zpráv, které obsahoval, si utvářeli částečnou představu o válečné realitě. Ale čtenáři mohli získávat informace také z ilegálního tisku. Nejvíce aktivní byl do roku 1941, poté byl oslaben Heydrichiadou. V protektorátu vycházelo téměř sto čtyřicet ilegálních titulů a vedle toho také tištěné letáky. Nejvýznamnější tiskovinou byl zpočátku *V boj*, začal vycházet v květnu 1939, jeho náklad se na podzim téhož roku pohyboval mezi pěti sty a dvěma tisíci výtisky. Od září do prosince 1939 vycházely tzv. detektivky, byl to tiskový orgán Petičního výboru věrní zůstaneme (PVVZ), měly podobu sešitů detektivních románů. *Český kurýr* vycházel od listopadu 1939 a odhalen byl až na podzim 1941. Komunisté vydávali své *Rudé právo*, které zároveň plnilo funkci propagace komunistické strany. Naposledy vyšlo ilegálně 1. května 1945, tedy až na úplném konci války.⁷⁴

4.5. Třetí republika a tištěná média, od osvobození do únorového převratu

Druhá světová válka znamenala opět zásadní změny v mocenském uspořádání světa. Lidé požadovali záruky trvalejšího míru. Válka posílila postavení dvou mocností – USA a SSSR, které si rozdělily sféry vlivu. Rozběhly se programy zaměřené a obnovu zdevastovaných zemí, budování nové infrastruktury a obnovování průmyslové výroby. Německo a Berlín si rozdělily čtyři země – USA, SSSR, Velká Británie, Francie. V zemích střední a východní Evropy rostl vliv Sovětského svazu. Státy zasažené válkou řešily velké hospodářské problémy, které měl vyřešit Marshallův plán finanční podpory, který musely Československo a Polsko odmítnout pod nátlakem SSSR.⁷⁵

⁷⁴ Končelík, Večeřa, Orság 2010: 94 – 104.

⁷⁵ Bednařík, Jirák, Köpplová 2011: 215 – 216.

Československo se po válce snažilo očistit od kolaborantů a očistit se od předválečných chyb. V českých zemích působily čtyři strany – Československá sociální demokracie (ČSSD), Československá strana lidová (ČSL), Československá strana národně socialistická (ČSNS) a Komunistická strana Československa (KSČ). Každá povolená strana obsadila ve vládě tři ministerská křesla, kromě komunistů, kteří jich měli osm. KSČ po válce velmi rychle expandovala a v březnu 1946 již měla milion členů. 5. dubna 1945 vydala nová vláda programové prohlášení (známé jako Košický vládní program), kde vyjádřila kulturní a politickou orientaci na Sovětský svaz.⁷⁶ Přijetím tohoto programu de facto všechny strany akceptovaly přechod k socialismu. Komunistům šlo o to, aby převládla jejich interpretace vládního programu, proto hodlali obsadit státní aparát, využít nátlak dělnické třídy a získat převahu v Národní frontě (sdružení všech povolených politických stran) díky koalici se socialisty. V roce 1945 se všechny vládní strany víceméně hlásily k socialismu, ale lišily se jen v míře svobody, jakou se socialismem spojovaly. Odbojové vlastenectví se rychle změnilo v nacionalismus, v jehož jméně docházelo ke znárodňování. Po osvobození se komunisté dokonce vydávali za pokračovatele díla Tomáše Garigue Masaryka a za ústřední pilíř obnoveného Československa, i když za První republiky zavrhovali parlamentní demokracii. Pro ně samotné demokracie byla spíše demokracií „lidovou“.⁷⁷ Napětí ve společnosti gradovalo a vyvrcholilo v únoru 1948, kdy nekomunističtí ministři podali demisi. 21. února uspořádala KSČ manifestaci, na které Klement Gottwald vyzval k vytvoření akčních výborů. Prezident na místa ministrů dosadil lidi navržené Gottwaldem. Československo se tak stalo státem, jehož vládu opanovala komunistická strana a začalo budovat totalitární systém pod kontrolou SSSR.⁷⁸

Média během Třetí republiky (1945 – 1948) byla konfrontována jak s ilegálním tiskem, ale i s oficiálními periodiky za protektorátu. Výše zmiňovaný Košický vládní program médiím zaručoval svobodu slova, ale zároveň definoval jejich společenskou roli, a to „sloužit lidu“ a ne soukromým zájmům, což znamenalo konsolidovat se zájmy státu. Dohled nad médii převzalo nově vzniklé ministerstvo informací (MI), v jehož čele stanul Václav Kopecký, dlouholetý redaktor *Rudého práva*, člen vedení KSČ a jeden z tvůrců vládního programu. Komunisté si po květnu 1945 uzpůsobili média podle svých představ, přeregistrovali veškeré tituly – povolení k vydávání dostaly pouze státem koncesované strany, státní úřady a společenské organizace celonárodního významu. Noviny nepovolených stran

⁷⁶ Končelík, Večeřa, Orság 2010: 113 – 115.

⁷⁷ Rupnik 2002: 192 – 197.

⁷⁸ Bednařík, Jirák, Köpplová 2011: 220.

zanikly, stejně tak bulvární tisk, německý tisk a podobně tak pronacistické a protižidovské tituly. Obnovena byla periodika, která za protektorátu nemohla oficiálně vycházet, např. Rudé právo, Národní osvobození či *Právo lidu*. Listy, které za protektorátu fungovat mohly, musely změnit název. Z *Českého slova* se stalo *Svobodné slovo*, z *Lidových listů* *Lidová demokracie* a z *Lidových novin* *Svobodné noviny*. A objevovala se periodika zcela nová jako *Mladá Fronta*, *Práce* atd. Nejdůležitějším argumentem pro přeregistraci titulů byl nedostatek papíru po válce a stagnující papírenský průmysl. Přímou kontrolu přes legislativu komunisté nepoužívali. Opět začal platit tiskový zákon před druhou republikou – č. 6/1863. Vedení ministerstva informací se tvářilo, že v Československu je svoboda slova a oni pouze usměrňují tematickou agendu médií. Mezi další zákony, které vyšly v platnost můžeme zmínit zákon o postavení redaktorů č.101/1947 Sb., ten definoval novináře, ustanovil Ústřední svaz československých novinářů a Svaz českých novinářů (SČN) a Svaz slovenských novinářů (ZSN) a vymezil, že členství v těchto svazech je podmínkou pro vykonávání novinářského povolání. Dalším způsobem, jak získat moc nad médii byla personální politika dosazování redaktorů do funkcí.⁷⁹

4.6. Tisk sociálních demokratů

Na konci 19. a 20. století český tisk odrážel uspořádání tehdejšího politického života. V české politice existovalo pět velkých politických táborů – národně liberální, sociálnědemokratický, katolický, agrární a národně sociální. Nás bude pro potřeby této diplomové práce zajímat zejména tisk sociálnědemokratický, neboť Slovácko bylo právě českým periodikem sociálních demokratů na jižní Moravě.

Česká sociálně demokratická strana zahájila svou působnost v roce 1878 pod názvem Českoslovanská sociálně demokratická strana dělnická. Jejími ústředními listy byly *Budoucnost* (redaktor Ladislav Zápotocký) a *Dělnické listy* (redaktor Josef Boleslav Pecka). Od celorakouské sociální demokracie se osamostatnila v roce 1893. Sociální demokraté byli od počátku velkými zastánci všeobecného volebního práva.⁸⁰

Na konci 19. století tisk Českoslovanské sociálně demokratické strany začal být u dělníků velmi oblíbený, což se projevovalo zejména v neperiodických tiskovinách, letácích,

⁷⁹ Končelík, Večeřa, Orság 2010: 114 – 117.

⁸⁰ Krejčí 2006: 195 – 196.

brožurách a kalendářích. Zejména kalendáře byly obzvlášť populární, protože odpovídaly čtenářským zvyklostem dělnické populace, která si teprve musela zvyknout na progresivní agitační styl socialistických časopisů. Staré strany nebyly schopné v té době přesvědčivě reagovat na sociální problémy. Pro tisk v Rakousku-Uhersku se podmínky zlepšily díky dvěma reformám, v roce 1894 byla zrušena kauce a v roce 1900 novinový kolek. Ústředními novinami sociálních demokratů byl od ledna 1891 *Sociální demokrat* s redaktory Josefem Steinerem a Josefem Krapkou – Náchodským. V Brně působila od roku 1885 *Rovnost*. Ve Vídni vycházely *Dělnické listy* od roku 1890 a od roku 1900 jako deník. V roce 1897 se ústředním deníkem sociálních demokratů stalo *Právo lidu*, jeho redaktory byli Antonín Němec, František Soukup, František Tomášek, Josef Schuster, František Václav Krejčí, Václav Šturc a Josef Hudec. Později se tento list obsahově modernizoval a zavedl různé praktické a kulturní rubriky.⁸¹

Od rozkolu v letech 1920 – 1921 se radikálnější sociální demokraté přesunuli do komunistické strany a ze zbytku se vyprofilovala strana demokratického socialismu, která hledala kompromis mezi marxismem, z něhož vycházela, a moderněji pojatým sociálním reformismem. Tito sociální demokraté zaujíмали proprvorepublikové postoje a během 30. let se prezentovali silně protifašisticky. Na konci 20. let měla strana k dispozici celkem už pět deníků a skoro sedmdesát politických listů. V Lidové knihtiskárně, která byla součástí Lidového domu, vycházelo *Právo lidu*, ústřední tiskový orgán sociálně demokratické strany, jak již bylo uvedeno výše založený roku 1897.⁸²

4.7. Tisk komunistické strany

Od rozkolu v letech 1920 - 1921 i Slovákko změnilo své zaměření a jak uvidíme v následujících kapitolách, sloužilo nově vzniklé Komunistické straně Československa. Odluka od sociálních demokratů začala bojem o Lidový dům, ve kterém byla také tiskárna. Utváření strany silně ovlivňovali ruští bolševici. Ideálem komunistů byla proletářská revoluce, která odstraněním soukromého vlastnictví výrobních prostředků nastartuje přeměnu v socialistickou společnost. Narozdíl od mnoha evropských států nebyla československá komunistická strana nelegální. Od začátku si získávala velkou podporu u dělníků, mládeže a

⁸¹ Bednařík, Jirák, Köpplová 2011: 143 – 144.

⁸² Končelík, Večeřa, Orság 2010: 49.

inteligence. Její masovost však měla jednu nevýhodu, vzbuzovala v Moskvě dojem „nedostatečné revolučnosti“, výsledkem byla v roce 1929 bolševizace strany, která do čela dosadila mladé stalinisty v čele s pozdějším prezidentem Klementem Gottwaldem. To znamenalo další posílení vazeb na Kominternu a Sovětský svaz.⁸³ Komunistický tisk vycházel v tiskárně Grafia a po roce 1927 v Lidovém domě v Praze v Karlíně.⁸⁴

Hlavním tiskovým orgánem již od počátku 20. let bylo *Rudé právo*. Poprvé však vyšlo 21. září 1920 jako orgán levicových sociálních demokratů a později v roce 1921 se stalo tiskovým orgánem komunistů. Součástí listu byl v období let 1920 – 1928 *Večerník Rudého práva* a posléze *Rudý večerník*.⁸⁵ Na počátku 20. let komunisté přebírali mnoho titulů od sociálních demokratů a často regionální periodika, ale nedokázali je udržet a některá tak po roce 1929 opět přešla k sociální demokracii a některá se sloučila s Rudým právem a staly se z nich pouhé hlavičkové listy. Komunistické tiskoviny byly přepolitizované a personálně oslabované probíhající zápasy o moc uvnitř strany, kvůli tomu měly klesající úroveň a jejich tisk byl chápán pouze jako propaganda.⁸⁶ Tituly komunistické strany podléhaly často cenzuře, zákazům prodeje apod. Náklady komunistického tisku nebyly příliš vysoké.⁸⁷

20. října 1938 v období Druhé republiky byla činnost Komunistické strany Československa pozastavena a tím byl zakázán také komunistický tisk včetně Slovácka.⁸⁸ Současně přestaly vycházet také Rudé právo, Haló noviny, Tvorba, Svoboda atd. Oficiálně zrušila vláda stranu 27. prosince téhož roku, mandáty komunistických vládních činitelů přestaly platit a byly zakázány také všechny jejich spolky. Některým prominentním žurnalistům jako Fučíkovi a Sekaninovi ale dovolili publikovat na stránkách legionářského *Činu, Národního osvobození, Nové svobody* a dalších periodik.⁸⁹

Jakmile byly vpádem německých vojsk v březnu 1939 definitivně vyčerpány jakékoliv možnosti opozice opírající se o platné zákony, vzniklo mnoho nelegálních odbojových organizací. Komunisté se nejvíce do odboje zapojovali poté, co Německo vstoupila do války se Sovětským svazem v červnu 1941. Vznikaly nelegální neperiodické tiskoviny.⁹⁰

⁸³ V té době probíhal v komunistických tiskovinách boj o kritický postoj k Moskvě a nekritický – pozn. autorky

⁸⁴ Končelík, Večeřa, Orság 2010: 51.

⁸⁵ Bednařík, Jirák, Köpplová 2011: 169.

⁸⁶ Končelík, Večeřa, Orság 2010: 51 – 52.

⁸⁷ Bednařík, Jirák, Köpplová 2011: 169.

⁸⁸ autonomní slovenská vláda pozastavila činnost komunistů už 9. října 1938 – pozn. autorky

⁸⁹ Gebhart, Kuklík 2004: 127 – 129.

⁹⁰ Rupnik 2002: 160 – 163.

5. Vznik týdeníku Slovácko

V druhé polovině 19. století dosáhl Hodonín markantního vývoje v průmyslové oblasti a podnikatelských aktivitách. Kromě pádu bachovského absolutismu a vrcholící průmyslové revoluci tomu vděčil hlavně své zeměpisné poloze, protože tudy v roce 1867 vedla dělicí čára mezi rakouskou a uherskou částí říše. Industrializace způsobila změny sociálního složení Hodonína, značnou část představovalo tovární dělnictvo, a město zaznamenalo rovněž silný populační přírůstek.⁹¹ Druhá polovina 19. století se proto pro Hodonín nesla v duchu zakládání dělnických spolků, nejvýznamnější byla Dělnická beseda. Tento spolek již v počátcích navázal pravidelný kontakt s redakcí brněnské *Rovnosti*. Každý čtvrtek, popřípadě v neděli, zasílal Josef Holomčík (budoucí redaktor Slovácka) do *Rovnosti* příspěvky a články ze zdejší oblasti. Redaktoři *Rovnosti* 12. ledna 1901 poslali členům Dělnické besedy dopis: „*Vy jste nejčilejším na celém zklerikalizovaném Slovácku v boji, který socialismus vede proti pravicím všeho druhu. Kdo mezi vás zavítal, byl na dlouhou dobu osvěžen a posílen v práci, poněvadž cítil, že řady upřímných a horlivých duší jsou s ním zajedno v zápasu proti špatnostem dnešního světa. Jarost, odvaha a bystrost, jsou vašimi známkami, jimiž se tak lišíte od soudruhů jiných moravských krajů a jež při akci naší strany dáváte najevo. Přicházíme k vám, abyste těchto vlastností využili dnes k pomoci našemu tisku.*“⁹²

V roce 1907 byla vytvořena nová župa⁹³ Československé sociálně demokratické strany dělnické (ČSDSD) pro jihovýchodní Moravu. Sídlo měla v Hodoníně a zahrnovala oblast Slovácka a část Valašska. „*Zavedením všeobecného práva volebního, rozděleny byly jinak než doposud volební kraje a těmto změnám přizpůsobilo se vedení strany soc. demokratické v Praze. Soudruzi se dohodli, že sídlo krajského výkonného výboru (které do té doby bylo ve Znojmě) bude v Hodoníně,*“⁹⁴ vzpomíná na založení Slovácka nejmenovaný pamětník ve výročním čísle v roce 1937.

Tato „Slovácká župa“ se skládala ze čtrnácti soudních okresů – Břeclav, Hodonín, Strážnice, Ždánice, Kyjov, Koryčany, Uherský Ostroh, Uherské Hradiště, Napajedla, Zlín, Vizovice, Valašské Klobouky, Bojkovice a Uherský Brod. Ve všech těchto obcích měla strana

⁹¹ Plaček a kol. 2008: 295 – 296.

⁹² Hynek 1979: 229.

⁹³ Správní jednotka – pozn. autorky

⁹⁴ „Jak jsme začínali před 30 lety“ In Rudé Slovácko, 21. května 1937, č. 21.

sociálních demokratů své výkonné výbory a po roce 1921 tento systém převzala také komunistická strana.⁹⁵

Obyvatelstvo na Hodonínsku bylo velmi silně nábožensky založeno, což se místním sociálním demokratům nelíbilo. Potřebovali založit tiskový orgán, který by hlásal jejich myšlenky, navíc se blížily první volby do Říšské rady se všeobecným volebním právem, proto také sociální demokraté potřebovali politicky agitovat. „*Vzhledem k politickému vypjetí a volebnímu rozmachu ujal se návrh Pepka Holomčika, aby krajský výkonný výbor vydával vlastní krajský časopis, prozatímne jednou týdně, ježto Rovnost nebyla s to umístit všechny došlé „zprávy z tohoto kraje“. Nikdo ze soudruhů nevěděl, jak do toho, ježto tu nebylo zkušeností; vědělo se jen, že potřeba krajského listu je velmi naléhavá,*“ vzpomíná pamětník.⁹⁶ Ale vedení strany v Brně se založením nových novin na Moravském Slovensku příliš nesouhlasilo, báli se o brněnskou Rovnost, která by tím mohla utrpět. Josef Holomčík však svůj návrh soustavně a pilně prosazoval, až nakonec vedení strany na něj kývlo.

Pro vydávání časopisu bylo zapotřebí finančních prostředků, kterých se v té době však župnímu výboru nedostávalo. Založen byl proto tiskový fond a krajské vedení začalo vypisovat podíly po dvaceti a třiceti korunách. Do fondu se přispívalo také při různých zábavách a dalších společenských akcích. Dále členové strany chodili po domech, dílnách, továrnách, hostincích a vybírali finanční příspěvky. I přes podporu obyvatel si strana nakonec musela v občanské záložně půjčit pět set korun, aby časopis mohl vzniknout.

První číslo týdeníku Slovácko vyšlo 21. března 1907 v Hodoníně s datem následujícího dne 22. března 1907. Mezi zakladatele patřili: Martin Kolesík, Bernard Fibich, František Bílek⁹⁷, Františka Kolaříková, Jan Dolejší⁹⁸, František Příkaský, Stanislav Mareš, Pavel Lasica, Josef Holomčík, Edmund Borek, Konrád Sadílek a další členové strany Schneider a Stříbrný.⁹⁹

Název časopisu vznikl podle oblasti Moravského Slovenska, pro které měl vycházet. Tato oblast zaujímá ze zeměpisného hlediska oblast jihovýchodní Moravy. Jedná se o území tradiční česko – slovenské vzájemnosti, vzniklé jako reakce na tradiční pomáďaršťování

⁹⁵ SOKA Hodonín, fond FM – H, karton 2, inventární číslo 11, František Mráz. Osobní spisy.

⁹⁶ „Jak jsme začínali před 30 lety“ In Rudé Slovácko, 2. července 1937, č. 27, s. 3.

⁹⁷ Kandidát sociální demokracie v květnových volbách do Říšské rady ve 30. venkovském volebním obvodu, chalupník z Těšic. Podlehl až v užší volbě brněnskému advokátovi baronu Pražákovi. Bílek padl v první světové válce (Slovácko, 26. března 1927, roč. XXII, č. 27, s. 2).

⁹⁸ Redaktor z Hodonína a kandidát sociální demokracie v květnových volbách do Říšské rady v 6. městském volebním obvodu. – pozn. autorky

⁹⁹ Slovácko, 26. března 1927, roč. XXII, č. 27, s. 2.

Slováků v Horních Uhrách za Rakouska-Uherska. S ohledem na kolísající hranici, buditelské nadšení české i slovenské inteligence, na přirozený pohyb obyvatelstva za prací, či pod vlivem náboženství a válek, se celé oblasti začalo říkat „Slovač“ či „Moravské Slovensko“. Termínu „Slovácko“ se hojně používalo v názvech místních novin, spolků, organizací, podniků. Označení „slovácké“ znamenalo ještě kvalitnější a domáctější.¹⁰⁰ V roce 1907 tak v Hodoníně začalo vycházet sociálnědemokratické Slovácko. Název údajně navrhl první vydavatel Jan Dolejší. *„Byli jsme zavaláni na konferenci do Hodonína, kde měli jsme jednati o vydávání časopisu. Byl jsem tam delegován. Rozhodli jsme se vydávati týdeník. Sešli jsme se vícekrát, abychom všechny přípravy pro vydávání učinili. Různé návrhy byly, jak se má časopis jmenovati. Byly různé návrhy: Pokrok, Předvoj, navrhoval jsem, Zájmy Slovácka. Chtěl jsem, aby bylo vidět, kterému kraji list náleží. Poněvadž jsme se nemohli shodnout, navrhl soudruh Dolejší, aby se list jmenoval Slovácko. S radostí přijali jsme všichni tento návrh,“* vzpomíná pamětník Josef Tichý, tehdejší člen dělnického spolu „Budoucnost“ v Břeclavě.¹⁰¹

Personální obsazení pomohl řešit ústřední výbor. Na místo vydavatele dosadil redaktora časopisu Solidarita Jana Dolejšího. Prvním šéfredaktorem, v tehdejší době nazývaný jako „zodpovědný redaktor“, se stal Edmund Borek.¹⁰² Expedici měl na starosti jistý Kytlica, kolportáž Martin Kolesík a finance František Příkaský.

Co se týče prvního zodpovědného redaktora Edmunda Borka, narodil se ve Vídni 4. listopadu 1880. Zde pracoval v redakci *Dělnických listů*. Jako šéfredaktor pracoval ve Slovácku do roku 1909, kdy ho vystřídal ve funkci vydavatel Jan Dolejší. Borkova hlavní osobní priorita byla antiklerikální propaganda. Např. v článku Pod patronátem kostelníka Vaculíka pořádal p. redaktor Janča z Vídně voličskou schůzi v Břeclavě je zmíněno, že redaktor Borek oponoval na této schůzi kaplanovi Spurnému, který chtěl pošpinit sociální demokracii. Borek hodně času věnoval i aktivnímu vystupování na veřejnosti a aktivní byl také v ustavujících se odborech. Jeho přínos ke stabilizaci časopisu byl velký. Po vnitrostranických rozporech odešel do Robotníckých listů v Bratislavě, kde psal pod pseudonymem Stupavský – podle řeky Stupavy (Kyjovky – pozn. autorky) na Kyjovsku, kde

¹⁰⁰ Šolc, Josef. 2012. „Náš region Slovácko a jeho noviny“. in Hodonínský deník extra noviny, březen 2012.

¹⁰¹ Tichý, Josef. 1927. „Vzpomínky starého průkopníka“ In Slovácko, 26. března 1927, roč. XXII, č. 27, s. 2.

¹⁰² Plaček a kol. uvádějí jako prvního redaktora Jana Dolejšího, ve skutečnosti byl vydavatel – pozn. autorky. Edmund Borek (1880 – 1924) byl marxistický novinář, který působil ve vídeňských, pardubických a především slovenských novinách. Více v: *Slovník českých filosofů*, dostupné z: <http://www.phil.muni.cz/fil/scf/komplet/borek.html> (20.11.2012).

po smrti svého otce, železničního zřízence, žil se svou matkou.¹⁰³ „Velká starost byla s redaktorem. Pepek (Josef Holomčík – pozn. autorky) byl proň jako stvořený, jenž (patrně správně „jenže“ – pozn. autorky) pro mnohé nebyl dost vážný. Měl vrtkavou povahu a často mu „ujelo“ péro, že potom z toho byly nepříjemnosti, a tak se vypsal v Právu lidu a v Rovnosti a v Dělnických listech konkurs. Přihlásil se a přijat byl Eda Borek z Vídně, sekretář uhlářů. Byl svobodný, kulaťoučký, vyholený obličej, nosil těsně u krku zapnutou vestu, takže mu jenom nepatrně límec – jako kněžský kolárek – vyčníval, a proto ho na první pohled leckdo považoval za „panáčka“. Byl dobrým řečníkem, za to dopsaní se mu nechtělo,“¹⁰⁴ vzpomíná dále pamětník.

Největší konkurencí pro týdeník Slovácko byly časopisy dalších politických stran v českém jazyce.

Český politický tábor zahrnoval od poloviny 19. století v Hodoníně dvě hlavní strany, Národní (Staročesi) a Lidovou pokrokovou (Mladočeši). Staročesi měli své centrum i redakci svého stranického časopisu *Hodonínské listy* v Besedě. Majitelem byl František Hess¹⁰⁵ a redaktorem Jan Dornetshuber. Dalším časopisem, který vydávali byl *Hodoňan* redigovaný vlastníkem tiskárny Hynkem Holanem. Mladočeši tiskli časopis *Metla* s redaktorem Výletou. Národní socialisté založili v Hodoníně na začátku 20. století redakci periodika *Obrana Slovácka*, do čela dosadili Antonína Smrčka. Před první světovou válkou začala Živnostenská strana vydávat týdeník *Rozvoj*, později přejmenovaný v roce 1912 na *Rozvoj Slovácka*. Z německých titulů tu byly *Eintracht* a později *Gödingen Zeitung*. Německé listy narozdíl od těch českých měly stálé finanční zázemí.¹⁰⁶ Pro politický vývoj v Hodoníně na začátku 20. století bylo vůbec typické zápasení mezi německou a českou buržoazií a v souvislosti s výše zmiňovanou industrializací také politický boj mezi sociálními demokraty a ostatními stranami.¹⁰⁷

5.1. První číslo

¹⁰³ Šolc. 2007. „Prvním profesionálním redaktorem byl Edmund Borek.“ In. Hodonínský deník Rovnost. 20. března 2007, s. 6.

¹⁰⁴ „Jak jsme začínali před 30 lety“ In Rudé Slovácko, 2. července 1937, č. 27, s. 3.

¹⁰⁵ František Hess (1853 – 1914) hodonínský advokát a zemský poslanec od 1906 – 1913 za Lidovou stranu. Na konci 19. století se angažoval v Matici hodonské a zasloužil se o zavedení české reálné školy v Hodoníně. – pozn. autorky. Dále stál u zrodu Sirotčího spolku, byl také ředitelem a přednostou kanceláře Spořitelny kontribučenského fondu a předsedou Českého politického spolku. (Hodonín. 1979, s. 226, 254; více k osobě Františka Hesse: Spěvák Přemysl. 2011. Občanské elity Hodonína a jejich spolkový život 1861–1914, rkp., s. 71 – 74)).

¹⁰⁶ Plaček a kol. 2008: 304 – 305.

¹⁰⁷ Bartoš. 1982: 222.

Podle dobových ohlasů měl časopis Slovácko velký úspěch. V prvním čísle vydalo jasně formulované programové stanovisko. V provolání vydavatele a redakce Lide slovácký! Dělníci, občané se uvádí mimo jiné: „*A na tomto útlém stromečku socialismu na Slovácku, vypučela nová ratolest. Organisace sociálně demokratické se usnesly, že vydávati budou nový časopis „Slovácko“, který má býti učitelem nevědomých, povzbuzovatelem ochablých, vůdcem bojujících a vědomých, hlasatelem našich zásad a ideí, zrcadlem celého našeho hnutí na Slovácku a bojovníkem za svobodu a práva našeho lidu.*“¹⁰⁸

Na titulní straně prvního čísla se nacházela kresba dělnického karikaturisty Andrýska, který zachytil ženu v tunice – bojovnici, která pravou rukou nad hlavou rozhazuje výtisky týdeníku Slovácko a v druhé ruce drží desky podobné Mojžíšovu Desateru božích přikázání. Pod ní se sklánějí dva muži v černých tunikách, jeden má na hlavě knihu, symbol kněží.

Následovala metaforická báseň od Foltýna Vyklepej blechy z kožucha! Blechy, o kterých se báseň zmiňuje, mají být v tomto pojetí hlasatelé církví – kněží, pastorem – v okrese v tehdejší době měli největší vliv, což by právě sociální demokracie ráda změnila. Báseň slibovala, že týdeník Slovácko bude odhalovat na svých stranách „blechy, které sají Slováckou krev“. Celé první číslo obsahovalo silnou antiklerikální propagandu, hned v dalším článku se Josef Steiner, tajemník odborového sdružení, zamýšlí nad tím, zda církev káží proti zájmům dělníků a nabádá k odebrání Slovácka jako k obhájci utlačovaných a jejich zájmů proti zájmům bohatých, úředníků a představitelů církví.¹⁰⁹ Jako další příklad můžeme uvést dopis redaktora Dělnických listů Františka Tomáše, který zde vyjádřil radost nad novou posilou sociálně demokratického tisku: „*Otevřeně přiznávám: na dávný čas jsem neměl takové radosti jako, když jsem slyšel zprávu o tom, že se pro moravskou Slovač chystá vydávání sociálně – demokratického listu. Konečně bude zanesena rudá pochodeň i do krásného zákoutí Moravy, v němž dosud jen klerikální „panáčkové“ šířili tmu. Tak krásný kraj, tak krásný lid – ale duše jeho poutá a dává klerikální hydra.*“¹¹⁰ Dopis byl odeslán z Vídně tři dny před vydáním prvního čísla Slovácka a vyšel taktéž na první straně oddělen dvojitými čarami od redakčního obsahu týdeníku.

¹⁰⁸ „Lide dělnický! Dělníci, občané!“, In Slovácko č. 1., r. 1., 22. března 1907, s. 1.

¹⁰⁹ Steiner, Josef. 1907. „Proč jsme se učili číst a počítat?“ in Slovácko, č. 1., r.1. 22. 3. 1907, s. 1.

¹¹⁰ Tomášek, František. 1907. In Slovácko č. 1., r.1. 22. 3. 1907, s. 1.

6. Slovácko před První světovou válkou (1907 – 1914)

Slovácko se vyprofilovalo jako časopis, který se staví na stranu proletariátu. Samo se prohlásilo za nositele pokrokových a socialistických myšlenek, od začátku bylo nejen silně antiklerikální, ale také útočilo na vyšší vrstvy – továrníky, kněží a majetné. Pamětníci uvádějí, že hned první čísla měla velký úspěch, protože dělnické obyvatelstvo Hodonínska nový časopis přijalo s nadšením.

Obrázek 1 První číslo Slovácka¹¹¹

6.1. Chod redakce

Edmund Borek odešel ze Slovácka v roce 1909 a ve funkci zodpovědného redaktora ho dočasně vystřídal vydavatel Jan Dolejší. Údajně to bylo z důvodu, že Edmund Borek nebyl dobrým redaktorem a hlavně ekonomem, dokonce neplatil ani za tisk Slovácka a časopis se dostával do dluhů. „Peníze za Slovácko přijímal Borek, stejně tak za inzeráty. Jednou to na přítomné v redakci divně působilo, když zaklepal a vešel nějaký pán s brýlemi a představil se

¹¹¹ Slovácko, 22. března 1907, roč 1, č.1, s.1.

jako tiskař Novotný z Uherského Hradiště, který tiskl Slovácko, ale peníze žádné dosud nedostal. Borek vzal pana Novotného pod paži a chodil s ním Hodonínem a pak ho zavedl na nádraží. Co a jak se dojednali neví nikdo do dnešního dne. Borek přijímal peníze dále a dále neplatil,¹¹² píše pamětník. Borek se pro špatné hospodaření dostal do sporu s ostatními sociálními demokraty, náklad klesal a týdeník musel zdražit. „Nespokojenost s Borkem se zvětšovala. Obsahově Slovácko upadalo, věřitelé stále častěji klepali na dveře redakce, remitendy – neprodaného časopisu – přibývalo. Borek redakční hodiny zkracoval na neuvěřitelně krátkou dobu, někdy do redakce nepřišel.“¹¹³ Výsledkem bylo to, že krajský výkonný výbor ČSDSD poslal do Prahy na vedení strany stížnost. Sekretář strany však odpověděl následovně: „Při přijímání redaktora neptali jste se nás, soudruzi, kdo a jaký je Borek, neuznali jste za vhodné poraditi se s námi, jako s ústředím, o dispozicích a osobních otázkách a o vydávání týdeníku vůbec. Co jste podnikli, dělali jste na vlastní zodpovědnost a s Borkem si dělejte, co chcete.“¹¹⁴ Vydavatel Jan Dolejší přečetl sekretářův dopis ostatním hodonínským členům strany a Josef Holomčík na to odpověděl: „Tak teď jsme v lamprdoně aj s Borkem – co můžeme dělat, leda mu dat na tlamu a vyhodit ho, no ne?“¹¹⁵ Borka tedy odvolali z funkce, jestli mu kolegové ušetrili nějaký políček nevíme. Každopádně jej nahradili Janem Dolejším.¹¹⁶ Edmund Borek se po odchodu ze Slovácka přestěhoval do Prešpurku (pozdější Bratislavy – pozn. autorky), kde vydal jedno číslo časopisu *Máj* a i za to zůstal údajně dlužen. Později odešel do *Robotníckych listov*, kde „dělal dobrotu, protože ho drželi nakrátko“.¹¹⁷

Od 7. května 1909 převzal funkci zodpovědného redaktora Filip Dobrovolný a Jan Dolejší zůstal vydavatelem dál.

¹¹² „Jak jsme začínali před 30 lety“ In Slovácko, 18. června 1937, č. 25, s. 2.

¹¹³ „Jak jsme začínali před 30 lety“ In Slovácko, 18. června 1937, č. 25, s. 2.

¹¹⁴ tamtéž.

¹¹⁵ tamtéž.

¹¹⁶ Slovácko, 26. března 1927, roč. XXII, č. 27, s. 2.

¹¹⁷ „Jak jsme začínali před 30 lety“ In Slovácko, 18. června 1937, č. 25, s. 2.

Obrázek 2 Josef Holomčík a Edmund Borek se svými ženami a Jan Dolejší¹¹⁸

Obrázek 3 Jan Dolejší, první vydavatel Slovácka¹¹⁹

Po odchodu Edmunda Borka už krajský výbor nevypisoval konkurs, ale po předchozích zkušenostech požádal ústředí v Praze, aby jim poslalo schopného redaktora, který by byl zároveň i dobrým řečníkem a krajským sekretářem. Vedení doporučilo jako redaktora do

¹¹⁸ Čada a kol. 1979: příloha č. 36.

¹¹⁹ Slovácko, 26. března 1927, roč. XXII, č. 27, s. 1.

Hodonína Filipa Dobrovolného.¹²⁰ Pamětník na něj vzpomíná jako na „takovou dobrou proletářskou duši s pěknou hromádkou dětí, chudobný jako kostelní myš, ale za to velmi pilný dopisovatel *Práva lidu* a *Záře* a jiných časopisů sociálně demokratické strany.“¹²¹ Jeho podčárničky byly jedinečné a mnoho čtenářů si kupovalo Slovácko jen proto, že v nich byla Besídka (publicistická rubrika, viz. kapitola Struktura listu) od Filipa Dobrovolného. Snažil se pro Slovácko získat, co nejvíce čtenářů, které Borkovou činností ztratilo.

„Před 18 lety byl jsem tehdejším sekretářem sociálně demokratické strany soudruhem Brůhou poslán do Hodonína přímo z tkalcovského závodu. Přišel jsem s malým kufříkem, což mi později vyčetl Franta Beneš, redigující několik čísel Slovácka přede mnou. Přišel jsem pln nejlepší vůle dělati soudruhům na Slovácku noviny takové, aby přesvědčovaly, aby získávaly netečné pro osvobozené hnutí, a aby z odpůrců socialismu dělali jeho přívržence,“ vzpomíná Filip Dobrovolný.¹²² Ani on ve Slovácku dlouho nevydržel. Ještě v roce 1909 odešel do Prostějova, kde nahradil ve funkci redaktora *Hlasu* Josefa Krapka. Sám tvrdí, že ho z Hodonína vyhnaly zejména spory s Josefem Holomčíkem: *„V Hodoníně nebyl jsem dlouho, jen půl roku. Vypudila mne z Hodonína pokoutná činnost Holomčíkova, který nemohl mi odpustit, že jsem v jeho jakés nepěkné osobní afěře nedovolil, aby si proti útokům národně socialistického plátku udělal ze Slovácka orgán pro svoji obhajobu. Na pokoutní intriky nebyl jsem zvyklý.“*¹²³

Do sporu s Holomčíkem dostal se hlavně kvůli neustálé zadluženosti listu. Pamětník vzpomíná, že Dobrovolný, ač byl výborný redaktor, neměl nadání jak pro řečový projev, tak pro administraci, a zanedbával expedici. Slovácko proto zůstávalo v dluzích ještě po Borkovi, i když mělo mnohem širší čtenářskou obec.

Holomčíkovy útoky v novinách vůči opozici bývaly také dosti vyostřené a zabíhaly do osobní roviny. Dobrovolný mu články zeditoval a osobní útoky vyškrtl, čímž si Holomčíka proti sobě velmi popudil, a tak když dostal nabídku z Prostějova pracovat jako redaktor v *Hlasu*, přijal ji a odešel.¹²⁴

¹²⁰ „Jak jsme začínali před 30 lety“ In Slovácko, 18. června 1937, č. 25, s. 2.

¹²¹ Tamtéž.

¹²² Dobrovolný, Filip. 1927. „Už 20 let.“ In Slovácko, 26. března 1927, roč. XXII, č. 27, s. 3.

¹²³ Slovácko, 26. března 1927, roč. XXII, č. 27, s. 3.

¹²⁴ „Jak jsme začínali před 30 lety“ In Slovácko, 18. června 1937, č. 25, s. 2.

Obrázek 4 Filip Dobrovolný, redaktor Slovácka od 14. května do 30. září 1909¹²⁵

Filip Dobrovolný (1880 – 1930) kromě Slovácka a *Hlasu* řídil postupně ještě sociálně demokratický týdeník *Zář*, za války vydával týdeník *Týdenní kronika válečná*. Po válce se stal jedním ze zakládajících členů Komunistické strany Československa a v letech 1921 – 1929 byl šéfredaktorem *Rudého práva*. V roce 1929 byl zvolen senátorem Národního shromáždění za královéhradecký kraj.

Filip Dobrovolný jako svou náhradu ve funkci zodpovědného redaktora Slovácka navrhl Tomáše Koutného¹²⁶ z Poštorné. Ten byl zrovna vyhozen z práce v cihelně¹²⁷ pro své politické názory a odborovou činnost, navíc ho „podezírali, že psal do *Rovnosti*, *Slovácka* a *Dělnických listů o poměrech v Poštorné*“¹²⁸. Sociální demokraté nebyli z Koutného nadšeni „*To už tam neměli nic lepšího než cihláře!*“ rozčiloval se vydavatel Jan Dolejší. Za Koutného působení ve Slovácku se však přestalo tisknout na dluh.

¹²⁵ Slovácko, 26. března 1927, roč. XXII, č. 27, s. 2.

¹²⁶ Tomáš Koutný (1879 – 1958), později zakládající člen KSČ a poslanec Národního shromáždění. Do roku 1991 se podle něj jmenovala ulice v Brně – Líšni (více v: Encyklopedie dějin města Brna, dostupné z: http://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_ulice&load=2714&qd=20 (20.11.2012)).

¹²⁷ Cihelna v Poštorné patřila v té době Lichtenštejnům – pozn.autorky (více zde: *Keramika Poštorná*, dostupné z: <http://www.pkz-keramika.cz/historie-firmy.html>, (20.11.2012)).

¹²⁸ „Jak jsme začínali před 30 lety“ In Slovácko, 18. června 1937, č. 25, s. 2.

Obrázek 5 Tomáš Koutný, redaktor Slovácka od 10. září 1909 do 29. listopadu 1912¹²⁹

Co se nového zodpovědného redaktora týče, narodil se 2. dubna 1874 v Kloboukách u Brna. Původně pracoval jako dělník a čeledín, ale pro odborovou činnost byl propuštěn a tak 1. září 1909 přijal pozici redaktora časopisu Slovácko. Měl vyrovnat dluhy po Borkovi, pokud by se mu toto nepovedlo, musel by vydávání Slovácka přerušit.

Současně s funkcí redaktora byl Koutný také tajemníkem krajského výboru sociálně demokratické strany. Roku 1912 byl přijat do služeb okresní nemocenské poklady a ze Slovácka odešel.

¹²⁹ Slovácko, 26. března 1927, roč. XXII, č. 27, s. 2.

Obrázek 6 Propagační materiál z pozůstalosti T. Koutného¹³⁰

V roce 1913 byl zvolen zemským poslancem a po první světové válce v roce 1920 byl zvolen poslance Národního shromáždění, byl stíhán za účast na generální stávce v Hodoníně v prosinci 1920, kde se účastnil jako člen stávkového výboru (viz kapitola Boj o Lidový dům). Byl jedním ze zakladatelů KSČ na Hodonínsku a aktivním členem až do příchodu okupantů v roce 1939, kdy byl poslán do penze. 1. září 1939 byl zatčen a odvezen na Špilberk. V roce 1942 zatkl gestapo i jeho zetě Rudolfa Filipa, pozdějšího zodpovědného redaktora Slovácka, a dva syny Albína a Stanislava. Z Osvětimi se vrátil pouze Albín. Po roce 1945 dále působil v organizacích KSČ, zemřel v roce 1958.¹³¹

¹³⁰ SOkA Hodonín, TK – H, in.č.18, karton V. Koutný, Tomáš. Fotografie, výstřižky z novin, dokumenty.

¹³¹ Špičková, Marta. „Koutný, Tomáš“ TK – H, JAF – 14. In SokA Hodonín, (Inventář).

Obrázek 7 Rodina Tomáše Koutného: 1) Tomáš Koutný, 2) Marie Koutná, 3) Stáňa Koutný, 4) Libuše Koutná, 5) Albín Koutný¹³²

Po Tomáši Koutném převzal funkci zodpovědného redaktora učitel z Ostravska Noga, ale onemocněl plicní chorobou a poměrně brzy zemřel. Po něm nastoupil Robert Mach z Prostějova. „Výkonný výbor II. krajské organizace pověřil mne řízením „Slovácka“. Je mojí snahou uspokojiti čtenářskou obec a řídit list směrem, který je vyznačen programem strany. Doufám, že přízeň přispívatelů, které se těšil můj předchůdce, bude přenesena též na mne. S pozdravem soudružským Robert Mach.“¹³³ Velmi brzy, ale z Hodonína odešel a později se stal redaktorem listu *Hanácká republika*, který byl orgánem prvního fašistického hnutí na Moravě.¹³⁴

Od 12. prosince 1913 nastoupil na post zodpovědného redaktora Jan Lorenc.¹³⁵

¹³² SOkA Hodonín, TK – H, Inv.č.18, karton V. Koutný, Tomáš. Fotografie, výstřižky z novin, dokumenty.

¹³³ Mach, Robert. 1912. „Z redakce“ In *Slovácko*, 6. prosince 1912, č. 49, roč. VI., s.1.

¹³⁴ Suchánek, Marek. 2010. *Organizace a aktivity českých fašistů na Moravě v letech 1922–1945*. Brno: Masarykova univerzita.

¹³⁵ Jan Lorenc jako správce hodonínského konzumu byl v roce 1920 zvolený sociálně demokratickým senátorem národního shromáždění (více zde: Digitální repozitář. Poslanecká sněmovna parlamentu české republiky, dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1920ns/se/stenprot/001schuz/s001001.htm> (20.11.2012)).

Kromě zodpovědných redaktorů se na tvorbě novin podíleli také přispívatelé a externisté. Zodpovědný redaktor byl jediným placeným pracovníkem redakce a veškeré redakční a administrační práce musel vykonávat sám, pomáhali mu však dobrovolníci a dívky z průmyslové školy, které docházely falcovat a páskovat Slovácko. Do novin zdarma přispívali dopisovatelé: Leoš Lacina z Vídně, Janek Cypris z Břeclavi, jehož články se podle slov Tomáš Koutného nemuseli téměř editovat, dále posílal materiály doktor Josef Hrubý¹³⁶, který psal do lékařské rubriky, i když podle pamětníků měl nečitelný rukopis, mezi dalšími byli ředitel Úlehla ze Strážnice a doktor Čermák z Břeclavi, profesor Hnátnický z Hodonína, učitel Daníček a studenti Habrovanský, Novák, Kočiš¹³⁷ (pozdější redaktor Slovácka – pozn. autorky). Básničkami do Slovácka přispíval starosta Kostelce Štěpán Dočekal.¹³⁸

Jeden z nejvýznamnějších výše zmíněných dopisovatelů Slovácka byl Leoš Lacina, rodák z Kyjova. V době působení Tomáše Koutného ve Slovácku přijel do Hodonína vypomáhat v okresní nemocenské pokladně, kde pracoval za padesát korun měsíčně a ve volném čase přispíval do Slovácka. „*Byl to pěkný mladý člověk, gymnasista, pod nosem měl pápení a kozí bradku, tak pět chlupů sedmi řady, modrých očí s cvikrem a černou obrubou...*“¹³⁹ uvádí pamětník o Lacinovi.

Přispívatele Vladislava Novák a Josefa Kočiše poznal redaktor Koutný v hostinci U Zlatého Kříže, kde sídlila v té době redakce, a kde byli jediné veřejné toalety v celém Hodoníně. Studenti místní reálné školy sem chodívali pozorovat kuželkáře nebo obdivovat koně z Uher, když je měli kupci z jarmarků ustájené pod kůlnou, kam vedla také okna redakce. Novák s Kočišem nejdříve pomáhali jenom falcovat a páskovat noviny. Později pročítali dopisy z redakční listárny a upravovali je pro noviny, protože sám Koutný měl problémy s gramatikou, neboť podle pamětníka „chodil ledabyly a s dlouhými přestávkami dvanáct let do školy“, kvůli otčímovi tyranovi utekl velmi brzy z domova a přijal službu u hajného Bauera jako pasák krav. Proto musel rychle dohnat českou gramatiku, neboť sám dělal také korektury Slovácka.¹⁴⁰

¹³⁶ MuDr. Josef Hrubý (1866 – 1965) se zasloužil o zavedení pravidelných lékařských prohlídek mezi obyvateli a dětmi v Hodoníně a také pravidelných zubařských prohlídek – pozn. Autorky. Více o Hrubém: Hodonín, oficiální stránky města:, dostupné z: <http://www.hodonin.eu/rok-2006-mudr-josef-hruby-vojtech-kopecek/d-728385/p1=34207> (20.11.2012).

¹³⁷ Slovácko, 26. března 1927, roč. XXII, č. 27, s. 2. Josef Kočiš (1892 – 1967) byl v letech 1945 – 1948 hodonínským starostou neboli předsedou Městského národního výboru – pozn. autorky (Horká, Havlík. 2012. „Josef Kočiš“ In *Encyklopedie města Hodonín*, dostupné z: http://encyklopedie.brna.cz/home-mmh/?acc=profil_osobnosti&load=69 (20.11.2012)).

¹³⁸ „Jak jsme začínali před 30 lety“ In Rudé Slovácko, 9. července 1937, č. 28, s. 2.

¹³⁹ „Jak jsme začínali před 30 lety“ In Rudé Slovácko, 9. července 1937, č. 28, s. 2.

¹⁴⁰ tamtéž.

Jak bylo zmíněno výše, administraci vedl samotný zodpovědný redaktor týdeníku. Podle tiráže se stížnosti měly posílat Bernardu Fibichovi na Měšťanskou ulici v Hodoníně, ale redakce sídlila jinde. Na adrese Dráhy 37, taktéž v Hodoníně, kde měl domek vydavatel Jan Dolejší. Také další spolupracovníci a dobrovolníci pracovali zejména doma.

Na konci roku 1909 se redakce přesunula do nádvorního stavení v restauraci Zlatý kříž, později zbourané. Sídlila ve Školní ulici (dnes Dobrovolského) v Hodoníně na čísle 12. Historik Josef Šolc zmiňuje, že o tomto umístění se pamětníci vyjadřovali s opovržením. Prostory byly tmavé a nevhodné pro redakční práci, nacházely se hned vedle stájí pro dobytek a koně. 30. dubna 1909 se redakce přesunula a sídlila v ulici Císaře Josefa č. 27, ale za rok se opět stěhovala zpátky do Školní ulice.¹⁴¹

Jak byla tehdejší reakce vybavena se již nepodařilo zjistit, víme jenom, že tiskový fond, který byl založen pro zakládání Slovácka sloužil také pro pořízení psacích potřeb pro zodpovědného redaktora. Můžeme se pouze domnívat, co to v té době mohlo být, např. psací potřeby jako pero a kalamář, osvětlení, stůl, židle apod.

Obrázek 8 Školní ulice s Masarykovou školou, naproti redakce¹⁴²

¹⁴¹ Šolc. 2007. „Redakce novin často měnila své působiště“. In Hodonínský deník Rovnost. 20.března 2007. s. 7.

¹⁴² Plaček a kol. 2008: 390.

6.2. Výrobní proces, distribuce, ekonomika listu, finance

Od svého počátku se Slovácko tisklo v Uherském Hradišti v tiskárně Karla Novotného, jak bylo zmíněno výše. Od 4. února 1909 přešlo do knihtiskárny Josefa Vrlý v Prostějově. Tato tiskárna po technické stránce mnohem více vyhovovala, avšak velká vzdálenost někdy způsobila až týdenní zdržení v dodávce, pokud si cenzurní zásahy vynutily druhé opravené vydání Slovácka.¹⁴³

V tiskárně to fungovalo následujícím způsobem: Před tím, než redaktor vstoupil do sazárny, kde se týdeník zalamoval, musel mít vypracované zrcadlo a pořadí článků, které půjdou za sebou. A zároveň musel mít spočítané písmena v rukopise, aby mu vyšel počet tiskových řádků. Filip Dobrovolný vzpomíná, že si museli dávat pozor na metéra v tiskárně, protože když mohl, „*nařezal jim tam špeků*“ (nechal prázdná místa – pozn. autorky) a mezi řádky nechával velký prázdný prostor.¹⁴⁴

Z důvodu rychlejší expedice bylo nutné tisk přestěhovat blíže, ale sociální demokraté nechtěli tisknout v tiskárnách, které neměly smlouvu s odborovou organizací v tzv. „ševcárnách“. Proto přešli do tiskárny v Uhrách. V nedalekém Holíči, na území dnešního Slovenska, měl tiskárnu Josef Malovaný. „*Malovaný byl před tím sazečem v této tiskárně, a když zemřel šéf, oženil se s šéfovou, s níž vyženil i tiskárnu. Malovaný byl člověk přičinlivý, když nebylo co tisknout a „háček“ zahálel, tož spravoval harmoniky, vázal knížky, ruční pohon z tiskacího stroje převedl na cirkulárku, kterou lidem řezal dříví, opravoval zámky, kolébky, zkrátka mimo sazeče byl naturalistou. Zpočátku lezlo se do sazárny po žebříku jako slepice do koplína, později když dílna hrozila propadnutím, tak ji Malovaný s uční zmodernizoval a zcenikoval přibráním jednoho učně z Prostějova,*“ říká pamětník Slovácka.¹⁴⁵

Do Holíče to měl zodpovědný redaktor mnohem blíže a tak mohl jezdit do tiskárny na kole. Každý čtvrtek jezdil do Holíče udělat korektury a ještě tentýž den předával Malovanému šek poštovní spořitelny na 98 korun za dva tisíce exemplářů. Josef Malovaný byl korektorem a metérem zároveň, ale kvůli jeho dlouholetému působení v Uhrách, si musel korektury dělat redaktor sám.¹⁴⁶

¹⁴³ Hynek 1979: 232.

¹⁴⁴ Jak jsme začínali před 30 lety“ In Rudé Slovácko, 9. července 1937, č. 28, s. 2.

¹⁴⁵ tamtéž.

¹⁴⁶ tamtéž.

Tisk v Uhrách měl také cenzurní výhody. V té době zveřejnilo-li periodikum něco závadného, podle zalitavských předpisů se nekonfiskovalo, ale uplatnila se sankce vůči redaktorovi – buď pokutou nebo vězením. Malovaný si sice vymezil podmínku, že se v textu nesmí objevit negativní kritika poměrů v Uhrách, ale pokud se přece jenom objevila, nedělal z toho žádné závěry. Pár výtisků upravil ke spokojenosti pešťské vlády, kam je čtvrtletně předkládal ke kontrole, ale pro české čtenáře ponechával původní text.¹⁴⁷ Náklad Slovácka se pohyboval kolem 2900 výtisků.

Co se distribuce týče, zajišťovali ji kolportéři, kteří se zodpovídali důvěrníkovi ČSDSD v Hodoníně.

Obrázek 9 Jan Polášek, kolportér Slovácka ve Zlíně¹⁴⁸

Expedici Slovácka zajišťovali další členové strany: Kolesík, Kolařík, Kolaříková a Martin Příkaský, Martina Marešová. Děvčata z průmyslové školy, které měl na starost profesor Schnabl. Tomu se vůbec nelíbilo, když mu studentky odešly z hodiny falcovat¹⁴⁹ Slovácko nebo socialistický projev. Následující den jim dělal přednášky o dochvilnosti a zodpovědnosti. Další den byla ale jeho slova zveřejněna ve Slovácku s patřičným redakčním doprovodem. To ho popudilo k dalším výtkám, které byly opět uveřejněny ve Slovácku

¹⁴⁷ Hynek. 1979: 233.

¹⁴⁸ Slovácko, 26. března 1927, roč. XXII, č. 27, s. 3.

¹⁴⁹ Typ zpracování tiskoviny, kdy je papír skládán na výsledný formát nebo je jednoduše přeložen – pozn. autorky

s ironickými komentáři a tak dále, dokud nedošlo ke smíru s redakcí Slovácka a děvčata tam mohla dále docházet pomáhat.¹⁵⁰

Co se týče ceny listu, Slovácko se začalo prodávat v ceně šesti haléřů. Předplatné na rok stálo čtyři koruny, na půl roku dvě a na čtvrt roku korunu.

Během období 1907 – 1914 Slovácko několikrát zdražovalo. Způsobila to také finanční politika Edmunda Borka, jak bylo zmíněno výše. Po jeho odchodu musel list zdražit na osm haléřů za výtisk, předplatné nyní stálo na rok pět korun a dvacet haléřů, na půl roku dvě koruny a šedesát haléřů a na čtvrt roku korunu a osmdesát haléřů.

Plat zodpovědného redaktora byl sto korun měsíčně. Z inzerátů lze vyčíst, že kilogram masa tehdy stál korunu a dvacet haléřů až korunu a padesát haléřů, litr mléka šestnáct haléřů, boty stály pět až devět korun. Zodpovědný redaktor byla jediná placená funkce ve Slovácku, zbytek vykonávali dobrovolníci zadarmo, viz. kapitola Chod redakce.

Majitelem a vydavatelem byla fyzická osoba, stal se jím člen ČSDSD Jan Dolejší. Proč se vydavatelem nestala samotná strana či výkonný výbor strany se můžeme jenom domnívat. Podle tehdejších zákonů bylo možné, ale sociální demokraté v Hodoníně zvolili fyzickou osobu, snad aby ústředí nemohlo ovlivňovat personální politiku, či snad jako levicová strana nechtěla zakládat podniky.

6.3. Forma a grafika listu, obrazový materiál

Týdeník vycházel na dvou listech, tj. čtyřech stranách. Tři strany obsahovaly redakční materiály, celá poslední strana byla věnována inzerci místních firem. O formátu toho moc nevím, nebylo možné zjistit, v jakých rozměrech týdeník vycházel, neboť výtisky v SOkA Hodonín jsou zarovnané a svázané do knih, na policejní ředitelství v Brně, kam se musela všechna periodika registrovat, se udával politický směr novin, jméno a bydliště odpovědného redaktora, tiskaře, vydavatele.¹⁵¹

V dubnu 1908 oznámila redakce svým čtenářům na titulní straně, že se jim podařilo sehnat tolik odběratelů, aby Slovácko od května mohlo vycházet na osmi stranách a vybízelo

¹⁵⁰Slovácko, 26. března 1927, roč. XXII, č. 27, s. 3.

¹⁵¹Koudelka 1932: 104.

všechny soudruhy, aby uspořádali sbírky pro týdeník Slovácko a organizacím doporučovalo, aby uspořádaly akce ve prospěch týdeníku.¹⁵²

Strany Slovácka byly rozděleny na tři sloupce a články řazený za sebou, sloupce byly od sebe navzájem odděleny tenkými svislými čarami. Jeden sloupec měl devadesát řádků.

Inzerční strana měla často jinou podobu než strana redakční i z formálního hlediska. Základní tři sloupce bývaly rozděleny na menší dva a inzeráty řazený opět klasicky za sebou.

Slovácko bylo psáno písmem petit. Každý článek byl uvozen tučně zvýrazněným heslem, které bylo oddělené od ostatního textu tečkou, nebo prvními slovy bez tečky. Byl to jakýsi předchůdce domicilu a titulku u článků ve Slovácku.

Např. „**Také agrární kandidát.** Mysleli jsme napřed, že je to jen žert, že pan rada Zadražil z Břeclavy chce kandidovati na program agrární.....“

„**Na Hradištsko** se také sesypala celá řada kandidátů....“¹⁵³

Slovácko k zpestření textu používalo výjimečně kresby, jak jsme mohli vidět hned v prvním čísle. Avšak v roce 1913 se na titulní straně čísla z 22. srpna objevila úplně první fotografie. Byl to velký portrét zesnulého Augusta Bebela a pod ním jeho medailon k uctění památky.

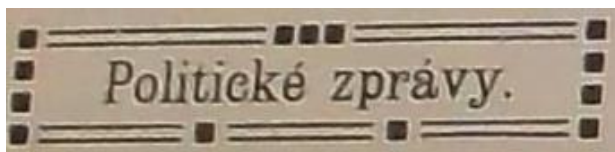
¹⁵² Slovácko, 20. března 1908, č. 12, roč. II., s. 1.

¹⁵³ Volební ruch. In Slovácko, č. 9., r. 1., 29. 3. 1907., s. 1.

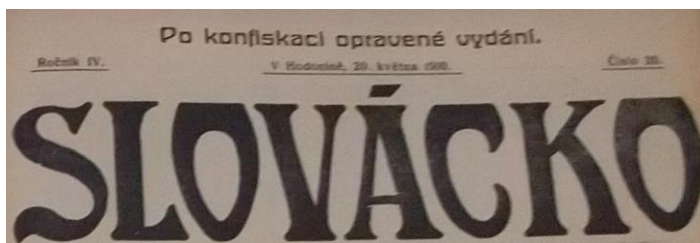
Obrázek 10 August Bebel, první fotografie zveřejněná ve Slovácku¹⁵⁴

Od 4. února 1910, kdy Slovácko přešlo pod jinou tiskárnu v Prostějově, se změnila také úprava layoutu a grafika. Názvy rubrik byly vyhotoveny v ozdobných rámečcích a zřetelně vystupovaly z textu.

Obrázek 11 Nový rámeček kolem názvů rubrik od února 1910¹⁵⁵

Během tohoto období se objevovala ve Slovácku prázdná místa s nápisem „konfiskováno“, kdy místní cenzoři zabavili obsah těsně před vydáním periodika. Sporadicky se nad hlavičkou Slovácka objevoval nápis „Po konfiskaci upravené vydání“.

Obrázek 12 Slovácko po konfiskaci 1910¹⁵⁶

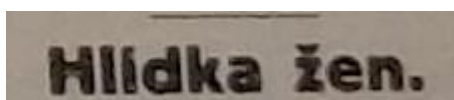
¹⁵⁴ Slovácko, 22. srpna 1913, č. 34., roč. VII., s.1.

¹⁵⁵ Slovácko, 15. dubna 1910, č. 15, roč. IV., s.2.

Obrázek 13 Konfiskace v roce 1911¹⁵⁷

Písmo a velikost titulků a názvů rubrik se opět změnilo po přechodu do tiskárny v Holíči a nástupu nového zodpovědného redaktora Jana Lorence v prosinci 1913, ten ponechal všechny stávající rubriky, ale změnil grafiku – místo ozdobných rámečků střízlivé černé bezpatkové písmo ve stylu grotesk.

Obrázek 14 Nový druh písma po nástupu Jana Lorence a změny tiskárny v roce 1913¹⁵⁸

6.4. Struktura listu

První strana týdeníku se nejvíce podobala současné žurnalistické práci. Obsahovala hlavní článek, který byl do rozsahu nejdelší v celém týdeníku, jako jediný měl samostatně stojící titulek, často s činným slovesem ve velkém bezpatkovém písmu ve stylu Grotesk. Titulek byl zakončen tečkou. Články nebývaly v tomto období podepsané.

Styl psaní se velmi odlišoval od dnešního. Slovácko jako časopis sociálních demokratů používalo velmi často hodnotící výrazy a přívlastky. Autoři se nebáli ani toho, aby někoho nazvali lumpem, nemravným, nečestným, zkorumpovaným apod. Témata článků nebyla vybírána podle relevantnosti pro čtenáře, ale pro danou stranu. Noviny neměly za úkol čtenáře pobavit, ale poučit a přesvědčit.

Ze současného hlediska v člancích chybí nejen domicil a kde se děj odehrává, ale i informace, kdy se má děj odehrávat. U mnoha je nemožné si ověřit pravdivost sdělených skutečností, nebyla patrná žádná snaha o vyváženost ani objektivitu. Nikdy by se v novinách

¹⁵⁶ Slovácko, 28. května 1910, č. 28, roč. IV, s. 1.

¹⁵⁷ Slovácko, 20. září 1911, č. 39, roč. V., s. 1.

¹⁵⁸ Slovácko, 20. února 1914, č. 8, roč. VIII., s. 3.

neobjevil článek proti sociální demokracii ani jejich zásadám. Ve Slovácku se redaktoři často snažili o různá klišé. Slovácko se nebálo ani jmenovat přímo osoby jejich plným jménem, příjmením a kde pracují, a tyto osoby pohanět. Stávkokazi, továrníci, bohatí sedláci, kteří si najímají pacholky apod. se často stávali oběťmi útoků redaktorů týdeníku a později bohužel i rozvášněného stávkového davu, který je na základě zveřejněných článků lynčoval.¹⁵⁹

Mezi pravidelnými rubrikami můžeme nalézt například „**Volební ruch**“, který se objevuje v následujících několika číslech až do voleb 14. května 1907. Volební ruch je soupis kandidátů sociálních demokratů v příslušných volebních okresech. V té době byly volební okresy městské a venkovské. Také redakce nabádala, aby se dělníci, kteří mají hlasovací právo, nezapomněli zapsat do voličského seznamu a jak se zachovat, pokud dělníkovi nebude uděleno volební právo a jaké podmínky musí daný volič splnit, aby mohl uplatnit reklamaci.

„K reklamaci musí býti připojeny průkazy, že ten, kdo své volební právo reklamuje, toto také skutečně má. Musí se tedy dokázat, že je rakouským státním občanem, že překročil 24. rok svého věku a že v místě, kde má volit, bydlí nejméně rok,“ píše se hned v prvním čísle Slovácka.¹⁶⁰

Ve volbách často kandidovali také členové redakce, např. Jan Dolejší do 6. volebního okresu (městského).

Nezvyklá nebyla ani antipropaganda opozičních kandidátů – například vůči baronu Pražákovi, který se podle Slovácka nechtěl přiblížit k chudému lidu, a z toho důvodu oslovuje pouze „slavná obecní zastupitelstva a vynikající pány voliče“¹⁶¹.

„**Politický obzor**“ byla pravidelná rubrika, která informovala o dění v sociálně demokratické straně a zároveň se vyjadřovala o politickém dění obecně, kritizovala současný zemský sněm a hospodaření se státními financemi. Reagovala na příspěvky na zasedáních sněmu a na promluvy jednotlivých politiků, například také na proslov budoucího československého prezidenta Tomáše Garrigua Masaryka, a vyjadřovala nespokojenost také s poměry v Uhrách.

Články, které obsahovala, měly různou délku od celé sloupcové až po krátké zprávy na dva petitové řádky. Začínaly tučným titulkem, který byl součástí textu, často ho tvořily

¹⁵⁹ V předválečném období byl dav dělníků postaven před soud za vraždu stávkokaze – pozn. autorky

¹⁶⁰ Volební ruch. In Slovácko č. 1., r.1. 22. března 1907, s. 2.

¹⁶¹ Slovácko, 26. dubna 1907, č. 6, roč. 1. s. 1. Pražák porazil právě v užší volbě (druhém kole) sociálního demokrata Františka Bílka, jednoho ze zakladatelů Slovácka.

pouze první slova první věty článku, neexistoval domicil, místo, kde se děj odehrává se čtenář dozvídal až v textu, časté bylo, že články byly napsány tak obecně, že se přesnější lokalitu nedozvěděl vůbec.

„**Místní zprávy**“ jak by napovídal název rubriky, mohl by současný čtenář nabýt dojmu, že se jedná o regionální události. Ty se ovšem týkaly pouze politických zpráv z přilehlých obcí. Uvozeny bývaly také domicilem, odkud zpráva pochází nebo titulkem tvořeným z prvních slov. I tato rubrika byla politického založení, často si v ní sociální demokraté stěžovali na podmínky dělníků v továrnách, zamýšleli se nad jejich právy a stěžovali si na zacházení bohatých vrstev s chudými a jednání radních.

„**Sociální hlídka**“ často informovala o stávkách na Hodonínsku. Jednalo se o směs krátkých článků s dělnickou tematikou nebo upozornění na stávkokaze a dokonce jejich hanobení.

„**Směs**“ se skládala z kratších zpráv různorodého založení, např. o návštěvě císaře v Praze, o nově vzniklých sociálně demokratických časopisech, často se v ní objevovala antiklerikální propaganda, odsuzování církví a jejich působení na Slovácku. Titulek krátkých článků tvořila tučně zvýrazněná první slova nebo samostatně oddělený útvar čárkou, stručný, krátký a bez slovesa.

Příkladem může být následující zpráva o faráři: „**Farář nemrava.** *Před vídeňským soudem jednalo se v těchto dnech o žalobě, kterou podala bývalá milenka faráře Gnielinského na tohoto, že ji svedl a že prý ji vyhnal také plod. Farář byl odsouzen k zaplacení 2800 korun, protože soud uznal, že obžalovaná ještě doposud trpí pod následky tohoto vyhnání plodu.*“ (Slovácko, 19. dubna 1907, č. 5, roč. I)

Jak vidíme, článek byl bez podpisu a bez určení místa, důležitá zde byla pouze proticírkevní agitace.

„**Věstník organizační**“ se skládal z pozvánek na stranické schůze a besedy v okrese. Začínaly vždy určením místa a pokračovaly datem a programem schůze. Také se zde nacházely organizační věci redakce Slovácka, např. na konci roku upozornění důvěrníka R. Modla, který vyzýval odběratele Slovácka a „Buditele“, aby si pravidelně chodili pro časopis

a aspoň každých čtrnáct dní ho zaplatili, neboť musí v pořádku účtovat. Dále např. jsme se mohli dozvědět, že v redakci Slovácka se pořádaly bezplatné porady každý den od osmi do devíti ráno a od pěti do půl sedmé odpoledne kromě čtvrtku, v neděli a ve svátek se neurčuje.

„**Zdravotní hlídka**“ byla pravidelná rubrika, na které se podílel známý hodonínský lékař. Obsahovala rady v péči o zdraví jako péči o kojence, o rodičky apod. Jednalo se o krátké textové útvary informačního charakteru, které jedny z mála neměly politický charakter. Často se v rubrice vyvracely pověry ohledně péče o zdraví a hygieny. Nejvíce se na zavedení pravidelné hygieny a zubařských prohlídek podílel MuDr. Josef Hrubý, který spolupracoval s redakcí Slovácka.

„**Z měst a dědin**“ se podobala rubrice Místní zprávy, redaktori zde zveřejňovali převážně politické zprávy z přilehlých obcí, které začínaly domicilem s názvem dané vesnice či města. Tyto dvě rubriky se od sebe lišily pouze rozsahem zpráv, Z měst a dědin obsahovalo delší články, až na polovinu sloupce dané novinové strany.

„**Záležitosti strany**“ jak název napovídá, jednalo se o informační rubriku sociálních demokratů.

Pod nimi byly zařazené podrubriky „**Publikace redakci zaslané**“ a „**Listárna redakce**“. Obsahovaly dopisy a sdělení, které zasílali čtenáři do redakce.

V listopadu 1907 přibyla první publicistická rubrika „**Besídka**“. Začala Sociální poezií aneb přednáškami profesora Vančury z hodonínského muzea, později se přidaly básně a písničky a nakonec zamyšlení. Nacházela se na titulní straně v podvalu a byla oddělena od zpravodajství tlustou horizontální čarou. Politické poselství v ní bylo narozdíl od ostatních rubrik metaforicky skryto.

6.4.1. Sváteční čísla

Obzvlášť se Slovácko připravovalo na Svátek práce 1. května. Již od dubna inzerovalo infografiku na titulní straně přes celou šířku novin „Připravujte se důstojně k oslavě prvního května!“

Obrázek 15 Grafika před Prvním květnem¹⁶²

Prvního května vycházelo Slovácko ve speciálním vydání v červené barvě. Na obálce byla báseň v červeném rámečku. V roce 1908 to byl Náš máj od J. Martinů. Od 1. května 1908 Slovácko skutečně vycházelo již na osmi stranách, čtyřech listech.

Redakce přidala dvě strany informací z regionu a podle nich se nazývaly také dvě nové rubriky – „**Hodonín – Kyjov – Ždánice**“ a „**Uherské Hradiště – Uherský Ostroh – Strážnice**“, „**Břeclava – Klobouky – Hustopeč**“, dokreslovaly rubriky Místní zprávy a Z měst a vesnic.

Mezi pravidelné rubriky přibýlo i **Školství – literatura – umění**, o místních školách, učitelích a rodičích, nepravidelné rubriky „**Zemědělská hlídka**“ a „**Hlídka mládeže**“. První se zajímala o místní zemědělce, zatímco druhá referovala o tělovýchovných jednotách v okrese a o schůzích politicky činné mládeže.

Od 7. srpna 1908 přibýla ještě krátká kulturní rubrika na předposlední redakční straně „**Kulturní črty**“ o nových výstavách a kulturních akcích.

Po odchodu Edmunda Borka v únoru 1909 nový zodpovědný redaktor Jan Dolejší pozměnil pravidelné rubriky. Založil nové „**Zahraniční zprávy**“ a přejmenoval Politický obzor na „**Politický přehled**“. Místo Směsi vycházely „**Různé zprávy**“.

Nově příchozí Filip Dobrovolný se pustil ještě dále a prostor v novinách zaplňoval spíše samostatnými delšími články se samostatně stojícími titulky, s jakými se setkáváme v novinách i v současnosti.

Po něm Tomáš Koutný zavedl nový útvar, který se doposud ve Slovácku neobjevoval – soudničku. Skrývala se pod rubrikou „**Ze soudní síně**“. Jako další „**Kulturní a umělecký koutek**“, kde psával o divadle a výstavách.

¹⁶² Slovácko, 3. dubna 1908, č. 14, roč. II., s. 1.

„**Veselý koutek**“ byla zajímavá rubrika plná veselých příhod a příběhů a také vtipů. Nacházela se na předposlední straně těsně před inzercí.

Na začátku roku 1910 se Koutný dokonce pokusil zavést rubriku „**Věstník živnostenský**“, ale neujala se. Zpravodajství rozdělil do tří rubrik na „**Politické zprávy**“, „**Nejnovější zprávy**“ a „**Různé zprávy**“. Regionální zprávy dále vycházely v rubrikách „Hodonín – Kyjov – Ždánice“, „Uherské Hradiště – Uherský Ostroh – Strážnice“, „Břeclav – Klobouky – Hustopeč“. Nová rubrika „**Naučný obzor**“ obsahovala nejnovější vědecké poznatky a zajímavosti z vědy jako astronomie, fyzika apod.

„**Hlídka žen**“ vycházela na třetí straně za „**Místními zprávami**“ od srpna 1910, popisovala boj o emancipaci a ženská hnutí po celé Evropě, o ochraně ženských práv a matek a o vzdělávání žen.

Zajímavá byla také čísla vydávaná před volbami. První volby, během kterých Slovácko již vycházelo, byly v roce 1907 do Říšské rady. Za cíl si sociální demokracie určila porazit Moravsko-slezskou křesťansko-sociální stranu – aspoň tady na jižní Moravě – celkově ovšem chtěli porazit konzervativní strany včetně agrárníků a Mladočechů (ti byli konzervativní pouze z pohledu sociálních demokratů, běžně jsou Mladočeši bráni jako liberální strana – pozn. autorky). Sociální demokraté však na Moravském Slovácku neuspěli. Okolí Hodonína totiž sociální demokraty většinou nevolilo. Nicméně při příležitosti voleb vycházela zvláštní čísla Slovácka, v kterých redaktoři agitovali za svou stranu.

Obrázek 16 Hlavička Slovácka 1907 – 1908¹⁶³

¹⁶³ Slovácko, 24. ledna 1908, č. 4, roč. II., s.1.

6.5. Inzerce a reklama

Jak bylo řečeno výše, poslední strana týdeníku byla věnována plně inzerci. Jako redakční strany byla rozdělena na tři široké sloupce a některé sloupce byly ještě rozděleny napolovic, tudíž celkem mohlo vzniknout až šest sloupců drobných inzerátů. Anonce se řadily za sebou obdobně jako články a rubriky odděleny od sebe rámečky. Formátově byly vyvedeny v různorodém písmu a objevovaly se první ilustrace např. Koberce na stěnu, Sodová voda aj. Inzertní velikosti byly dvě – v úzkém sloupci a v širokém. Oddíl se nazýval „**Malý oznamovatel**“.

Kromě inzertní strany se anonce objevovala ještě v podvalu redakčních stran, oddělena byla od sloupců horizontální čarou, nacházely se v ní opět komerční upozornění na místní výrobky. Tato reklama přestala vycházet po odchodu Edmunda Borka z funkce.

Od ledna roku 1908 se inzerce ve Slovácku rozmohla tak, že začala přetékat také do třetí strany a zabrala celý levý sloupec textu. A od května 1908, od speciálního májového čísla, inzerce vycházela na celém posledním listě, dvou posledních stranách. A od příchodu Tomáše Koutného byly dokonce tři poslední strany zaplněny Malým oznamovatelem.

6.6. Cílová skupina

Slovácko vzniklo jako orgán politické strany, která si chtěla zvýšit svůj vliv v regionu a okolí a agitovat před volbami. Volební právo ve volbách do Zemského sněmu měli muži rozděleno podle kurií. Do voleb do Říšské rady ve Vídni bylo zavedeno všeobecné hlasovací právo pro muže od čtyřadvaceti let, volby byly přímé a tajné. Co se žen týče, měly volební právo pouze v nejvyšších kuriích ve volbách do Zemského sněmu a nesměly být členkami politické strany. Ženy příklánějící se k sociálně demokratickým myšlenkám vstupovaly místo toho do dělnických vzdělávacích, odborných a zábavních spolků. V Brně vycházel *Ženský list* pro sociálně demokratické ženy.¹⁶⁴ Sociální demokraté velmi prosazovali volební právo pro ženy, ale nedomnívám se, že by byly hlavní cílovou skupinou týdeníku Slovácko v letech jeho vzniku, neboť region měl silnou katolickou tradici a nebylo zde zvykem, aby se ženy zapojovaly do politického života.

¹⁶⁴ Kořalka in Malíř 2008: 224.

Slovácko levicovými myšlenkami cílilo na nižší vrstvy, zaměstnance továren a velkostatků aneb „vykořisťované“, které oslovovalo na stranách týdeníku – „Dělníci! Občané!“

Kromě dělnického obyvatelstva se sociální demokracie od vídeňského sjezdu 2. – 5. listopadu 1901 měla zaměřovat také na pracující střední vrstvy, především živnostníky a rolníky, které chtěli chránit před „zhoubným“ vlivem kapitalismu.¹⁶⁵

7. První světová válka (1914 – 1918)

Zpráva o atentátu v Sarajevu a vyhlášení válečného konfliktu se odrazily i na atmosféře v Hodoníně. Všeobecnou mobilizaci deklarovanou 26. července 1914 přijímali občané různě, a to podle svého přístupu k vídeňské moci. Německé obyvatelstvo uvítalo vypuknutí války s nadšením (Kriegsbegeisterung), ale to opadávalo s přibývajícími padlými a zhoršující se hospodářskou situací. Němci oslavovali všechna papírová vítězství v novinách, osvětlovali okna, vystavovali praporky, pořádali průvody apod. Ale vedle německého nadšení se objevoval také skepticismus vyjádřený zpěvem písní „Hej, Slované!“ a „Kde domov můj“. Slovácko se v té době nezdrželo komentářů a vyjadřovalo pobouření vůči jednání Vídně, která atentátu v Sarajevu měla využívat k protislovanským štvanicím. Slovácko muselo následně změnit tón svých článků, podle nařízení moravského místodržitelství.¹⁶⁶ V protišpionské kampani byli 31. července 1914 zatčeni dva Srbové, kteří pracovali v cukrovaru. Ve vykonstruovaném obvinění se objevilo, že si „měřili okolní terén“.¹⁶⁷

Sociální demokraté byli sami překvapeni vývojem událostí, nedokázali zaujmout jasné stanovisko a vyzývali dělníky, aby v klidu čekali na další vývoj. Mobilizace však přinesla i zákaz veškerého shromažďování a omezení spolkových schůzí. Ty byly pod obzvlášť přísným dohledem válčícího státu.¹⁶⁸ Rakouské vojenské a politické úřady bedlivě pozorovaly všechny projevy nepřátelské propagandy šířené nejen pomocí letáků ale i ústně. Kriminalizováni byli všichni podezřelí z protistátní činnosti a hlavně ti, kteří otevřeně vystupovali proti habsburské říši.¹⁶⁹

¹⁶⁵ tamtéž: 218.

¹⁶⁶ Plaček a kol. 2008: 337.

¹⁶⁷ Hynek 1979: 261.

¹⁶⁸ Hynek 1979: 261 – 262.

¹⁶⁹ Plaček a kol. 2008: 340.

V letech 1916 – 1917 již byli obyvatelé Hodonína unaveni z dlouhé války, a proto úmrtí císaře Františka Josefa I. 21. listopadu 1916 a nástup nového císaře Karla v nich probudily naději k nastolení nového politického kurzu. Dočkali se ale jenom amnestie, zmírnění cenzury a menšího uvolnění politických a spolkových aktivit.¹⁷⁰

To se odrazilo také v činnosti sociální demokracie, která uskutečnila dvě veřejná shromáždění, 23. září 1917 vystoupil Bohuslav Grebeníček (pozdější zodpovědný redaktor Slovácka – pozn. autorky) a 5. listopadu téhož roku poslanec Karel Vaněk. Dále byla oživena činnost Sokola, který v roce 1917 uspořádal dvě akademie, na nichž schválně opominul hold „Jeho veličenstvu“. Matice Hodonská připomněla požadavek spravedlivého postavení českých škol. Kromě sociálních demokratů začala na Hodonínsku vystupovat také strana Státoprávně demokratická. V roce 1917 byla obnovena činnost spolků a politických stran.¹⁷¹

Odporu proti válce napomáhaly nejen zhoršené domácí podmínky, ale i nepříznivá vojenská situace centrálních mocností, bez pocitů vzrušení neprošly Hodonínem ani zprávy o revolucích v Rusku v roce 1917 a komentáře k nim psané ve Slovácku. Byly uvedeny i s doslovnými citacemi dekretů s přitažlivými hesly – Uzavření míru, Právo sebeurčení národů, Půdu těm, kdož na ní pracují atd. Výše zmíněné skutečnosti se odrazily v následném vývoji.¹⁷²

21. ledna 1918 došlo v Hodoníně k velké protiválečné demonstraci, která byla ohlasem lednové generální stávky. Tu vedl redaktor Slovácka Jan Lorenc, delegace v čele s ním se dostavila na hejtmanství a požadovala okamžité uzavření demokratického míru, zlepšení zásobovací situace a demokratizaci volebního práva do obecních zastupitelstev.¹⁷³

V přelomových chvílích roku 1918 český Hodonín projevil svůj vztah ke Slovensku žurnalistickou podporou závěrů prvomájového shromáždění v Liptovském Sv. Mikuláši, akcentujících právo sebeurčení národů, demokratizaci volebního práva a svobodu slova tisku. Výrazným povzbuzením národního cítění pro čtenáře sociálnědemokratické Slovácka byla stať o oslavách padesátého výročí položení kamene Národního divadla nebo také článek o ustavení Národního výboru v Praze 11. června. Sociální demokracie dále prosazovala i obecné revoluční představy v oblasti základních ekonomických proměn, vyvlastnění dolů, velkých továren a velkostatků, tady se projevoval především vliv ruské revoluce.¹⁷⁴ Už nyní

¹⁷⁰ Plaček a kol. 2008: 352.

¹⁷¹ Hynek 1979: 266.

¹⁷² Plaček a kol. 2008: 352.

¹⁷³ Hynek 1979: 267.

¹⁷⁴ Plaček a kol. 2008: 353.

bylo znatelné určité tříštění sociální demokracie, kdy se někteří její členové stále více radikalizovali.¹⁷⁵ Především nacionálně smýšlejícím dělníkům se nelíbil internacionalismus Šmeralova vedení (Bohumír Šmeral byl v ČSDSD pouze do roku 1917. Po konferenci ve Stockholmu v červnu 1917 se vzdal předsednictví strany, protože politika prorakouského aktivismu, kterou preferoval, neuspěla. – pozn. autorky).¹⁷⁶

7.1. Chod redakce

V období první světové války byl zodpovědným redaktorem Jan Lorenc, zároveň byl i vydavatelem a majitelem, ve skutečnosti se podřizoval krajskému výboru ČSDSD.

Poslední prosincové číslo roku 1917 vydal již nový zodpovědný redaktor Stanislav Pohlídal. Jan Lorenc v redakci zůstal na postě běžného redaktora, podle vzpomínek Františka Mráze, budoucího šéfredaktora Slovácka a poválečného poslance, se stal jedním z hlavních exponentů stranické pravice po roce 1918, což se mělo projevovat v jeho člancích napadajících sovětské Rusko a příslušníky radikální levice, která se utvářela mezi sociálními demokraty.¹⁷⁷

Redakci Slovácka v tomto období opustil redaktor a jeden ze zakladatelů Slovácka Josef Holomčík. Narukoval do armády v létě 1917, na rumunské frontě padl do zajetí a byl převezen do Kyjeva. Do československých legií vstoupil v Rusku 31. srpna 1917 a stal se příslušníkem 8. střeleckého pluku. Po prosincových událostech v roce 1920 zůstal v sociální demokracii a posléze nepřešel ke komunistům. Stal se vedoucím redaktorem nového sociálně demokratického periodika „Slovácký sociální demokrat“. Zemřel 10. srpna 1925.¹⁷⁸

Co se týká dopisovatelů a přispívatelů Slovácka, můžeme se domnívat, že v tomto období jich mnoho ubylo kvůli mobilizaci, neboť byli nuceni narukovat. Čím dál častěji se objevovaly ve Slovácku zprávy, kdo ze sociálních demokratů padl ve válce.

Mezi korespondenty Slovácka patřil v té době MuDr. Josef Hrubý.¹⁷⁹ Psal do Slovácka články do rubriky Zdravotní hlídka, kde šířil zdravotnickou osvětu. Během první světové

¹⁷⁵ Hynek 1979: 268.

¹⁷⁶ Rupnik 2002: 34 – 35.

¹⁷⁷ SOkA Hodonín, fond FM – H, k. III., in.č. 10. Revoluční časopis Slovácko bude vzpomínat 70 let svého zrodu. (nedat.).

¹⁷⁸ Plaček a kol. 2008: 347.

¹⁷⁹ v roce 2006 se stal Hrubý čestným občanem Hodonína – pozn. autorky

války se zasloužil o to, aby se od vojáků z městského lazaretu nerozšířila po městě nákaza cholery.¹⁸⁰

Administrace pravděpodobně fungovala jako v předchozím období, tj. musel ji vykonávat zodpovědný redaktor a chodili mu pomáhat dobrovolníci.

Sídlo redakce se stále nacházelo na Školní ulici č. 12.

7.2. Výrobní proces, distribuce, ekonomika listu, finance

Uzávěrka týdeníku Slovácko byla každý týden v pondělí večer, poté měli redaktoři dva dny na shromáždění článků a odeslání do tiskárny. Slovácko se stále tisklo v Holíči v knihtiskárně Bohumila Rapka: „*Slovácko tiskárensky smolili v Rapkově tiskárně v Holíči dva uční: St. Koutný a Hatala.*“¹⁸¹ 23. listopadu 1917 přešli s tiskem do Strážnice do tiskárny Roberta Veselého a v prosinci téhož roku do Národní knihtiskárny Kramář a Procházka v Olomouci.

O distribuci v tomto období nevíme skoro nic, můžeme jenom předpokládat, že byla zajišťována stejně jako v předválečných letech a redakce měla své kolportéry.

Co se týče ekonomiky listu, během první světové války došlo ke zdražení týdeníku, jednotlivé číslo se prodávalo až za čtrnáct haléřů, pokud ho čtenář chtěl doručit poštou a za dvanáct haléřů na stáncích a od kolportérů. Poštovné zásilkou pro Rakousko-Uhersko stálo na rok sedm korun a třicet haléřů a na čtvrt roku korunu a tři a osmdesát haléřů, půlroční předplatné v tomto období nebylo.

Od 9. listopadu 1917 Slovácko zdražilo na dvanáct haléřů za výtisk a čtrnáct haléřů za výtisk poštou.

Majitelem Slovácka se stal na konci roku 1917 výkonný výbor II. kraje v Hodoníně a Pohlídal kromě zodpovědného redaktora vykonával funkci vydavatele listu.

7.3. Forma a grafika listu, obrazový materiál

¹⁸⁰ Plaček a kol. 2008: 349.

¹⁸¹ „Přes hory překážek. Besídka.“ In Slovácko. 26. března 1927. roč. XXI., č. 37., s. 3.

Obrázek 17 Hlavička Slovácka během první světové války

Během první světové války Slovácko vycházelo pouze na třech listech, šesti stranách. Poslední stranu zabírala inzerce. Hlavičku tvořil nápis Slovácko a podtitul „Krajinský orgán československé strany sociálně-demokratické“.

Novinová strana byla rozdělena na tři sloupce v písmu petit. Titulky a názvy rubrik byly psány tučným bezpatkovým písmem a nyní již plně odděleny od samotného textu článku. Kvůli cenzuře vycházelo Slovácko často s prázdnými místy na straně.

Od 3. listopadu 1916 změnilo layout strany na čtyři užší sloupce a menší písmo, týdeník vycházel již na čtyřech stranách, tj. dvou listech. Také se pozměnila hlavička, kdy pod nápisem „Slovácko. Krajinský orgán československé strany sociálně-demokratické“ se nacházela tabulka s cenou výtisku – 8h za číslo a 10h poštou, datem a místem vydání, pokyny pro reklamace (Reklamace se nezalepují a nevyplácí, na adresní stranu však nutno napsat slovo „reklamace“) a pro přijímání rukopisů (Rukopisy nevracíme, nevyplacené dopisy nepřijímáme. Stížnosti časopisu se týkající budtež adresovány Fr. Kolaříkovi, Hodonín).

Obrázek 18 Hlavička týdeníku Slovácko v listopadu 1917¹⁸²

¹⁸² Slovácko. 26. ledna 1917, roč. XI., č. 4., s. 1.

O rok později, přesně 9. listopadu 1917, se Slovácko opět vrátilo k původnímu přehlednějšímu vzhledu o třech sloupcích na šesti stranách.

Forma titulků zde zůstala stejná, opět se využívala pouze tučně zvýrazněná první slova článku. Titulek nestál sám o sobě, pokud se nejednalo o hlavní článek na první straně novin.

Během První světové války se na stranách Slovácka neobjevil žádný ilustrační materiál. Fotografie ani kresby nevycházely. Tisk prováděli dva učni na území dnešního Slovenska a kvůli válečnému nedostatku papíru pravděpodobně na ilustrace nebyl prostor. Ani v inzerci se neobjevovaly žádné kresby, jak tomu bylo před mobilizací.

7.4. Struktura listu

Po atentátu na Františka Ferdinanda d'Este vydalo Slovácko článek „Následník trůnu František Ferdinand a choť zavraždění“ na titulní straně o rozsahu dva a půl sloupce. Ani v dalších výtiscích se atentátu nijak výrazně nevěnovalo a až koncem července 1914, přesněji 31. vyšla zpráva o válce se Srbskem. V ten den skončilo vyjednávání o požadavcích vůči srbské vládě a byla vyhlášena válka, do které se postupně zapojovaly světové mocnosti. Absence článků o atentátu na stranách Slovácka koresponduje s tehdejší postojem sociální demokracie – vyčkávat (viz výše).¹⁸³

Po vyhlášení všeobecné mobilizace bylo nutné zavést nové rubriky, které by informovaly o dění na frontě. Na první straně byla zřízena rubrika „**Válečné události**“, která se dělila podle geografického zaměření na podrubriky: **Francouzské bojiště, Ruské bojiště, Bojiště na moři, Srbské bojiště**, a „**Přehled válečných událostí**“ často jenom vyjmenovával v odrážkách informace o dění na válečné frontě. Od října byly rubriky sloučeny do „**Týdenní přehled světové války**“, kde zachycovaly pohyb vojsk a dění na válečných polích.

Dále se uveřejňoval návod „**Jak psáti vojínům na frontě**“ s praktickými radami.

¹⁸³ V Hainfeldském programu sociální demokracie byl jeden z bodů zrušení stálé armády, možná právě proto se nechtěli k válce vyjadřovat. Zřejmě nemohli psát proti válce kvůli cenzuře a kvůli výše zmíněnému bodu s ní nemohli ani souhlasit. Podle Kořalky v sociálně demokratických řadách převládl pocit bezmoci vůči válce a militarizovanému státu. (Kořalka 2005: 231) – pozn. autorky

Rubrika „**Různé zprávy**“ zůstala zachována a obsahovala nejrozdílnější oznámení ze sociální a hospodářské oblasti. Stejně tak kriminální zprávy, ale i omluvy týdeníku vůči uveřejněným chybám a poškozeným osobám.

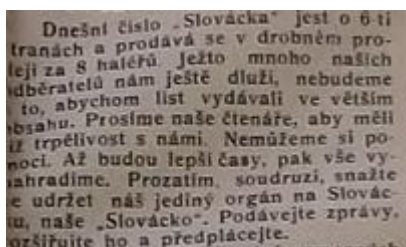
Pokračovala také publicistická rubrika na druhé straně novin „**Besídka**“. Nacházela se v podvalu a často „přetékala“ i do vedlejší třetí strany. V Besídce otiskovali místní pověsti, povídky a drobné bajky. Také se tam objevovala často regionální poezie.

Zachovány zůstaly i „**Místní zprávy**“ – zpravodajství z regionu a „**Dopisy**“, krátká oznámení přímo od čtenářů redakci.

Zůstala i miniaturní „**Listárna**“ jako poslední rubrika na straně třetí před inzertní stranou.

Od září 1914 byla založena nová praktická rubrika na druhé straně „**Rady a pokyny**“, v ní nacházeli pozůstalí rady, jak získat od státu vyživovací podporu, jak vypadají nové odvody, jak získat vízum. Jednalo se o účelné pokyny pro čtenáře zasažené válečným stavem. Např. V té době v Hodoníně začala docházet mouka, hodně lidí se vydávalo přes zákaz do sousedních Uher, kde si kupovali mouku namíchanou s pískem.

„**Drobnosti**“ byl sloupek složený z několikavětných zpráv oddělených od sebe pouze pomlčkou. Zprávy neměly titulek a byly pouze ve formě oznamovacího souvětí.

Obrázek 19 Oznámení redakce 1914¹⁸⁴

¹⁸⁴ Slovácko, 28. srpna 1914, č. 35, roč. VIII., s. 3.

V prosinci 1914 zavedli ve Slovácku rubriku „**Padlí a ranění ze Slovácka**“, šlo soupisy zesnulých vojáků, z kterého byli pluku, kde padli nebo případně, v které nemocnici či lazaretu se nacházejí.

Po změně počtu sloupců na straně 3. listopadu 1916 přibyly nové rubriky. Zpravodajské části „**Novinky**“ a „**Zprávy místní a z kraje**“ na druhé straně týdeníku. „Novinky“ byly tvořeny několika sloupky krátkých několikařádkových zpráv bez titulků a bez oddělení od sebe. „Zprávy místní a z kraje“ byly delší, a jednotlivé články oddělovaly titulky, které stály na řádku textu a vyznačeny byly tučně. Za každým titulkem se dělala tečka, nebyly to již pouze první slova první věty.

Samozřejmě pokračoval „**Válečný přehled**“ na první straně novin a nově vznikl „**Socialistický svět**“, který mapoval sociální demokracii po celém světě a její kroky.

V listopadu 1917 bylo Slovácko jedno z mála časopisů, které uveřejňovalo zprávy o Velké říjnové socialistické revoluci. Jako další periodikum bychom mohli zmínit např. brněnskou *Rovnost*. Často se však pouze omezovalo na doslovné citace dokumentů.¹⁸⁵

Se změnou tiskárny v listopadu 1917 se změnily názvy rubrik. Na první straně se čtenáři mohli pravidelně setkat se sloupkem „**Přehled války**“, kde redaktoři informovali o bojištích a dění na frontách, strategii ve válce, vítězstvích a prohrách. Socialistický svět se změnil na „**Záležitosti strany**“ a tentokrát se sloupek omezoval pouze na dění v regionu místo celosvětového.

7.5. Inzerce a reklama

Poslední strana a půl byla stále věnována inzerci místních firem, říkalo se jí „**Malý oznamovatel**“ a jednalo se většinou o tři až šest sloupců samostatných rámečků s inzeráty. V té době ještě nebylo běžné, aby ve Slovácku inzerovaly fyzické osoby, většinou to byli živnostníci a jednalo se tudíž o plošnou inzerci. Fyzické osoby prostoru v Malém oznamovateli využívaly v případech, kdy nabízely své schopnosti pro trh práce, jako kočí, student, který bude opisovat dokumenty, pradelna apod., což byla řádková inzerce.

Co se týče informačních zdrojů, během První světové války začalo Slovácko přejímat zprávy z jiných periodik, nejčastěji z *Práva lidu*. Články vycházely stále nepodepsané.

¹⁸⁵ Hynek 1979: 267.

7.6. Cílová skupina

Během První světové války hrozil Slovácku zánik. „Po dobu války bylo postavení Slovácka velmi svízelné a tak tak, že to nedoklepal. Nic pořádného psát se nemohlo, protože nesmělo a čtenáři měli těch válečných hatlanin až po krk. 10. výročí vycházení listu v roce 1917 slaveno bylo pod tíživým dojmem, že válku nepřežije.“¹⁸⁶ Aby předešlo cenzurním zásahům, psalo Slovácko méně radikálně a útočně. Také odešel Josef Holomčík (viz. výše) a Jan Lorenc se držel pravidel, které diktovala rakouská vláda pro tisk (viz kapitola přehled dějin tištěných médií). Můžeme tedy předpokládat, že Slovácko šlo proto méně na odbyt a hrozil mu zánik, jak výše popisuje pamětník.

Za válečného stavu mohlo Slovácko cílit především na ty, kteří nenarukovali do armády a na jejich rodiny. Další možností je zaměřování se na zraněné v lazaretech (jeden se nacházel přímo v Hodoníně – pozn. autorky), invalidy a seniory.

8. Vznik republiky (1918 – 1920)

Už 15. října 1918 se sešli zástupci sociální demokracie a členové hodonínské státoprávní demokracie, aby se poradili o postupu a zřízení zvláštního výboru, který by převzal správu města v případě převratu. První zpráva o vyhlášení samostatné republiky se do Hodonína dostala v noci z 28. na 29. října. Ráno téhož dne se na nárožích hodonínských ulic objevily plakáty informující o činnosti československého zahraničního odboje a téměř současně redaktor Slovácka Jan Lorenc s profesorem Karlem Judou a lékařem Josefem Hrubým nechali v tiskárně u Fencle vytisknout leták informující o vzniku nového státu. Později se pak všichni jmenovaní sešli a jednali o Národním výboru.¹⁸⁷ Ten byl nakonec vytvořen pouze ze zástupců strany sociálně demokratické a státoprávně demokratické, žádost křesťanskosociální strany o účast byla odmítnuta. V Hodoníně Národní výbor tvořilo dvacet zástupců sociální demokracie a patnáct zástupců státoprávní demokracie. Mezi zvolenými byl i redaktor Slovácka Lorenc.¹⁸⁸

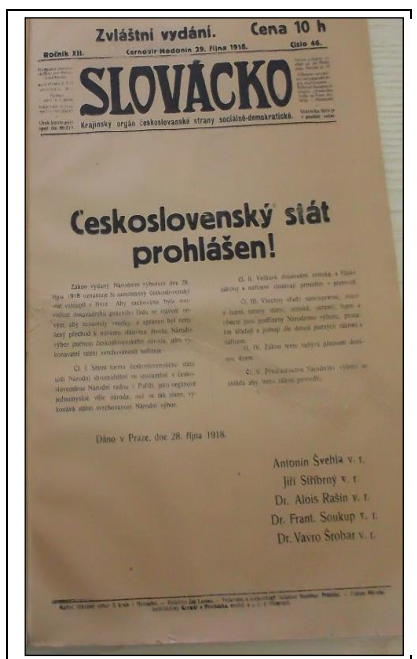
29. října 1918 se v ulicích Hodonína utvořil průvod jásajících občanů, který se vydal k okresnímu hejtmánství, kde vyvěsil prapor v národních barvách. Před redakcí Slovácka

¹⁸⁶ Přes hory překážek. Besídka. In Slovácko. 26. března 1927. roč. XXI., č. 37., s. 3.

¹⁸⁷ Plaček a kol. 2008: 356.

¹⁸⁸ Čerešňák 1979: 273.

promluvil k průvodu JUDr. Eduard Krajíček, přečetl telegram z Prahy o vzniku samostatného československého státu a seznámil účastníky s obsahem pěti článků nové československé ústavy. V Hodoníně proběhl převrat v klidu.¹⁸⁹ Stal se nejjižnější výspou nové republikánské moci a několik dní byl dokonce sídlem slovenské vlády. Po válce v roce 1919 měl Hodonín 13 354 obyvatel a z toho 87 % procent Čechů.¹⁹⁰

Obrázek 20 Titulní strana Slovácka 29. října 1918¹⁹¹

Na jaře 1920 se konaly volby do poslanecké sněmovny a do senátu. V Hodoníně vyhráli sociální demokraté (ČSDSD), s 3288 hlasy do poslanecké sněmovny a s 2691 hlasy do senátu, následovala národní demokracie a lidovci, v celém kraji vyhráli volby lidovci. Ve druhé polovině roku 1920 se konaly dvě mimořádné župní konference sociálně demokratické strany v Hodoníně, které byly předzvěstí dramatických událostí na konci roku 1920. Už tehdy bylo jasné štěpení sociálně demokratické strany na dva proudy – levicový a pravicový. Na první konferenci levice sociální demokracie jasně manifestovala svou převahu a jasně mluvila o připojení ke III. komunistické internacionále. Na druhé konferenci se sociální demokracie rozštěpila na levicovou skupinu reprezentovanou Tomášem Koutným (bývalým

¹⁸⁹ Plaček a kol. 2008: 357.

¹⁹⁰ Čerešňák 1979: 276.

¹⁹¹ Slovácko, 29. října 1918, roč. XII, č. 45, s. 2.

šéfredaktorem Slovácka) a starostou JUDr. E. Krajičkem – v pravicové části strany zůstali Josef Holomčík i senátor Jan Lorenc (také bývalí redaktori Slovácka).¹⁹²

Zde můžeme vidět, že kromě sociální demokracie se názorově rozešli také redaktori Slovácka. V té době už Holomčík ani Lorenc ve Slovácku nepůsobili, týdeník zůstal v rukou levicovější odnože sociálních demokratů.

8.1. Chod redakce

Vydavatelem a zodpovědným redaktorem Slovácka od vzniku Československa až května 1919 Stanislav Pohlídal. A od května 1919 byl redaktorem Jan Lorenc, který jak bylo zmíněno výše, později odešel, neboť 25. dubna 1920 se konaly volby do senátu a kandidoval také redaktor Lorenc.

Obrázek 21 Volební poutač 1920¹⁹³

Volby vyhrál a práci redaktora Slovácka musel opustit.

„Jsa pověřen mandátem poslance do senátu Národního shromáždění, nemohu se věnovati řízení tohoto listu, proto vydavatelstvo povolalo na mé místo redaktora nového. Jsem přesvědčen, že zástupce můj je žurnalistou osvědčeným a vyzkoušeným soudruhem, jemuž zájem strany a zájem listu, který mu jest svěřen, jde nadevše. Nemám tedy obavy o budoucnost našeho župního orgánu, vždyť nejhorší době jest již za námi. Nechci vzpomínati křížové cesty, již Slovácko prodělalo za doby mého působení, v níž svoboda tisku byla sešněrována na minimum, v níž čtenáři listu rozptýleni byli ve všech možných končinách a kdy musel jsem

¹⁹² Plaček a kol. 2008: 365.

¹⁹³ Slovácko, 25. dubna 1920, roč. XIII, č. 49., s. 4.

konati všechny možné práce od redakce a administrace až po kolportáž, a kdy v pokladně nebylo ani haléře. Jsem šťasten, že list mohu odevzdat svému nástupci hospodářsky zajištěný, značně rozšířený a četný a postavený žurnalisticky na výši doby. Slovácko stalo se v době mého řízení z nepatrného týdeníku, vlivným obdenníkem.“¹⁹⁴ Takto se rozloučil Jan Lorenc 6. července 1920 s čtenáři a po něm převzal vedení Slovácka mladý redaktor Karel Režný, dlouho však na Slovácku nepobyl a brzy odjel do Prahy. Funkci zodpovědného redaktora převzal František Richter, spolupracovník Dělnických listů ve Vídni.

Po jeho nástupu se začala sociální demokracie v Hodoníně výrazně levicově radikalizovat, což vyústilo v její rozštěpení. (viz. následující kapitola). Např. s Richtrovými stanovisky vydávanými ve Slovácku nesouhlasili všichni členové strany. *„Za týden již přišli Lorenc a Holomčík do redakce oznámit, že většina předsednictva krajského výboru strany (ČSDSD – pozn. autorky) se usnesla, že s ideovým vedením listu nesouhlasí a pověřuje ideovým vedením listu senátora Lorence, jemuž je nutno předkládat všechny ideové články ke schválení,*“¹⁹⁵ vzpomíná na toto období František Richter. Nový šéfredaktor s usnesením krajského vedení nesouhlasil a argumentoval tím, že by pro něj realizace nařízení znamenala *„zradit dělnickou třídu a stát se zaprodancem za mizerný redaktorský plat“*. Richter se rozhodl poradit se s Koutným, který mu doporučil, aby rozhodnutí strany ignoroval: *„Neboj se, kaše se nebude jíst tak horká, jak ji pravičáci v předsednictvu krajského výboru uvařili. Dělej noviny, jak jsi to začal a Lorencovi řekni, aby ti vlezl na záda. My jim ještě ukážeme, za kým jde dělnictvo na Slovácku.*“¹⁹⁶ A tak František Richter pokračoval ve svém stylu psaní dál.

¹⁹⁴ Lorenc, Jan. 1920. „Naší čtenářské obci!“ In Slovácko, 6. července 1920, roč. XIII, č. 72.,s. 1.

¹⁹⁵ Richter in Čerešňák a kol. 1970: 34.

¹⁹⁶ tamtéž.

Obrázek 22 František Richter¹⁹⁷

Redakce regionálního periodika Slovácko nesloužila pouze pro vyhotovení samotných novin, ale zároveň jako lidová poradna, už za první světové války nabádali redaktoři občany, aby se na ně obraceli v otázkách týkajících se odvodů a invalidních penzí pro zraněné. Na začátku roku 1919 vyšel úvodník, kde se psalo: „*Slovácko také se těší neobmezené důvěře široké veřejnosti v tomto kraji. Důkazem toho jest, že denně do redakce dochází mnoho žen i mužů ze všech koutů slováckého kraje, žádající o poradu v různých záležitostech, které se ochotně každému dostane. Redakce v posledních třech měsících vyhotovila několik set různých písemností a podání k úřadům, ústních porad, nečítaje v to soustu dopisů, jimiž byly poskytnuty rady a pokyny.*“¹⁹⁸

Mezi dopisovatele Slovácka v tomto období patřili E. Vojnar, J. Andrlík, R. Bechyně, J. Kudrlík. Od roku 1920 také Jan Hloušek

Redakce sídlila ve Školní ulici č. 12 v Hodoníně.

8.2. Výrobní proces, distribuce, ekonomika listu, finance

¹⁹⁷ Čada a kol. 1979: příloha č. 49.

¹⁹⁸ „Do nového roku“ In Slovácko, 1. ledna 1915, roč.IX., č. 1, s.1.

Slovácko se dále distribuovalo kolportáží, jak tomu bylo v minulé etapě. Od 20. května 1919 se Slovácko začalo tisknout v Prvních českých knihtiskárnách v Kyjově.

V listopadu 1920 přenesl František Richter tisk do Dělnické knihtiskárny v Hodoníně.

Od roku 1918 stálo předplatné Slovácka na čtvrt roku osm korun a padesát haléřů, jednotlivá čísla se prodávala po dvaceti haléřích. Od 3. ledna 1920 cena vzrostla na dvojnásobek za číslo na čtyřicet haléřů.

Majitelem byl Výkonný výbor sociální demokracie II. kraje v Hodoníně, vydavatelem nejprve redaktor Stanislav Pohlídal a od 20. května 1919 Jan Lorenc.

V letech 1928 - 1936 stát přísně dohlížel na komunistický a tisk bránil kolportáží komunistického tisku. V roce 1929 zakázal prodávat komunistický tisk v trafikách, nádražních prodejnách a restauracích.¹⁹⁹

8.3. Forma a grafika listu, obrazový materiál

Během První republiky vycházelo Slovácko nejprve na čtyřech stranách, dvou listech. Nejprve vycházelo jako týdeník každý čtvrtek s datem následujícího dne a od 25. ledna 1919 již jako obdeník třikrát týdně v úterý, čtvrtek a v sobotu.

Obrázek 23 Hlavička obdeníku Slovácko²⁰⁰

¹⁹⁹ Marek 2008 in Malíř: 725.

²⁰⁰ In Slovácko, 25. ledna 1919, roč. XIII., č.9, s.1.

Strany byly zalomeny opět do třech sloupců, písmem petit. Na názvy rubrik použil meter tučné bezpatkové písmo, odděleny od ostatního tisku byly dvěma horizontálními čarami.

Pod nápisem Slovácko v hlavičce hlásalo „Obdeník českoslovanské strany sociálně-demokratické“, v uchách se opět nacházely informace o čísle, ročníku, redakci, reklamacích a ceně.

Hlavička Slovácka se změnila 20. května 1919 poté, co přešlo s tiskem do Kyjova. Písmo v nápisu „Slovácko“ bylo od této doby s patkami a mezi jeho vlasovými a stínovými tahy byl rozdíl.

Obrázek 24 Hlavička Slovácka od května 1919²⁰¹

Od 17. června 1919 přibýlo další rozlišení ve formátu. Mezi sloupci se začaly objevovat vertikální čáry, které je od nich oddělovaly.

Od 3. ledna 1920 se hlavička opět vrátila ke své staré podobě.

²⁰¹ Slovácko, 20. května 1919, roč. XIII., č. 56, s. 1.

Obrázek 25 Hlavička Slovácka po přechodu do hodonínské tiskárny v listopadu 1920²⁰²

Co se obrazového materiálu týče, od vzniku Československa do roku 1920 si Slovácko stále ponechalo střízlivý ráz a ilustrační materiál se neobjevoval vůbec. Vzhledem k nedostatku papíru kvůli válce a malému počtu listů se omezovalo pouze na informační sdělení.

8.4. Struktura listu

Stále zůstala zachována rubrika „**Rady a pokyny**“, jednalo se o pragmatický sloupek zaplněný radami o republikových zákonech.

„Pozorný čtenář ví, jakou cenu má pro něho tento list. Nejen že pojednává o všech časových otázkách a informuje čtenáře o stavu světové války, ale uveřejňuje stále zákony a vládní nařízení, která mají pro každého dnes zvláštní důležitost. V rubrice „Rady a pokyny“ sezná, co mu v různých okolnostech třeba činit.“²⁰³

Dále pokračoval také „**Týdenní přehled světové války**“ rozdělen menšími podtitulky na zprávy ze severovýchodního bojiště a z jižního bojiště, z Francie a z bojů na moři.

Také publicistická rubrika „**Besídka**“ pokračovala nadále. Objevovaly se v ní např. Obrázky z Kyjova, krátké pověsti a povídky z Kyjovska a básničky.

A později přibýly i „**Příběhy z války**“, krátké příhody o událostech na frontě obyčejných vojáků, redaktori je zpracovávali v er-formě vypravěčským stylem. Jejich titulky byly opět součástí textu článku, odděleny pouze tečkou a tučně vytištěny.

²⁰² Slovácko, 9. listopadu 1920, roč. XIV., č.128, s.1.

²⁰³ „Co znamená pro nás Slovácko“ In Slovácko, 1. ledna 1915, roč.IX., č. 1, s.1.

Na třetí straně pokračovalo zpravodajství, většinou ve dvou pravidelných rubrikách: „Místní zprávy“ a „Různé zprávy“.

A dalšími byla rubrika „Pro domácnost a hospodářství“ – zde Slovácko poskytovalo praktické rady pro domácnost jak o stravě, tak o péči o tělo a o dům.

8.5. Inzerce a reklama

Od roku 1919 inzerce na stranách týdeníku Slovácko výrazně ubylo. Byla jí věnována pouze část poslední čtvrté strany a inzeráty již nebyly ohraničeny rámečky a nevyskytovaly se žádné kresby ani ilustrace. Anonce měly podobu redakčních textů, se zvýrazněným názvem firmy ve stejném formátu jako titulky u redakčních rubrik – bezpatkovým tučným písmem, k většímu oddělení použil sazeč pouze horizontálních čar.

Obrázek 26 Inzerce v obdeníku Slovácko v roce 1919²⁰⁴

8.6. Cílová skupina

Domnívám se, že po založení republiky se změnilo postavení žen. Většina mužů narukovala a mnoho jich válku nepřežilo. Ženy se tak zřejmě stávaly častěji a ve větším počtu čtenářkami

²⁰⁴ Slovácko, 3. dubna 1919, roč. XIII, č. 14, s.4.

Slovácka, poprvé voličkami (od roku 1920) a nositelkami sociálně demokratických idejí a proto se Slovácko zaměřovalo nejen na „dělníky, občany“, ale i na „ženy – matky“ a „socialistické ženy“, jak je oslovovalo v článcích na stranách listu.

Jedním z programových oddílů ČSDSD během První republiky byl oddíl zemědělský, jejich stranické listy se proto zaměřovaly také na drobné rolníky.

Samozřejmě nesmíme zapomenout na členy strany, na které list cílil a kterým poskytoval stálé informace o schůzích a přednáškách. Slovácko se teritoriálně zaměřovalo jen na česky čtoucí čtenáře v regionu Moravského Slovenska.

9. Slovácko komunistickým listem (1920 – 1925)

Historik Bedřich Čerešňák (1979) píše o štěpení sociální demokracie: „Ve vývoji sociální demokracie, s přihlédnutím ke vzpomenukým akcím, došlo k rozdělení na směr, který chtěl pokračovat v revoluční cestě po vzoru ruského proletariátu, a na směr, který přeceňoval pozitivní momenty politického vývoje v nové republice. První směr představoval Tomáš Koutný, druhý Jan Lorenc.“²⁰⁵ Bedřich Čerešňák za normalizace tímto způsobem vysvětluje rozdělení sociální demokracie na radikální levicový proud, z kterého se vytvořila Komunistická strana Československa, a na reformní²⁰⁶ sociální demokracii.

Dva redaktoři Slovácka se rozešli v politických otázkách a stejně tak se rozešla sociální demokracie na levicovější směr, který se chtěl připojit k III. internacionále, a na pravicovější směr, který chtěl republiku uchránit od „komunisticko-anarchistických metod“ jak definuje Rupnik (2002).

Francouzský historik a politolog Jacques Rupnik (2002) konstatuje, že Češi a Slováci nezažili nacionalistickou horečku srpna 1914 ani internacionalistický pacifismus konferencí v Zimmerealdu a Kienthalu²⁰⁷, válka uvrhla obyvatelstvo do pasivní rezistence, a proto se vlna socialistického vzepětí mohla projevit až v zimě 1920 – 1921. Navzdory reformám zavedeným v roce 1918 (znárodnění, pozemková reforma) byla zachována kontinuita socioekonomické základny a často i správního systému. Československá situace se vyznačovala rovněž hromadnou účastí dělnických vrstev a socialistického hnutí na národní

²⁰⁵ Čerešňák 1979: 278 – 279.

²⁰⁶ Práva pro dělnické obyvatelstvo za pomoci reforem a ne revoluční cestou, jak tomu chtěli komunisté. – pozn.autorky

²⁰⁷ sociálně demokratické protiválečné konference 1915 a 1916 – pozn.autorky

revoluci – staly se její hybnou silou, ale neměly jednotné vedení. Příklonem sociální demokracie k politice národní jednoty a jejím vstupem do vládní koalice se z ní stal pilíř nového režimu; rovněž jí to však bránilo vstřebat dělnickou radikalizaci v roce 1920. Právě v té době nastaly podmínky vhodné pro vznik socialistické levice, z níž pak v roce 1921 vznikla Komunistická strana Československa.²⁰⁸

9.1. Boj o Lidový dům, Slovácko v generální stávce

Přestože se levicovější část sociální demokracie těšila podpoře většiny členů a voličů, nezískala si na svou stranu některé vedoucí činitele strany a její poslance ve sněmovně. Ani hodonínský senátor Jan Lorenc se nepřipojil k tomuto levicovějšímu proudu, za což byl v pozdějších letech svými kolegy ze Slovácka kritizován.²⁰⁹ Situace v sociální demokracii nutně směřovala v konfrontaci, při níž šlo o pražské sídlo strany. Pravice v prosinci 1920 pustila do zoufalého pokusu zahradit komunismu cestu. Tiskárna *Rudého práva*, nového orgánu levice, se nacházela v Praze v Lidovém domě, který patřil straně. Oficiálně byla vypovězena jménem bývalého předsedy strany Antonína Němce. 9. prosince 1920 došlo ke konfliktu, kdy si vedení sociální demokracie vyžádalo vrácení svého majetku. Na pomoc si zavolalo policii, která budovu obsadila.²¹⁰ V té době mohla budovu vlastnit pouze fyzická osoba, nikoliv politická strana. Na druhý den, 10. prosince 1920, se konaly ve větších městech demonstrace a výkonný výbor Československé sociálně demokratické strany dělnické (levice) vyhlásil generální stávku a vyzval dělníky, aby přišli bránit Lidový dům v Praze. Slovácko podalo podrobné informace o událostech v Praze a vydalo prohlášení.²¹¹

„Soudruzi, dělníci! Situace je taková, že nevíme dne ani hodiny. Není vyloučeno, že stojíme na prahu dalekosáhlých událostí, kdy změříme své síly, bude-li nezbytno, i v otevřeném boji! Dělníci! K noze zbraň! Semkněte se v železný šik proletářské revoluční disciplíny a obětavosti, o nějž rozbíjí si reakcionáři a zrádci hlavy! Nebyli jsme to my, kteří vyvolali boj. Ale my dovedeme ten boj přijmout a provést k vítěznému konci. Za všech okolností! Buďte připravení, pohotově na první zavolání! Srazte řady, sešikujte je k útoku. Prostřednictvím vašich důvěrníků budete vyrozuměni o všech důležitých akcích, které bude

²⁰⁸ Rupnik 2002: 41 – 42.

²⁰⁹ Výroční číslo Slovácka z roku 1927 – pozn. autorky

²¹⁰ Rupnik 2002: 50.

²¹¹ Plaček a kol. 2008: 365 – 366.

nutno podniknouti. Vše pro vítězství trpícího proletariátu! Zdar sociální revoluci! Župní výkonný výbor čsl. soc. dem. děl. str. v Hodoníně.“ ²¹²

Na Hodonínsku stávku organizovali předchozí šéfredaktor Slovácka Tomáš Koutný, tehdejší šéfredaktor František Richter a Karel Gájoš. Sami nechtěli vybočit z mezí stávky a snažili se udržet pořádek. Tomáš Koutný později vypověděl na policii, kde odmítl tvrzení, že se pokoušel o komunistický puč. „*Pověsti, které kolují, že jsem chtěl jako vůdce proletariátu způsobiti státní převrat zavedením nové vlády komunistické, označuji jako čirý výmysl a prohlašuji znovu, že se naprosto s takovými záměry ku způsobení státního převratu neztotožňuji.*“ O jeho snaze vyhnout se ve stávce v Hodoníně různým excesům, rabování a ozbrojeným střetům s vojáky svědčí také jeho oznámení o zahájení a průběhu stávky 11. prosince 1920, které učinil starostovi Krajíčkoví, jemuž se čestným slovem zaručil, že nebude porušen zákon ani pořádek. 13. prosince se mu však situace vymkla z rukou. Údajně měl Gájoš přinést ze schůze důvěrníků dělnictva pokyn k obsazení nejdůležitějších úřadů, později se tvrdilo, že pokyn k obsazení úřadů dal sám Koutný na schůzi výkonného výboru hodonínského dělnictva. Ráno se objevily davy na ulicích a prorokovaly kolemjdoucím státní převrat a mezitím skupiny dělníků začaly obsazovat nádraží, hlavní poštu i poštu na nádraží a okresní hejtmanství. Redaktoři Slovácka Tomáš Koutný s Františkem Richterem se dostavili na četnickou stanici a požadovali vydání zbraní, aby mohli dělníci střežit továrnu na tabák. ²¹³ Byli odmítnuti a na to skupina dělníků obsadila četnickou stanici a snažila se je přesvědčit, aby se četníci přidali na jejich stranu. Po neúspěchu přestala stanici okupovat a odešla. Mezitím se na obsazeném hejtmanství podařilo uprchnout hejtmanu Svobodovi, který pěšky utíkal pro pomoc, dělníci jej však dostihli a s napřaženou zbraní ho předvedli zpátky, kde jednal s redaktorem Koutným. Ten si již v tu dobu nejspíš uvědomil izolovanost hodonínské akce a dohodl se s hejtmanem, že stávku stáhne, pokud odvolá vojsko. Koutný se snažil stávku odvolat a nabádal dělníky ke klidu, v tomto se však dostal do pře s Richterem a Gájošem. Richter poté odjel do Brna pro další instrukce. Do této doby byla situace ještě klidná, ale po zásahu vojska se dav velmi rozvášnil a na ulicích nastaly velké potyčky a výtržnosti. ²¹⁴

²¹² Slovácko, 11. prosince 1920, roč. XIV., č.141, s.1.

²¹³ Tomuto jednání se říká „přímá akce“ – zabrání fabriky, ve které stávkující dělníci pracují. Přičemž vedení stávky jim vymůže někde zbraně, nejčastěji u vojska nebo četnictva, pokud v jejich řadách mají své přívržence. – pozn. autorky

²¹⁴ Plaček a kol. 2008: 367 – 369.

Obrázek 27 Slovácko jako orgán stávky²¹⁵

Stávka v Hodoníně svým organizátorům naprosto přerostla přes hlavu. Během vzpoury Slovácko vydávalo pokyny pro dělníky, ale hodonínská stávka byla velmi izolovaná, další enkláva byla až v současném Moravském Písku²¹⁶ a revolucionáři potřebovali pravděpodobně získat moc na železnici, aby se mohli nějakým způsobem spojit.

²¹⁵ Slovácko, 15. prosince 1920, roč. XIV, č. 142, s.1.

²¹⁶ Turek, Petr. 2010. „Na Hodonínské radnici zavlál rudý prapor“ (nevydáno) viz. příloha

Obrázek 28 Generální stávka v Hodoníně²¹⁷

František Richter burcoval davy, aby přísahaly, přijde-li vojsko, budou se bránit. Prohlásil, že si dělnictvo udělá republiku, jakou bude chtít a žádal stávkující, aby byli připraveni a nepovolili ani když poteče krev.²¹⁸ Nejradikálněji promluvil Jakub Hřebačka, který při vpádu vojska radil dát do první linie ženy a děti, aby „zabránil vojsku střílet“.²¹⁹

I přes své sliby, hejtman vojsko povolal a došlo k několika útokům na vojáky. Rozvášněný dav si nejspíše uvědomil Richterova slova a vojáky částečně odzbrojil a stejný osud postihl i jízdní a pěší četou, která vojákům dorazila na pomoc. Poté se dav přesunul na hejtmanství, kde fyzicky napadl hejtmana Svobodu, odvěkl ho do Dělnického domu a chtěl oběsit. František Richter na následující události vzpomíná: „Jeden z mladíků odepjal opasek, udělal smyčku a hodil jej okresnímu hejtmanovi kolem krku. Trochu se smyčka zadrhla. Okresní hejtman zmodral v obličeji. Na jeho hlavu dopadlo několik ran²²⁰. ‘Lhář, věrolomník, nedodržel čestné slovo! Také jeden z těch, kteří se domnívají, že pracující lid se může beztrešně obelhávat a podvádět!’ Takové výkřiky spravedlivého rozhořčení bylo slyšet. ‘Na akát s ním! Nedodržel slovo a povolal vojáky! Oběsit!’ volali ti horkokrevní.”²²¹ Gájošovi se

²¹⁷ Čada a kol. 1979: příloha 43

²¹⁸ Čerešňák in Čerešňák a kol. 1970: 16.

²¹⁹ Tamtéž.

²²⁰ Údajně podle Čerešňáka (1970) konvičkou na mléko – pozn.autorky

²²¹ Richter IN Čerešňák a kol. 1970: 39.

povedlo hejtmana rozvášněnému davu vytrhnout a odvést ho do vedlejší budovy. Rozvášněný dav ozbrojený kulomety, šavlemi a zbraněmi, které ukradl vojákům, se stal pánem nad městem. Situace se otočila až večer. Z pošty se některému ze zaměstnanců podařilo odeslat zprávu o událostech v Hodoníně. Z Mikulova přijela na pomoc 3. rota hraničářského praporu. Vojáci překvapili vzbouřence na nádraží a hnali je centrem města. Ale asi po dvou stech metrech narazili na ozbrojenou část davu, která na ně zahájila palbu. Vojáci ustupovali zpět k Uměleckému domu. Večer jim přišla na pomoc další jednotka jezdeckého pluku a po krátké přestřelce se dav rozutekl. Následujícího dne 14. prosince 1920 bylo v Hodoníně vyhlášeno stanné právo, vojáci obsadili státní úřady a hledali ukradené kulomety a zbraně, po šesté hodině večerní byl zákaz vycházení. Dělníci se vrátili do továren. V noci ze 14. na 15. prosince byli zatčeni vůdci stávky Gájoš a redaktor Slovácka František Richter.

Noc svého zatčení popisuje František Richter následovně: *„A co bude nyní? ‘zeptal se mě někdo. ‘Zatýkání‘ odvětil jsem stručně. Po třetí hodině noční jsme se rozcházeli. Nikdo to sice neřekl, ale jistě si každá myslil: uvidíme se ještě a kdy? ‘Máš tady nějaké papíry, které je třeba zničit?’ zeptala se žena, když jsme byli doma. Měl jsem plány revolučního nástupu v Hodoníně s vyjmenováním osob a úkolů, jimiž byli pověřeni. ‘Nerad bych to zničil, budou to jednou zajímavé dokumenty. Ukryj to někam, aby při domovní prohlídce to nenašli,’ řekl jsem ženě. Uložila plán revolučního nástupu do nákupní brašny, nasypala na něj brambory a brašnu pověsila v kuchyni na hřebík u dveří s prohlášením, že tam to jistě nikdo hledat nebude. Usnul jsem, sotva jsem dolehl na postel. Před pátou hodinou ranní mne moje žena vzbudila. ‘Fráňo, někdo tluče na dveře!’ ‘To už jdou asi pro mě,’ řekl jsem, vstáváje. Zabušení na dveře jménem zákona se opakovalo. Otevřel jsem. Ve dveřích se zablýskaly bajonety. Několik vojáků a četníci vstoupili do kuchyně. ‘Půjďte s námi!’ rozkázal důstojník. ‘Dovolíte pánové laskavě, abych se oblékl?’ otázel jsem se. ‘Ale rychle,’ odvětil důstojník. Než jsem se oblékl, provedli četníci zběžnou domovní prohlídku.“²²²*

Ostatní členové strany dopadli následovně: Holomčík a Hrubý se postavili proti stávce a posléze jednání Koutného a dělníků tvrdě odsoudili. Holomčík jako představitel sociálních demokratů odsoudil jednání levice. 20. prosince 1920 byla svolána schůze městského zastupitelstva a na té bylo podle nařízení zemské správy politické v Brně zastupitelstvo rozpuštěno a současně byl vládním komisařem ustanoven Karel Kachyňa z Nového Jičína. Stanné právo pro Hodonín bylo zrušeno tři dny na to.²²³

²²² Richter in Čerešňák a kol. 1970: 41.

²²³ Plaček a kol. 2008: 369 – 373.

Richterova manželka ho později přišla navštívit do věznice v Uherském Hradišti. Vyšetřující soudce ji nejprve odmítl pustit dovnitř s tím, že bude „oběšen tak či tak“²²⁴. To se však nakonec nestalo. Přelíčení s Richterem bylo zahájeno 23. února 1921 a spolu s dalšími vůdci stávký, Gájošem a místostarostou Hřebačkou z Lužic, byl obviněn z velezrady a pokusu o komunistický puč. Kladlo se jim za vinu, že zosnovali a vedli vzpouru, která by vedla k odstranění tehdejší demokratické ústavy a nastolení diktatury proletariátu. Všichni tři byli uznáni vinnými, Hřebačka dostal čtyři roky těžkého žaláře za zločin veřejného násilí, Gájoš byl odsouzen k pěti letům za svádění vojska k neposlušnosti a Richter dostal tři roky za zločin vzpoury a pobuřování. Všem třem byl trest zosířen čtvrtletní samotkou.²²⁵ Proti Richterovi vypovídal také ředitel tiskárny Graumann, který tvrdil že Richter odmítal dávat list Slovácko k cenzuře a „vyhrožoval mu dělníky“. Podle Richterových pamětí téměř oběšený hejtman Svoboda vypovídal nejschovívavěji.²²⁶

Odsouzení vůdcové stávký pobýli ve vězení jenom něco málo přes rok. 22. února 1922 jim všem prezident Masaryk udělil amnestii. Zajímavé je, že ani jeden z nich se ke komunistickým myšlenkám nevrátil a všichni se přidali k jiným politickým stranám. Richter²²⁷ a Gájoš zůstali u sociálních demokratů a Hřebačka přešel k agrární straně. Naproti tomu Tomáš Koutný, kterého nazývali hasičem stávký, vstoupil do KSČ a až do konce života patřil k jejímu radikálnímu křídlu.²²⁸

Důsledky prosincových událostí byly takové, že sociální demokracie se „obětovala na oltář republiky“²²⁹, její marxistická levice přešla do opozice vůči vládě. 13. března 1921 se konala krajská konference strany, na níž se hodonínská župa prohlásila za komunistickou a byla v ní provedena i doplňovací volba vedení za členy, kteří byli vězněni.²³⁰ Promluvil na ní nový zodpovědný redaktor Slovácka Emanuel Vajtauer o podmínkách přístupu ke III. (komunistické) internacionále. Tímto sjezdem se tedy definitivně levá frakce sociální demokracie oddělila i na jižní Moravě.²³¹ 17. března vyšlo Slovácko ne již jako sociálně

²²⁴ Richter in Čerešňák a kol. 1970: 47.

²²⁵ Plaček a kol. 2008: 374 – 375.

²²⁶ Richter in Čerešňák a kol. 1970: 47.

²²⁷ Je nutno ale dodat, že Richter se podle Dolejšího (1966) k sociálním demokratům přidal až mnohem později, než popisuje Plaček a kol. (2008) výše. Nejprve přešel do Ostravy, kde působil v *Dělnickém deníku*, což byl taktéž komunistický tisk, ale na počátku roku 1929 se dostal do konfliktu s novým vedením strany, s jehož politickou linií nesouhlasil, a odešel. – pozn. autorky

²²⁸ Plaček a kol. 2008: 374 – 375.

²²⁹ Rupnik 2002: 50.

²³⁰ Čerešňák 1979: 280.

²³¹ Plaček a kol. 2008: 376.

demokratický list, ale jako „komunistický obdeník“. Do hlavičky si dali motto: „Proletáři všech zemí, spojte se!“ a na titulní straně vyšlo prohlášení, které se přihlásilo ke komunismu.

*„Slovácká župa tak těžce postižená prosincovými persekucemi a nadále pronásledovaná všemi úřady a všemi zaměstnavateli, dala v neděli všem svým utiskovatelům velmi důraznou odpověď. Koho jste v nás pronásledovali? Myšlenku komunistickou, jež je vtělením všech tužeb socialistických? Tedy věřte: My všichni, kteří jsme byli dříve sociálními demokraty, stáváme se ode dneška komunisty. Byli jsme jimi již dávno přesvědčením, dnes stáváme se jimi i jménem.“*²³²

Pozdější šéfredaktor František Mráz ve své pozůstalosti vzpomíná: *„Skutečnost je tedy taková, že na území Slovácka a přilehlé části Valašska vznikla komunistická strana o dva měsíce dříve než v celostátním měřítku a že jsme na tuto skutečnost skutečně hrdi. Dále že jako první komunistický časopis naší republiky bylo Slovácko, obdeník komunistický. Další věc na kterou můžeme být hrdí.“*²³³

9.2. Chod redakce

Zodpovědným redaktorem v prosinci roku 1920 byl František Richter. Jako jednoho z hlavních vůdců stávký ho však zatkli a tak veškerá zodpovědnost zůstala na Tomáši Koutném, kterého před zatčením chránila jeho poslanecká imunita.

11. ledna 1921 nastoupil do Slovácka Ivan Olbracht, jeden z nejvýznamnějších prozaiků, kteří ve Slovácku zatím působili. Spolu s Helenou Malířovou se snažili pomáhat obviněným z generální stávký.²³⁴ Sám byl překvapen, když do Hodonína přijel: *„Jel jsem do Hodonína s vědomým, že snad prvním a posledním úkolem bude povzbudit zdeptané dělnické sebevědomí. Jak špatně jsem znal Slovácko! Slovácký proletariát si byl významu prosince teoreticky stejně dobře vědom jako já, prakticky lépe než já. Čekal jsem sklíčenost a našel jsem planoucí nadšení. Čekal jsem ochablost a našel jsem nejkrásnější slováckou bojovnost. A z revolučního slováckého nadšení právě v těchto těžkých dobách přešlo mnoho i na mne a zůstane se mnou celý život,“*²³⁵ vzpomínal po letech Ivan Olbracht na svůj pobyt v Hodoníně, který skončil velmi brzy. Odešel již 1. března 1921.

²³² „Komunistickou organizací!“ In Slovácko, 17. března 1921, roč. XV., č. 32, s. 1.

²³³ SOkA Hodonín, f. FM – H, k. 2, i.č. 10, František Mráz.

²³⁴ Čerešňák 1979: 280.

²³⁵ Olbracht, Ivan. 1927. „Pozdrav z Prahy“ in Slovácko, 26. března 1927, roč. XXI., č. 37, s. 3.

Obrázek 29 Ivan Olbracht²³⁶

Olbrachtova životní družka Helena Malířová přijela do Hodonína v lednu 1920 a ve Slovácku publikovala několik statí.

„Jste to vy, slabé ženy, zmořené životem, válečnými útrapami, prací, porody, starostmi a pronásledováním – vy ženy, uvězněných soudruhů, mučedníků vznešené myšlenky komunismu, vy, které tak statečně snášíte nejen svůj těžký život ale i nesnesitelnou bolest odloučení od muže – živitele a otce rodiny, i trýznivý strach o jeho zdraví, jeho život! V dějinách hnutí dělnického bude vás vzpomínáno s nejhlubší úctou, jaké věřící křesťané uctívají svaté a světice boží. Jste nejen skutečné ženy a trpitelky, jste i bojovnice, zasloužilé o budoucí vítězství svaté myšlenky. Svým příkladem povzbuzujete i jiné, svým hrdinstvím sílíte muže a udržujete vzdor a odboj. Jen neochabujte, drahé a statečné ženy, dcery, matky, sestry a milenky! Vytrvejte!“²³⁷ psala Malířová do Slovácka sloupek pro ženy uvězněných dělníků po generální stávce.

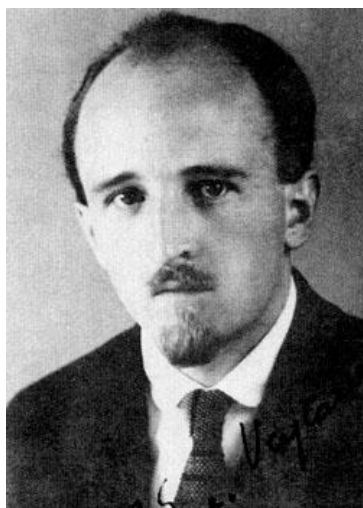
²³⁶ Slovácko, 26. března 1927, roč. XXI., č. 37, s. 3.

²³⁷ Malířová, Helena. 1921. „Ženy“ In Slovácko, 25. ledna 1921, roč. XV., č. 11., s. 1.

Obrázek 30 Ivan Olbracht a Helena Malířová²³⁸

Po Olbrachtově odchodu ze Slovácka se zodpovědným redaktorem stal jeho dobrý přítel Dr. Emanuel Vajtauer. Později za protektorátu přešel na druhou stranu pomyslné barikády, kdy se stal významným kolaborantským novinářem.

Obrázek 31 Emanuel Vajtauer²³⁹

23. června 1921 odešel Vajtauer jako redaktor přibyl do Slovácka Josef Kočiš.

²³⁸ Šolc, Josef. 2007. „Olbracht radostně psával o Hodonínu.“ In. Slovácko, 20. března 2007, s. 7.

²³⁹ Warcross. 2012. „Čestný štít Protektorátu Čechy a Morava s orlicí Svatováclavskou.“ Dostupné z: <http://www.warcross.cz/wordpress/?p=4841> (citováno 10.11.2012).

Obrázek 32 Josef Kočiš²⁴⁰

V redakci nadále působil také Tomáš Koutný a od 19. července 1924 se stal znovu zodpovědným redaktorem, zatímco Josef Kočiš byl ve funkci vedoucího redaktora. Od 15. srpna 1924 převzal funkci zodpovědného redaktora Antonín Bukač.

Co se technického vybavení redakce týče, můžeme říct, že od 14. května 1921 využívala redakce také telefon. Telefonní číslo bylo uveřejněno v hlavičce listu a bylo: 85/VIII. Po dramatických změnách na komunistický obdeník našla redakce umístění v sekretariátu krajského výboru strany v ulici Legionářů 1. Dům patřil konzumnímu družstvu drobných podílníků Vzájemnost-Včela. Malý krámk s textilem a střížním zbožím tam provozovala rodina Holomčíkova. Stavení s podkrovními místnostmi stálo přibližně v místě dnešní sochy malíře Josefe Mánese v Dobrovolského ulici, jen několik desítek metrů od místa někdejšího rodného domku Tomáše Garrigua Masaryka.²⁴¹

²⁴⁰ Čada a kol. 1979: příloha č. 63.

²⁴¹ Šolc, Josef. 2007. „Redakce často měnila své působiště“ In Slovácko, 20. března 2007, s. 7.

Obrázek 33 Sekretariát KV KSČ a redakce Slovácka v letech 1920 – 1938. Budova byla zničena při přechodu fronty v roce 1945.

9.3. Výrobní proces, distribuce, ekonomika listu, finance

Obdeník Slovácko se dále tiskl v dělnické knihtiskárně v Hodoníně.

Jednotlivá čísla Slovácka se prodávala za 60 hal., předplatné na rok činilo 100 K, na půl roku 50 K a na čtvrt roku 25 K. Vycházelo v pondělí, středu a pátek s datem následujícího dne. Plat zodpovědného redaktora nám není znám.

Vydavatelem se po odchodu Ivana Olbrachta stal František Kolařík, dlouholetý člen ČSDSD.

Obrázek 34 František Kolařík²⁴²

Obdeník Slovácko se rozšiřoval nadále kolportáží a bylo možno jej zakoupit také v nádražních prodejnách v Hodoníně, Břeclavě, Uherském Hradišti, Kunovicích, Hulíně, Přerově, Olomouci, Kroměříži, Svinově, Opavě, Frýdku-Místku, Bohumíně a Přívoze.

9.4. Forma a grafika listu, obrazový materiál

Slovácko vycházelo stále na dvou listech, čtyřech stranách. První tři strany byly redakční, poslední stranu zaplňovala inzerce místních firem.

Od přechodu většiny sociálních demokratů ke komunistům změnilo hlavičku, do které přiřadilo podtitulek „komunistický obdeník“ a motto: „Proletáři všech zemí, spojte se!“

Obrázek 35 Slovácko jako komunistický obdeník²⁴³

²⁴² Slovácko, 26. března 1927, roč. XXI., č. 37, s. 2.

²⁴³ Slovácko, 24. března 1921, roč. XV., č. 35, s. 1.

Slovácko se nadále sázelo ve třech sloupcích, každý sloupec měl devadesát petítových řádků. Jediným dnem, kdy vycházelo v barevném provedení byl 1. máj, v té době vyšlo pokaždé v červené obálce, s poezií na titulní straně a v rozšířeném vydání.

Obrázek 36 1. máj²⁴⁴

Od 3. května 1921 si Slovácko do hlavičky přidalo kresbu pěticipé hvězdy, která měla uvnitř zkřížený srp s kladivem.

Obrázek 37 Nová ilustrace v hlavičce Slovácka²⁴⁵

První číslo roku 1924 vyšlo v upravené podobě. Hlavička obdeníku změnila písmo na patkové a informace o čísle, ročníku, datu a místu umístili pod ni.

²⁴⁴ Slovácko, 1. května 1921, roč. XV., č. 45, s. 1. ; Slovácko, 30. dubna 1922, roč. XVI, č. 51 – 52, s. 1.

²⁴⁵ Slovácko, 3. května 1921, roč. XV, č. 50, s. 1.

Obrázek 38 Hlavička Slovácka od roku 1924²⁴⁶

Ke staré podobě hlavičky se opět vrátil 5. srpna 1924.

Co se týče ilustračního materiálu, ani na začátku roku 1921 se na stránkách Slovácka mnoho ilustrací neobjevovalo. Obdeník vycházel pouze na dvou listech a tak nezbývalo příliš prostoru pro ilustrace na redakčních stranách. Ale na straně inzertní se již začínaly objevovat první rozdílý. (viz. následující kapitola).

První ilustrace na redakčních stranách se objevila až ve Vánočním čísle téhož roku a obsahovala karikaturní kresbu uzavření dohody mezi Spojenými státy americkými a Japonskem.

Obrázek 39 Kresba ve Slovácku²⁴⁷

Kresba se pomalu stávala součástí redakčního obsahu novin a od roku 1922 se běžně objevovala na titulní straně Slovácka.

²⁴⁶ Slovácko, 1. ledna 1924, roč. XVIII, č. 1, s. 1.

²⁴⁷ Slovácko, 20. prosince 1921, roč. XV, č. 146, s. 1.

9.5. Struktura listu

Během generální stávky v Hodoníně Slovácko otiskovalo prohlášení župního výboru, kde se hovořilo o „prahu dalekosáhlých událostí, jimiž změní proletariát své síly v otevřeném boji.“ Na jiném místě volá Slovácko „Boj proletariátu je bojem hladových proti přesyceným... Pryč s republikou buržoazie!“²⁴⁸

I po přechodu Slovácka pod komunistickou stranu zůstala většina rubrik zachována. Na první straně se otiskovaly hlavní články opatřené klasickými samostatně stojícími novinovými titulky. První tři strany byly zpravodajské a objevovaly se na nich rubriky jako „**Domácí politika**“ složená z kratších útvarů mapující československou politickou scénu a její události. Jako další „**Nejnovější zprávy**“ – se zde nacházely zejména události zahraniční.

Regionální zpravodajství redaktoři Slovácka mapovali v rubrice „**Zprávy z míst a kraje**“ na druhé straně. Často zde psali o konaných konferencích komunistické strany a reakcích na ně.

„**Hlídká mládeže**“ měla být věnována potenciálním mladistvým voličům. A od 1. května 1921 ji přejmenovali na „**Hlídká komunistické mládeže**“, která často mapovala působení komunistické mládeže v okrese a vydávala různá provolání: „*proti měšťáckému militarismu! Proti diktatuře buržoazie!*“²⁴⁹

Politicky a organizačně důležitý byl „**Organisační věstník**“. Jednalo se o zhuštěné zápisy z komunistických schůzí z přilehlých obcí, krátká zhodnocení, co se na daném shromáždění událo, kdo promluvil, co bylo projednáno. Této rubrice ustanovili redaktoři Slovácka pouze malý prostor těsně před inzertní stranou.

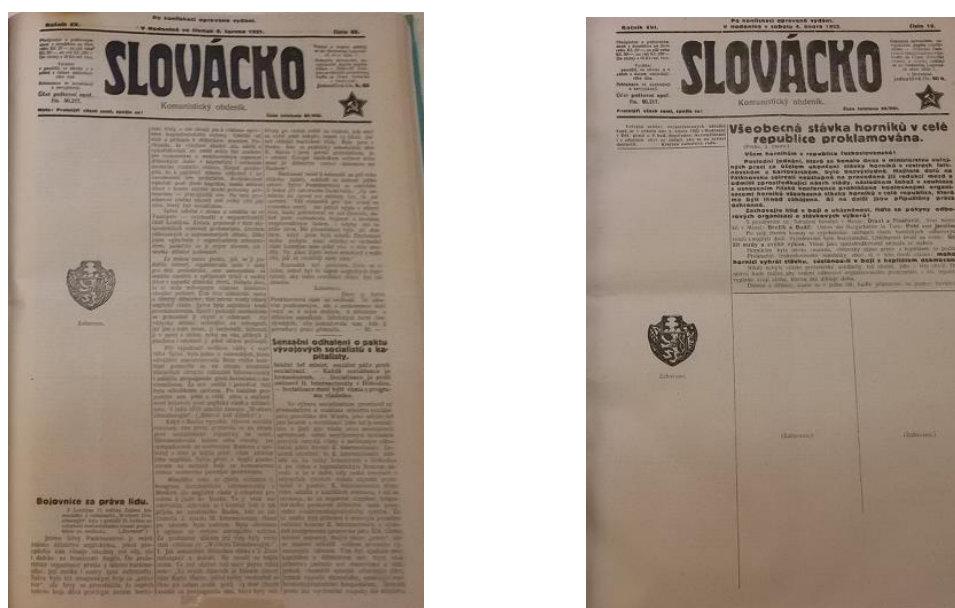
Jedinou publicistickou částí novin byla „**Besídka**“ oddělena v podvalu tlustou černou čarou. Často obsahovala povídky na pokračování z oblasti Moravského Slovenska nebo poezii či písni.

V srpnu 1924 přibyla nová rubrika „**Literatura**“, kde redaktoři psali recenze doporučených knih.

²⁴⁸ Bárta 1953: 124.

²⁴⁹ Slovácko, 1. května 1921, roč. XV., č. 45, s. 6.

Po přechodu ke komunistům se začala na stránkách Slovácka opět objevovat prázdná místa po zásahu cenzora, která se během první světové války a působení Lorence téměř neobjevila.

Obrázek 40 Cenzura v roce 1921 a 1922²⁵⁰

9.6. Inzerce a reklama

Od roku 1921 se inzertní strana Slovácka začala opět pomalu zaplňovat a objevovaly se první ilustrace. Inzeráty se opět tiskly oddělené rámečky ve velké velikosti a v šířce několika sloupců.

9.7. Cílová skupina

Slovácko se v roce 1921 stalo komunistickým listem a můžeme se domnívat, že kromě stejného teritoriálního a sociálního zaměření jako mělo před rokem 1921, se ještě navíc snažilo získat co nejvíc sociálních demokratů – nejprve k sociálně demokratické levici a posléze do KSČ.

10. Slovácko s Kominternou (1925 – 1938)

²⁵⁰ Slovácko, 9. června 1921, roč. XV., č. 65, s. 1.; Slovácko, 4. února 1922, roč. XVI., č. 16, s. 1.

Od roku 1925 se v Hodoníně stále více zvyšovala nezaměstnanost, z důvodu krachování továren, které ztratily odbytiště v Rakousku po založení samostatného Československa a zavedení cel. V městském zastupitelstvu docházelo ke sporům s komunistickými zastupiteli. Redaktor Slovácka a první náměstek starosty Josef Kočiš se dostal do sporu se sociálně demokratickým starostou Karlem Novákem. Komunisté se prostřednictvím jeho osoby snažili získat co nejvíce moci na radnici. Prosazovali mimořádné podpory z obecního rozpočtu, neplacení nájmu pro nájemníky obecních bytovek a jejich přidělení členům strany.²⁵¹

Po založení KSČ se Hodonín stal sídlem krajského výboru a ten se stal vydavatelem obdeníku Slovácko. V roce 1925 se konaly volby do Poslanecké sněmovny a do Senátu a v soudním okrese Hodonín a Břeclav byli komunisté druhou nejsilnější stranou. Porazili je jenom lidovci, kteří si v okresech drželi prim i v 30. letech, v té době začala být populární také strana českých fašistů.²⁵²

Celosvětová hospodářská krize dolehla v plné síle také na Hodonínsko. Likvidovala se např. i dělnická knihtiskárna, ve které se tisklo Slovácko, dokud nepřešlo do levnější tiskárny v Přerově. Situace ve městě se vyostřila, když komunistům zakázali řečnit na schůzi obyvatel dřevěných baráků, na jejichž místě měla být vystavěna nová kolonie domků, a rozehnali je policií. Stejně tak úřady zakázaly protiválečný tábor, který se měl konat 1. srpna 1929 a tři dny před tím provedli v sekretariátě KSČ prohlídku a četníci zabavili veškeré letáky. Zmíněný den, 1. srpna, pak policie zabránila redaktorům Tomáši Koutnému a Rudolfu Filipovi promluvit na náměstí k dělníkům, kteří vycházeli z továrny na tabák. 4. září znovu prohledali jak sekretariát KSČ, tak redakci Slovácka.²⁵³

Celkově se na Hodonínsku konaly velké stávky proti zdražování a nezaměstnanosti. Město se snažilo nezaměstnaným pomoci sbírkami a zejména jim zabránit v demonstracích. A tak organizovalo veřejně prospěšné práce a zprostředkovalo práci na výstavbě opevnění ve Francii. Vedle toho dávalo nezaměstnaným potravinové lístky a dávky potravin, zeleniny, mléka a paliva.²⁵⁴

Největší demonstraci komunisté zorganizovali 25. února 1931 v Hodoníně, kdy vedle četnictva muselo být nasazeno proti demonstrantům i sto čtyřicet dragounů místního

²⁵¹ Plaček a kol. 2008: 380.

²⁵² Bartoš, Schulz, Trapl 1982: 223 – 224.

²⁵³ Čerešňák 1979: 290.

²⁵⁴ Plaček a kol. 2008: 388.

jezdeckého pluku. Osm dní před plánovanou demonstrací byla opět v redakci Slovácka provedena domovní prohlídka a zabaveny tiskové materiály. Slovácko 24. února vyzvalo všechny dělníky, aby se zúčastnili demonstrace za řešení situace nezaměstnaných. V den demonstrace byly na všechny přístupové cesty postaveny hlídky četníků a stejně tak ke vchodům do všech hodonínských závodů. Celá vojenská posádka měla pohotovost a dělníkům z továrny na tabák dokonce zakázali vracet se z práce domů přes město. Přesto se kolem páté hodiny odpolední začali scházet demonstranti na náměstí, po projevu komunistického senátora Vítězslava Mikulíčka se vydali k okresnímu úřadu, průvod však byl rozptýlen četnictvem. Bylo zatčeno dvanáct účastníků a mezi nimi i redaktoři Rudolf Filip a František Mráz.²⁵⁵

Proti tomuto zákroku vystoupil 13. března 1931 Josef Kočiš, který zásah označil za „hanebný a ničemný“, na to se zvedla opozice a starosta musel jednání zastupitelstva poprvé v historii Hodonína předčasně ukončit. 20. dubna 1931 bylo městské zastupitelstvo rozpuštěno pro stálé rozpory mezi politickými stranami, které znemožnily jakoukoliv práci zastupitelstva. Na druhý den byl povolán úředník z Prahy – vládní komisař.²⁵⁶

Slovácko v dalším výtisku napsalo, že zastupitelé opozice utekli z radnice před nezaměstnanými. Opozice se rozhodla vzdát se funkcí na radnici a Slovácko vyjádřilo touhu, aby se už nikdy nevrátili a žádalo o jejich rezignaci a vypsání voleb. Komunisté se vyjádřili, že tak jak bojovali proti „bezcitným měšťákům a sociálfašistům“, tak budou bojovat i proti vládnímu komisaři. Během roku 1931 bylo Slovácko dvacetkrát zabaveno, vládní komisař list cenzuroval. Komunistická strana dokonce na chvíli ztratila svůj župní orgán Slovácko a jeho vydávání bylo zastaveno. Od 4. října 1931 vycházelo jako hlavičkový list brněnské *Rovnosti*.²⁵⁷ František Mráz ve své pozůstalosti vzpomíná: „Od 1. září 1931 se Slovácko tiskem přestěhovalo do Brna, sloučilo se s *‘Dělnickou Rovností’*, a vycházelo pak denně za cenu 20 hal. To znamenalo, že odběratelé Slovácka dostávali tisk denně za stejnou cenu. Články o mezinárodní situaci a celostátního významu byly stejné jak v *Dělnické Rovnosti*, tak ve Slovácku. Jen jedna strana se mutovala zprávami z hodonínského kraje strany.“²⁵⁸

Nástup Adolfa Hitlera v Německu se odrazil také na Hodonínu v politickém i hospodářském vývoji. KSČ sjednala schůzi na 20. dubna 1933 s programem „Sjednocení a

²⁵⁵ Čerešňák 1979: 295.

²⁵⁶ Plaček a kol. 2008: 389.

²⁵⁷ Čerešňák 1979: 295 – 298.

²⁵⁸ SOkA Hodonín, f. FM – H, k. 2, i.č. 10. František Mráz.

společný postup dělnictva“ a chtěla se spojit v jednotnou antifašistickou frontu se stranami národně socialistickou a sociálně demokratickou. (Toto také otiskli ve Slovácku.) S poslední jmenovanou však neuspěli, protože sociální demokraté komunistům vzkázali, že se nehodlají paktovat s komunisty, protože bojovat za demokracii mohou pouze s těmi stranami, které „to míní s demokracií vážně, nechťjí d'ábla vyhánět belzebubem.“²⁵⁹

V roce 1933 nastal obrat a Slovácko přestalo vycházet. Od 6. října 1933 byly noviny úředně zastaveny na šest měsíců, po kterých už nebyly obnoveny. Historik Josef Šolc vzpomíná hospodářské obtíže listu.²⁶⁰ V té době však nastala v Komunistické straně Československa aféra pojmenovaná podle Josefa Guttmanna. Dalo by se spekulovat, že přerušení vydávání Slovácka má na svědomí také čistka, kterou komunisté byli nuceni provést po nařízení z Kominterny.

V roce 1933, kdy se Hitler dostal k moci, se objevily uvnitř KSČ první myšlenky na bližší spolupráci s sociální demokracií. Jejich hlavním iniciátorem bylo „stranické číslo dvě“, Josef Guttman. Ten byl funkcionářem v Gottwaldově vedení KSČ a do roku 1933 šéfredaktorem *Rudého práva*. Po německých volbách v roce 1932 vystoupil Guttman na zasedání exekutivy Kominterny a přednesl kritický rozbor posledního vývoje v Německu a doporučil německým komunistům, aby dodržovali taktiku jednotné fronty proti Hitlerovi, aniž by spojence nutili k tomu, aby nejprve přijali komunistickou ideologii. Podle Guttmanna byla stávající taktika chybná, protože předpokládala dočasné vítězství fašistické diktatury jako přechodné stadium mezi buržoazní demokracií a proletářskou revolucí. Tyto výtky vyvolaly bouřlivou reakci a vedení Kominterny se vyjádřilo jasně, že v Německu je sice třeba vytvořit jednotnou frontu, ale výhradně pod vedením německých komunistů s domněnkou, že fašismus nemůže trvale uspět bez pomoci sociální demokracie. Na Gottwalda později vedení Kominterny apelovalo, aby se od Guttmanna distancoval. Po Hitlerově nástupu k moci v roce 1933 se otázka komunistického postupu vynořila znovu a naléhavěji. Dokonce se i zdálo, že se komunisté přece jenom s sociálními demokraty spojí. KSČ přiznávala, že vítězství fašismu v Německu by znamenalo přímé ohrožení pro dělníky v Československu. Sociální demokraté však odmítli změnit postoje k demokratickým institucím a k československému státu. Na to Kominternu obrátila a označila sociální demokraty za stejnou hrozbu jako fašisty a rozhodla se „co nejrychleji překonat své omyly v uplatňování politiky jednotné fronty“. V srpnu 1933 byla na konferenci v Moskvě zcela popřena Guttmannova myšlenka jednotné linie a KSČ byla

²⁵⁹ Plaček a kol. 2008: 390.

²⁶⁰ Šolc, Josef. 2007. „100 let Slovácka“ in Hodonínský deník Rovnost, 20. března 2007, s. 6.

přivedena k poslušnosti. Na Guttmana byla převedena veškerá vina za pokus spojit se se sociálními demokraty, jeho snahy byly označeny za „pravicové úchyly v KSČ“ a sociální demokraté označeni za stejnou sortu jako fašisté. (komunisté je tak jmenovali jako „sociálfašisty – pozn. autorky).. Kominternu požadovala čistku redakčních rad československých komunistických listů, a to především proto, aby se podobný případ vlastní iniciativy a alternativního názoru v KSČ neopakoval. V té době se v komunistických kruzích mluvilo o „gutmanovštině“ a byl jí postižen každý, kdo zpochybňoval tehdejší strategii německých komunistů a stavěl se tak proti Kominterně.²⁶¹

Kominternu nařídila čistky v redakčních radách a dá se předpokládat, že něco podobného potkalo i Slovácko v roce 1933, kdy přestalo vycházet. V té době bylo deníkem Komunistické strany Československa a vedli jej František Chládek s Jindřichem Veselým. Obnoveno bylo až v roce 1935, kdy vyšlo pod novým názvem „*Rudé Slovácko*“ a s novým redakčním složením. Při svém výzkumu jsem ale nenarazila na žádnou indicii, která by tento předpoklad redakční čistky potvrzovala. Navíc se také domnívám, že pamětníci z řad KSČ by o těchto možných důvodech změn v redakci Slovácka ve svých pamětech či pozůstalostech mlčeli, a to především s ohledem na utajení změn některých strategií KSČ, které v pozdější době nebyly vhod komunistické propagandě. Domnívám se, že právě včasná realizace Guttmanových rad u německých soudruhů a vedení Kominterny mohla minimálně zbrzdit Hitlerův nástup k moci jak v Německu, tak v Evropě. Každopádně doba vypořádání se KSČ s Guttmanovou kritikou se shoduje s pozastavením vycházení Slovácka. František Mráz vzpomíná úřední zastavení vycházení Slovácka v roce 1933. Vláda sice pozastavila některé komunistické tiskoviny na tři měsíce až půl roku, ale KSČ se rychle snažila o jejich obnovu a některé z nich dokonce vydávala ilegálně na cyklostylu. Ale když byl komunistický tisk opět povolen, Slovácko již nevyšlo, a právě z toho důvodu se přikláním k verzi Guttmanovi aféry.

7. září 1935 vyšlo první číslo Rudého Slovácka, s týdenní periodicitou a novým vedením.

Rudé Slovácko vydalo programové prohlášení a znovu začalo ročník počítat do č. I.

„Od 7. září bude vydáván náš vlastní týdenní časopis Rudé Slovácko, jako tribuna, v níž budou tepány všechny nesprávnosti a křivdy páchané proti pracujícímu lidu a který bude

²⁶¹ Rupnik 2002: 103 – 113.

pomocníkem a organizátorem v bojích pracujících za jejich požadavky na moravském Slovácku.”²⁶²

Během působení v tomto období změnilo Slovácko ještě jednou název, a sice v lednu 1938 se přejmenovalo na Moravské Slovácko. Podle pamětí Františka Mráze bylo na Rudé Slovácko podáno příliš žalob a mělo mnoho dluhů. Nevydrželo však dlouho, protože 20. října 1938 byl zakázán komunistický tisk a celkově pozastavena činnost KSČ v Čechách a na Moravě.

10.1. Chod redakce

Co se týče vedení redakce zodpovědným redaktorem byl Antonín Bukač a vedoucím redaktorem Josef Kočiš. Ten byl mimo jiné velmi aktivním členem KSČ a řečníkem na demonstracích společně s učitelem Rudolfem Filipem. V roce 1927 byl vězněn za tiskový přečin v Uherském Hradišti.

Když Bukač odešel 28. března 1925²⁶³ nastoupil na místo zodpovědného redaktora Antonín Tobiáš a o tři roky později 15. března 1928 ho vystřídal Bohuslav Grebeníček, vedoucím redaktorem zůstal nadále Josef Kočiš.

V souvislosti s přechodem Slovácka do Brna (viz. Předchozí kapitola) se majitelem, vydavatelem a zodpovědným redaktorem v jednom stal Hynek Konečný. Za okupace člen exilové KSČ v Londýně.

16. května 1933 Slovácko převzali dva redaktoři. Majitelem a vydavatelem byl současně František Chládek a zodpovědným redaktorem Jindřich Veselý.

Co se týče Jindřicha Veselého narodil se v roce 1906. Od roku 1933 pracoval na Ústředním sekretariátu KSČ. V roce 1939 ho zatkli a odvedli do koncentračního tábora v Buchenwald. V říjnu 1945 vstoupil do SNB a od roku 1948 byl v StB. 5. března 1950

²⁶² SokA Hodonín, FM – H, k. 2, inv. č. 11. Mráz, František. “Revoluční časopis jihovýchodní Moravy, Slovácko, bude vzpomínat 70 let svého zrodu” (nedat.).

²⁶³ Můžeme se domnívat, že odchod Antonína Bukače souvisí s tzv. bubníkiádou, kdy tajemník pražského kraje J. Bubník nesouhlasil s bolševizací strany a se změnou organizační struktury. Bubníka KSČ vyloučilo s odůvodněním, že podporoval akce vedoucí k rozbití strany, s čímž Bubník nesouhlasil a vystoupil spolu s dalšími sedmi poslanci vystoupil z komunistického poslaneckého klubu. Bubníkovce podpořila i hodonínská komunistická organizace. (Marek 2008 in Malíř: 728 – 729), - pozn. autorky

spáchal první pokus o sebevraždu a po odvolání z funkce ředitele Ústavu dějin socialismu dne. 19. (20.) března 1964 jeho druhý pokus skončil smrtí.²⁶⁴

V roce 1935 po obnovení listu v podobě Rudého Slovácka se zodpovědným redaktorem stal Jaroslav Jerman. Od ledna 1938, kdy se Rudé Slovácko přejmenovalo na Moravské Slovácko, se zodpovědným redaktorem stal pozdější prezident Antonín Novotný.

Mezi externí přispívatele patřil od roku 1935 také Jiří Sosnar, který se v době protektorátu angažoval také v odbojovém tisku. (viz. další kapitola)

Obrázek 41 Jiří Sosnar²⁶⁵

Umístění prostor redakce se nezměnilo. Redakce sídlila nadále v ulici Legionářů. I na tu krátkou dobu, kdy bylo Slovácko tištěno v Brně, byla ponechána redakce na ulici Legionářů jako filiální redakce. Redakce v Brně sídlila na Cejlu č. 57.

10.2. Výrobní proces, distribuce, ekonomika listu a finance

Slovácko se tisklo v Přerově v knihtiskárně E. Dobrovolného a od 15. března 1928 v Uherském Hradišti v knihtiskárně Karla Novotného. Od září 1929 přešlo do Přerova do Družstev Odboru a od působení v Brně se tisklo v Moravské Unii v Brně.

Rudé Slovácko (1935) se tisklo v tiskárně Emila Pouchého v Hodoníně. Tiskárna sídlila na Sadové ulici č. 31.

²⁶⁴ Slanina, Josef. (nedat.) „Akce Toman“ In. Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, dostupné z: <http://www.cibulka.com/stblist/c2.htm> (10.11.2012).

²⁶⁵ Jura Sosnar In Slovník české literatury, dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=642> (20. 11. 2012).

Distribuci obdeníku zajišťovali kolportéři a čtenáři si jej kromě toho mohli koupit také v administraci, v trafikách a v prodejnách.

Během tohoto období se také rychle měnili majitelé a vydavatelé Slovácka. Nejprve v roce 1925 byl vydavatelem obdeníku Slovácko František Kolařík za krajský výkonný výbor komunistické strany Československa v Hodoníně. Od 28. března 1925 se vydavatelem stal Výkonný výbor komunistické strany československé v Hodoníně, již bez zastoupení Františka Kolaříka, stížnosti se však podle tiráže měly posílat na jeho adresu v Hodoníně.

Od 15. března 1928 se opět proměnila ekonomická struktura obdeníku. Majitelem byl nyní psaný Výkonný výbor XIX. Kraje komunistické strany Československa v Hodoníně. Vydavatelem byl Antonín Vohradník za Výkonný výbor XIX. kraje KSČ v Hodoníně.

Od září 1929 se vydavatelem stal Rudolf Filip, později významný odbojový novinář.

Od přechodu Slovácka do Brna se majitelem a vydavatelem stal zodpovědný redaktor Hynek Konečný a od 16. května 1933 František Chládek.

Majitelem a vydavatelem Rudého Slovácka od roku 1935 byl Václav Pašek a od ledna 1938 František Mráz, pozdější šéfredaktor Slovácka a poslanec Národního shromáždění. Plat šéfredaktorů a redaktorů by se v této době mohl podle Koudelky (1932) pohybovat kolem 1500 Kč měsíčně.²⁶⁶ Ale archiválie vztahující se k platovým poměrům ve Slovácku nebyly zachovány.

Jednotlivá čísla Slovácka v roce 1925 stála šedesát haléřů., předplatné na rok činilo sto korun, na půl roku padesát a na čtvrt rok pětadvacet korun. Od května 1932 zdražilo na sedmdesát haléřů za výtisk, ale o rok později výrazně zlevnilo na dvacet haléřů.

Na začátku roku 1935 stálo předplatné Rudého Slovácka na rok dvacet čtyři korun, na půl roku dvanáct korun, na čtvrt roku šest korun. Odesílalo se také do ciziny za padesát korun na rok. Jednotlivá čísla se prodávala po padesáti haléřích.

Předplatné Moravského Slovácka od ledna 1938 činilo dvacet korun na rok, jedenáct na půl roku a šest na čtvrt roku. Bylo to vůbec poprvé, kdy předplatné na rok bylo zvýhodněno oproti ostatním na kratší dobu.

10.3. Forma a grafika listu, obrazový materiál

²⁶⁶ Koudelka 1932: 137.

V roce 1925 vycházelo Slovácko na čtyřech stranách, tři a půl bylo redakčních a na poslední straně bývaly vytištěny inzeráty. Jedna novinová strana měla tři sloupce po devadesáti petitových řádcích.

Hlavička Slovácka zůstala zachována, od ledna 1926 přibyl údaj o dnu v týdnu, kdy výtisk vyšel. Vycházelo opět v pondělí, ve středu a v pátek s datem následujícího dne.

Obrázek 42 Hlavička Slovácka 1926²⁶⁷

Od 15. března 1928, od změny tiskárny se proměnilo i zalamování článků, kdy titulky přesahovaly šířku jednoho sloupce a jednotlivé rubriky byly od sebe odděleny tlustými černými čarami. Písmo titulků bylo bezpatkové, tučné a ve velké velikosti. Rubrika Z továren, dílen, měst a dědin měla ilustrovaný název. (viz. následující kapitola).

Od 1. prosince 1928 začalo sobotní vydání vycházet v dvojitěm rozsahu o osmi stranách. Poslední dvě strany patřily inzerci a reklamám.

Od roku 1929 se titulky stále zvětšovaly a písmo se pravidelně měnilo.

Zlom nastal v roce 1932, kdy Slovácko vychází jako deník v Brně. Podoba listu se zcela změnila, nyní vycházelo na čtyřech stranách zalomených do čtyř sloupců v patkovém písmu. Layout byl velmi předimenzovaný a nepřehledný. Články se nacházely dokonce v hlavičce, čtenář se na straně ztrácel. Titulky přesahovaly do vedlejších článků a sloupce nebyly zarovnané, někde se objevovaly mezery.

²⁶⁷ Slovácko, 21. ledna 1926, roč. XX, č. 8, s. 1.

Obrázek 43 Slovácko jako deník²⁶⁸

Od 1. května 1932 znovu změnilo hlavičku.

Obrázek 44 Hlavička Slovácka od května 1932²⁶⁹

Rudé Slovácko vycházelo každý pátek s datem následujícího dne na čtyřech stranách, z nichž tři a půl byly redakčního obsahu a polovinu poslední strany zabírala plošná a řádková inzerce.

Novinové strany byly zalomeny do čtyř sloupců a psány patkovým písmem petit. Titulky byly vyvedeny tučně bezpatkovým písmem, jehož vlasové a základní tahy byly stejně široké.

V hlavičce pod názvem listu mělo nápis „Týdeník Komunistické strany Československa pro Moravské Slovácko“. Následovala tiráž listu, která obsahovala jméno vydavatele a odpovědného redaktora, ceny za předplatné a jednotlivý výtisk, číslo, ročník a adresu redakce.

Co se týče ilustrací, na začátku dvacátých let se ilustrační materiál na stranách Slovácka nacházel velmi ojediněle. Nejčastěji se s ním čtenáři mohli setkat v inzertní části novin u reklam na místní firmy, a jednalo se o kresby.

²⁶⁸ Slovácko, 8. ledna 1932, roč. II, č. 6.

²⁶⁹ Slovácko, 1. května 1932, roč. II, č. 103, s. 1.

Od září roku 1928 se začaly objevovat fotografie a ilustrace jako běžný prvek novinových stran.

Obrázek 45 Fotografie v deníku Slovácko 1932²⁷⁰

2. srpna 1933 se poprvé objevila ve Slovácku fotoreportáž, jmenovala se „Portrét jednoho politika“ a sledovala národně socialistického senátora Václava Klofáče při obcházení továren. Fotoreportáž vyšla při příležitosti jeho pětadesátých narozenin.

Obrázek 46 První fotoreportáž ve Slovácku²⁷¹

²⁷⁰ Slovácko, 23. srpna 1932, roč. II., č. 197, s.1.

²⁷¹ Slovácko, 2. srpna 1933, roč. I., č. 178, s. 3.

10.4. Struktura listu

První tři strany patřily zpravodajství, které bylo rozloženo mezi tři pravidelné rubriky. Největší z nich byla „**Zprávy z míst a kraje**“. Měla rozsah několika sloupců a obsahovala dvě pravidelné podrubriky „**Drobnosti z Hodonína**“ a „**Drobnosti z Uherského Hradiště**“. Jednalo se o regionální zpravodajství, které obsahovalo jak politiku, tak kriminální zprávy, tak informace o konaných přednáškách na Moravském Slovensku. V této rubrice se začaly objevovat samostatně stojící titulky i u kratších zpráv.

Další zpravodajskými rubrikami byly „**Domáci**“ a „**Zahraniční**“, jednalo se o zprávy umístěné na prvních dvou stranách obdeníku v rozsahu jednoho až dvou sloupců.

V roce 1925 nově přibyla také rubrika „**Ze soudní síně**“, nejednalo se ještě o soudničky, ale o kriminální zprávy. Zápisy z místního soudu a jeho přelíčení.

„**Z továren, dílen, měst a dědin**“ vzniklo spojením dvou starých rubrik do jedné velké. Umístěna byla na druhé straně a do rozsahu bývala největší rubrikou v novinách. Obsahovala nejen zpravodajství, ale i zamyšlení nad situací ve městech. Od 11. září měla rubrika dokonce ilustrovaný název, což ukazovalo na její jistou důležitost. Domnívám se, že rubrika navazuje na 2. sjezd KSČ v roce 1924, kdy nejmenší organizací strany se stala závodní buňka (v továrnách, na dolech, v dílnách a kancelářích atd.) do nichž patří všichni na těchto místech pracující členové strany.²⁷²

Obrázek 47 Ilustrovaný název rubriky²⁷³

Pokračovala rubrika „**Záležitosti strany**“ i „**Hlídka mládeže**“, stejně tak zůstala zachována „**Besídka**“ v podvalu strany druhé.

11. září 1928 vydalo Slovácko poprvé zvláštní vydání, stálo 50 hal., vytištěno bylo na čtyřech stranách. Vydalo ho kvůli tragické srážce rychlíků v Zaječí, při které zemřelo

²⁷² Marek 2008 in Malíř: 718.

²⁷³ Slovácko, 13: září 1928, roč. XXII, č. 104, s. 3.

pravděpodobně přes čtyřicet osob a dvě stě bylo zraněných. Titulek hlavní zprávy byl v palcových titulcích a pod ním se nacházel perex v velké velikosti. Celou zprávu napsal zvláštní zpravodaj Slovácka. Zbytek novin měl klasickou podobu jako běžné vydání Slovácka.

Od roku 1930 téměř všechny pravidelné rubriky zanikly a Slovácko se soustředilo na delší aktuální zprávy. Jedinou pravidelnou rubrikou zpravodajského typu byly „Zprávy z kraje“. Vycházela na třetí straně a články byly delšího charakteru.

Na poslední straně těsně před inzeráty se ještě objevovala ve zkrácené verzi „Hlídka mládeže“ a občas také „Hlídka rudých odborů“ a „Záležitosti strany“.

Obrázek 48 Zvláštní vydání Slovácka 1928²⁷⁴

Od října 1931 Slovácko vycházelo jako hlavičkový list brněnské Rovnosti a od roku 1932 jako deník Komunistické strany Československa. V této době se obsah deníku soustředil zejména na zahraniční a politické zprávy. S regionem Moravské Slovensko měl obsah novin pramálo společného. Pravidelných rubrik mělo málo, mezi nimi hlavně na poslední čtvrté straně byla „Divadla“, kde se uváděl přehled hraných představení na Brněnsku. „Rádio“ byl malý sloupek také na poslední straně, kde se otiskoval program na ten daný den.

²⁷⁴ Slovácko, 11. září 1928, roč. XXII, s. 1.

Mezi nepravidelnými rubrikami byla „**Pracující žena**“, jednalo se o články o dělnicích.

Od 1. září 1932 přibyl do Slovácka román na pokračování. „**Deník Eduarda Kenta**“ od K. Smirnova o námořním kapitánovi a jeho plavbách. Nacházel se v podvalu druhé strany a stejně jako dříve Besídka byl od zpravodajského obsahu oddělen tlustou černou čarou.

Od ledna 1933 ho nahradil další román „**Zakázaný papoušek**“ a od 9. března 1933 „**Trotl**“.

V Rudém Slovácku od roku 1935 bývalo pravidelných rubrik velmi málo. Redakce se zaměřovala na aktuální zpravodajství z regionu a na sociální problémy.

Jednou takovou pravidelnou rubrikou byla „**Tribuna mladých**“ na třetí straně týdeníku, kde se list snažil oslovit mladší publikum a od 23. května 1936 vznikla větší rubrika pro mladé, která byla umístěna na poslední straně před inzercí. Jmenovala se „**Mladé Slovácko**“, když rubriku zakládali, vydalo Rudé Slovácko programové prohlášení.

*„...Již brzy budou vyrůstat po celém Moravském Slovácku mírové rady mladých, které dnes vyrůstají v Praze, Brně a jinde. Již brzy přiloží mladí na Slovácku ruku ke spolupráci na velkém společném díle boje za mír.“*²⁷⁵

Další pravidelnou rubrikou byla „**Hlídka strany**“, která uveřejňovala programy schůzí a jejich program.

Od ledna 1938 se Rudé Slovácko přejmenovalo na Moravské Slovácko a pozměnilo strukturu rubrik.

11.5. Inzerce a reklama

Mladému Slovácku mohla být věnována celá poslední strana, neboť inzerce rapidně ubývalo. Plošná inzerce zabírala asi jenom čtvrtinu poslední strany. Inzeráty byly šířky jed noho sloupce a vysoké několik řádků. Zárámované tenkými čarami, ilustrace se v nich nevyskytovaly. Sekce, kde se nacházely, byla oddělena od redakčního obsahu tlustou čarou a nápisem: „čtenáři Rudého Slovácka nakupují u těchto firem:“

²⁷⁵ „Sjednotíme mladé Slovácko k obraně míru!“ In Rudé Slovácko, roč. I, č. 21, s. 4.

10.5. Inzerce a reklama

Předchozí úbytek inzerce na stranách Slovácka se obrátil v prosinci roku 1928. Od 1. prosince začalo v rozšířeném sobotním vydání vycházet o stranu navíc inzerce, a ta se nyní dělila do tří oblastí – na inzerci z Hodonína, Břeclavi, Kyjova a Uherského Hradiště.

Naproti tomu běžné týdenní vydání Slovácka obsahovalo inzerce velmi málo, většinou zaplnilo pouze polovinu poslední čtvrté strany.

Obrázek 49 Inzerát s ilustrací ve Slovácku v roce 1927²⁷⁶

Od přechodu Slovácka do Brna se inzerce musela spokojit s podvalem poslední čtvrté strany, a to s jakousi tabulkou. Nad ní byl nápis „Nákup od těchto firem:“ a jednoduché inzeráty v malém petitovém písmu bez ilustrací.

Doporučujeme nákup u těchto firem:					
Železný SEVERALOV CUKRÁRSTVÍ v Jemnici 1136A	Soukolí BOHUSLAV SEDLÁČEK v Břeclavi na Moravě, výrobci cukrů, mouky, rozinky a cukrářské buřty. 1136A	Význační Význační pečárna Fr. FRANT. ADAM HLAVNÍ. A. HUBER ML. medal a čestná kniha, 1131A ZÁBRD. 1131A	Styň a Chabovna KONRAD RUDOLF. Chabovna v Břeclavi. 1136A	Účesní Účesní dílna, sklad vlny a Pinská a čestná kniha 1136A	
Doporučujeme „KALASAL“, Břeclav.	Doporučujeme výrobu krmiva, cukru a mouky. 1136A	Chabovna a výborná kuchařka RUDOLF HUBER. Břeclav. 1136A	Chabovna a výborná kuchařka FR. HEDNÁR, ELSTEREC. Břeclav. 1136A	Příloha FRANT. obchod s vlnou a kuchařkou Břeclav. 1136A	
Chabovna v. LANGE. Břeclav. 1136A	Chabovna v. LANGE. Břeclav. 1136A	Chabovna a výborná kuchařka RUDOLF HUBER. Břeclav. 1136A	Doporučujeme JANA HUBER. Břeclav. 1136A	Břeclav. 1136A	

Obrázek 50 Inzerce v deníku Slovácko 1931²⁷⁷

²⁷⁶ Slovácko, 22. září 1927, roč. XXI, č. 110, s. 4.

10.6. Cílová skupina

Po přechodu Slovácka ke komunistům mohlo ztratit sociálně demokratické čtenáře, kterým byly cizí radikální program a disciplína Kominterny. Cílilo stále na nižší vrstvy dělnického a rolnického obyvatelstva, tentokrát se však hodlalo ubírat revolučnějšími cestami jejich socializace.

Rubrikou Z továren, dílen, měst a dědin se snažili zacílit přímo do závodů a ukázat zájem o dění ve fabrikách. Základní organizací KSČ se podle sovětského vzoru stala závodní buňka, kam patřili všichni v té určité továrně pracující členové strany.²⁷⁸

S přechodem do Brna se vytratilo regionální cílení na obyvatele Moravského Slovácka. Zpráv z této oblasti výrazně ubylo a deník se zaměřoval zejména na celostátní a zahraniční zpravodajství.

12. Slovácko v ilegalitě, Moravská Rovnost (1938 – 1945)

V říjnu 1938 byla zakázána činnost KSČ a tudíž i vycházení Moravského Slovácka, které se muselo stáhnout do ilegality. Bývalí redaktoři vydávali ilegální tiskoviny. Nejprve to byly *Hlasy z podzemí*, které se v roce 1942 přejmenovaly na *Moravskou Rovnost* a obnovené Slovácko na ni po osvobození navázalo.²⁷⁹

Komunistický odboj se začal formovat ihned po zákazu, členové strany již měli praxi s ilegální činností z roku 1933. Okamžitě byl jmenován ilegální krajský výbor a jeho složení bylo v Hodoníně následující: František Mráz – Hodonín, Josef Simajchlze – Zlín, Rudolf Knot – Staré město, František Pastejřík – Břeclav, František Rubecký – Svatobořice u Kyjova.²⁸⁰

Co se týče Františka Mráze, byl předválečným a poválečným redaktorem Slovácka a významně se zapojil do odboje během období protektorátu. Narodil se 25. února 1906 ve

²⁷⁷ Slovácko, 17. ledna 1932, roč. II, č. 12.

²⁷⁸ Marek in Malíř 2008: 718.

²⁷⁹ Rédr, Rudolf. 1946. „Komunistický tisk na Moravě v boji proti německým okupantům“ In Slovácko, 1. května 1946, č. 86, s. 12.

²⁸⁰ Mráz, František. „Odbojová ilegální činnost KSČ na moravském Slovácku“ In SOkA Hodonín, FM – H, k. 2, inv.č. 11. (nedatováno), s. 1.

Vracově. Vyučil se zedníkem a studoval na reálné škole v Hodoníně. Pracoval jako stavbyvedoucí v roce 1953 – 1960 byl ředitelem Pozemních staveb n. p. Olomouc a od roku 1960 zastával funkci ekonomického náměstka Pozemních staveb n. p. Gottwaldov. Současně byl František Mráz aktivní ve veřejném a politickém životě. Od roku 1921 byl členem komunistické mládeže Komsomolu a zároveň vstoupil do KSČ, později se stal členem krajského výboru strany v Hodoníně. Byl redaktorem Rudého Slovácka a pro svou politickou angažovanost v KSČ byl několikrát vyšetřován, souzen a vězněn. S ilegální činností započal ještě před mnichovskou dohodou a pokračoval během Druhé republiky. A již v září 1939 byl zatčen a vězněn v koncentračním táboře v Dachau a později v Buchenwaldu. V květnu 1945 se vrátil zpátky do Hodonína.²⁸¹

Hned po zákazu činnosti KSČ četníci prohledali redakci Moravského Slovácka, ale veškeré psací stroje a cyklostyly byly již bezpečně odklizeny ve sklepě pro podzemní činnost, takže se jim podařilo zabavit už jenom pár židlí a starý regál.²⁸² Poslední zodpovědný redaktor Moravského Slovácka Antonín Novotný v září 1938 narukoval a po demobilizaci pracoval v Praze v KSČ.²⁸³

Ilegální komunistická organizace dostala název *Moravská Rovnost*. Od Zlína až po Břeclav rozšiřovala stejnojmenný ilegální časopis. Organizátorem byl Rudolf Rédr (krycím jménem Ptáček), který vytvářel místní buňky i okresní vedení.²⁸⁴

²⁸¹ Tvarůžková, Květa. František Mráz, Hodonín – pozůstalost (inventář) IN SOkA Hodonín

²⁸² Mráz, František. „Odbojová ilegální činnost KSČ na moravském Slovácku“ In SOkA Hodonín, FM – H, k. 2, inv.č. 11. (nedatováno), s. 1.

²⁸³ Plaček a kol. 2008: 433.

²⁸⁴ Kubiček, Franěk 1985: 13.

Obrázek 51 Rudolf Rédr²⁸⁵

Z Hodonína byl řízen odboj v celém okolí. Odbojáři z řad komunistů a bývalého týdeníku Moravské Slovácko se museli řídit určitými „konspiračními pravidly“ - jak udržovat spojení s centrálou, jak se dorozumívat pomocí hesel a hlásek, používání ilegálních bytů na schůze a komunikace pomocí ilegálních poštovních schránek.²⁸⁶ V roce 1943 sem přenesl Josef Rerych tisk Moravské Rovnosti a pověřil jím Rudolfa Rédra. Jako prvořadý úkol si stanovili zajištění vhodných podmínek k rozmnožování ilegálních tiskovin. Muselo se najít dobré místo pro tisk, kde by bylo možné po tři dny v měsíci pracovat. Byly různé návrhy včetně opuštěné důlní šachty v Ratíškovicích. *„Soudruzi v Ratíškovicích nabízeli k umístění tiskárny jednu odlehlou stolu v dolech, v níž se nepracovalo. Po delší úvaze však tento návrh padl, protože o umístění tiskárny by vědělo více lidí, než bylo naprosto nutno,“*²⁸⁷ vzpomíná Rudolf Rédr.

Nakonec byla tiskárna umístěna v bytě Kristy Kuncové. Ta byla členkou KSČ a ve svém bytě dokonce několikrát poskytla útočiště Rudolfu Rédrovi, když po něm pátralo gestapo.²⁸⁸ Tiskárnu museli dobře ukrýt. *„Úkryt pro techniku, jak jsme tiskárnu všeobecně nazývali, jsme připravili velmi důmyslně v kůlně na dvoře. Tam byla bezpečně ukryta po dobu, kdy se na ní nepracovalo,“*²⁸⁹ vzpomíná Rudolf Rédr na začátky odbojové činnosti.

²⁸⁵ Kubíček, Franěk 1985: přílohy.

²⁸⁶ Tamtéž.

²⁸⁷ Rédr, Rudolf. 1946. „Komunistický tisk na Moravě v boji proti německým okupantům“ in Slovácko, 1. května 1946, č. 86, s. 12.

²⁸⁸ Kubíček, Franěk 1985: 13.

²⁸⁹ Rédr, Rudolf. 1946. „Komunistický tisk na Moravě v boji proti německým okupantům“ in Slovácko, 1. května 1946, č. 86, s. 12.

Zmiňovanou techniku tvořil psací stroj, rozmnožovací aparát, zásoba blan a cyklostylového papíru.

Obrázek 52 Krista Kuncová²⁹⁰

Hodonín byl od začátku okupace pod přísným dohledem gestapa, proto museli místní komunisté přesunout schůze do Napajedel. Obzvlášť ztížené podmínky měl v té době další redaktor Rudolf Filip, kterého nacisté bedlivě sledovali poté, co byl vězněn za organizování místní pomoci republikánskému Španělsku. 1. září 1939 byl spolu se svým tchánem Tomášem Koutným a Františkem Mrázem zatčen.²⁹¹

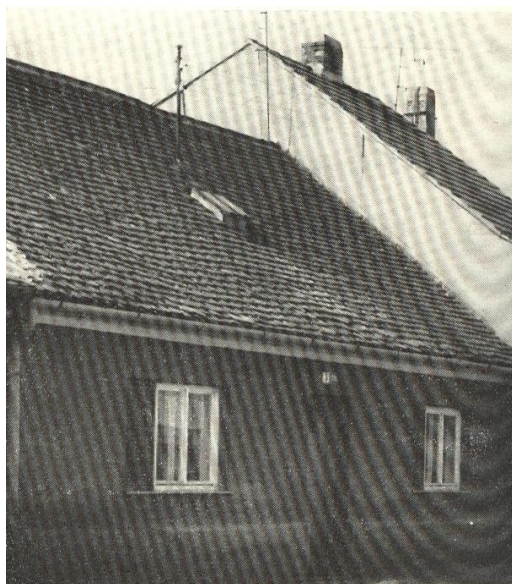
Většinu prací na Moravské Rovnosti zajišťoval výše zmiňovaný Rudolf Rédr a uskutečňovala se u zmiňované Kuncové doma. „Bylo výhodou, že k ní přicházela velmi zřídka nějaká návštěva, a proto nebezpečí, že budeme vyrušeni nebylo velké. A prostě, když někdo zvonil, nikdo se neozýval, prostě nikdo nebyl doma. Problém byl, aby klepání psacího stroje nebylo slyšet ani na ulici ani u sousedů. Proto jsme v den práce vyvěsili na zdi malé kuchyně peřiny, které měly tlumit hluk,“²⁹² vysvětluje Rudolf Rédr. Kromě toho zhotovil nad psací stroj dřevěnou boudu, která rovněž byla obalena peřinami a přikrývkami, aby zvuk klepání nepronikl ven. Rédr zpracovával články na blány a Kuncová je ihned rozmnožovala na cyklostylu. „A zatímco jsme pracovali, ovšem s připravenou zbraní pro případ překvapení ze strany Němců, chodily kolem našich oken německé pohraniční hlídky. Několik kroků od ulice, kde jsme tuto práci konali, byly totiž slovenské hranice, které byly Němci úzkostlivě

²⁹⁰ Kubiček, Franěk 1985: přílohy.

²⁹¹ Hynek 2005: 67.

²⁹² Rédr, Rudolf. 1946. „Komunistický tisk na Moravě v boji proti německým okupantům“ In Slovácko, 1. května 1946, č. 86, s. 12.

střeženy,²⁹³ vzpomíná Rudol Rédr. Práce na jednom výtisku trvala den až dva, podle rozsahu časopisu.

Obrázek 53 Dům Kuncové na Nábřeží 4 v Hodoníně, kde se tiskla Moravská Rovnost²⁹⁴

Od července 1943 psal úvodníky Pravoslav Kočíš, Rudolf Rédr psal většinu ostatních článků sám. Zprávy ze zahraničí přejímal z radiových stanic, které se mu podařilo naladit na malém přijímači, který mu zhotovili studenti z Bučovic. *„Tento (přijímač – pozn. Autorky) byl tak malých rozměrů, že jej bylo možné schovat do aktovky, ale přitom bylo možné zachytit na něm všechny zahraniční stanice. Byl na sluchátka, což umožňovalo bezpečný poslech i v místech pro normální odposlouchání nevhodných. Tento přijímač vzal však brzy za své spálením lamp, které nebylo možné nahradit. Z nouze mi tenkrát pomohl soudruh Jašek z Kudlova, který mi dodal velmi primitivní dvoulampovku na sluchátka vmontovanou do bedničky od syrečku,*²⁹⁵ přibližuje Rudolf Rédr. V roce 1944 se stal spolupracovníkem redakce Jaroslav Honzák (Jura Sosnar²⁹⁶), který přišel z Olomouce a dalšími spolupracovníky byli Václav Pašek, Antonín Bayer a Emil Vlček.²⁹⁷

Hlavní expedice odbojových materiálů vycházela z prodejny Vzájemnost Včela v Hodoníně, kde bývala redakce Slovácka, obchodu s nábytkem Dubor a z Růžičkovy holičské

²⁹³ Rédr, Rudolf. 1946. „Komunistický tisk na Moravě v boji proti německým okupantům“ In Slovácko, 1. května 1946, č. 86, s. 12.

²⁹⁴ Kubíček, Franěk 1985: přílohy.

²⁹⁵ Rédr, Rudolf. 1946. „Komunistický tisk na Moravě v boji proti německým okupantům“ In Slovácko, 1. května 1946, č. 86, s. 12.

²⁹⁶ Pozdější poslanec – pozn. autorky

²⁹⁷ Kubíček, Franěk 1985: 13.

dílňy. Ilegální tisk se lodičkami rozvážel také na Slovensko. Také bývalý majitel tiskárny v Holíči, kde se Slovácko dříve tisklo, zajišťoval součástky do tiskařských strojů s doplňky. Vzhledem k příznivějším podmínkám na Slovensku, které bylo relativně samostatným státem, se skladovaly v Holíči, kam se převážely ve voze schované pod palivovým dřívím. Časopis Moravská Rovnost se v Hodoníně tiskl v nákladu 300 – 350 výtisků.²⁹⁸ Rudolf Rédr rozšiřoval Moravskou Rovnost na kole. Zezačátku využívali železnici pro rozšiřování do vzdálenějších obcí, ale později, když Gestapo počalo silně pátrat po původcích ilegálního tisku, museli se stáhnout. Využívali také zabezpečených „přepážek“ (František Mráz mluví o „schránkách“. viz. výše - pozn. autorky), jednalo se o bezpečné místo, kam byly výtisky schovány a odkud si je vyzvedávali funkcionáři KSČ a rozšiřovali dále.²⁹⁹

Gestapo se několikrát pokusilo členy odboje vypátrat. Rudolf Rédr byl v roce 1944 ve velkém ohrožení poté, co se velmi blízko dostal konfident gestapa František Šmíd. Musel proto z Hodonína odejít do Zlína, tam také přenesl „redakci“ Moravské Rovnosti. Převoz techniky provedl František Knebl, autodopravce z Hodonína. Nejprve k němu přenesli po částech techniku i s příslušenstvím a on ji měl dopravit až do hor. Svého úkolu se zhostil tak, že když měl převézt do Zlína německého důstojníka, sbalil celou techniku do pytle a upevnil ji na střeše auta jako zásobu dřeva pro plynový kotel.³⁰⁰ *„Němci prý se zdálo, že veze tohoto dřeva jaksí mnoho, ale spokojil se s jednoduchým vysvětlením soudruha Knebla, že je lepší mít ho raději více, než aby pak chybělo. Dovezl Němce do Zlína, tam se mu vymluvil, že musí do některé autodílny něco na autě opravit, a místo toho ujížděl do hor. A tam na osamělé polní cestě jsem už čekal já se soudruhem Jaškem, abychom se postarali od další bezpečné umístění techniky,“* vzpomínal na přechod z Hodonína do Zlína Rudolf Rédr.

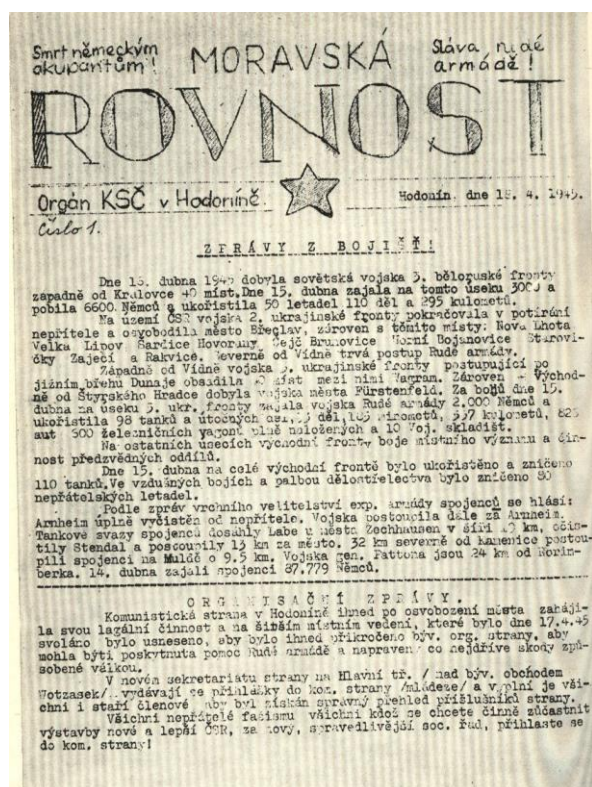
Poslední dvě čísla z dubna a května 1945 byla vydána olomouckou stranickou organizací pod názvem Rovnost. Květnové číslo obsahovalo poprvé v době ilegálního vydávání články, které byly podepsány plným jménem. Úvodník napsal hroznovolhotský rodák Jura Sosnar, nekrolog za padlým soudruhem Zárubou pak Urban Bušek, podepsány byly i otištěné rozkazy velitele čs. Moravské brigády a představitelů Národního výboru města Olomouce. Od dubna 1945 vycházela v Hodoníně Moravská rovnost jako legální deník okresního výboru KSČ.³⁰¹

²⁹⁸ Hynek 2005: 65.

²⁹⁹ Rédr, Rudolf. 1946. „Komunistický tisk na Moravě v boji proti německým okupantům“ in Slovácko, 1. května 1946, č. 86, s. 12.

³⁰⁰ Kubiček, Franěk 1985: 14.

³⁰¹ Kubiček, Franěk 1985: 14.

Obrázek 54 Moravská Rovnost, první číslo vydané v osvobozeném Hodoníně 18. dubna 1945³⁰²

13. Obnovené Slovácko, květen 1945 – říjen 1946

Osvobození Hodonína bylo součástí tzv. „Bratislavsko – brněnské operace“ zahájené 25. března 1945 vojsky 2: ukrajinského frontu maršála Malinovského. Německá obrana se započala formovat na počátku února 1945 a německé úřady vyhlásily 10. února 1945 pracovní povinnost na obranu říše. Příchod válečného dění pocítili občané Hodonína na začátku března 1945, když okolí Hodonína napadly američtí stíhači.³⁰³ 9. dubna již byla válečná fronta vzdálena od Hodonína pouhých deset kilometrů, německé dělostřelectvo pálilo přes řek Moravu směrem k Holíči. Prvním dnem skutečného boje bylo úterý 10. dubna, kdy na Hodonín podniklo útok šest bombardérů a město bylo pod palbou dělostřelectva.³⁰⁴ Následující den jednotky 53. armády obsadily Holíč a začaly postupovat k Hodonínu, který dobyly ráno 13. dubna 1945.³⁰⁵

³⁰² Kubiček, Franěk 1985: přílohy.

³⁰³ Plaček a kol. 2008: 451.

³⁰⁴ Trapl, Čada, Vavrečka in Čada a kol. 1979: 331 – 332.

³⁰⁵ Plaček a kol. 2008: 450 – 452.

Hned po osvobození Hodonína se ustavily první orgány státní správy. Místní národní výbor (MNV) fungoval v ilegalitě již od března 1945, jeho ustavující schůze proběhla 13. dubna 1945. V MNV bylo třináct komunistických členů a další politické strany Národní fronty – sociální demokraté, národní socialisté a lidovci byli zastoupeni po šesti členech, bezpartijní měli pět zástupců. Předsedou prvního poválečného MNV se stal dlouholetý redaktor Slovácka Josef Kočiš. O tři dny později proběhla schůze okresního národního výboru a jeho předsedou se stal další z redaktorů Slovácka Tomáš Koutný. Ihned po osvobození vyšlo první číslo Moravské Rovnosti a od 7. května 1945 začal vycházet deník Slovácko, který pokračoval ve své předválečné tradici.³⁰⁶

Odpovědným redaktorem obnoveného Slovácka se stal Pravoslav Kočiš. Od přechodu do Zlína se zodpovědným redaktorem stal Robert Mach, mezi přispívatele patřil Rudolf Matějčík. V lednu 1946 se redakce Slovácka přestěhovala z Hodonína do Zlína, kde sídlila v Lidovém domě.

Když Slovácko sídlilo v Hodoníně, tisklo se ve Fenclově tiskárně v Hodoníně. Cena jednoho výtisku byla jedna koruna, od ledna 1946, kdy se týdeník přestěhoval do Zlína, stál jeden výtisk korunu a padesát haléřů a Slovácko se tisklo v tiskárně „Tisk“ ve Zlíně.

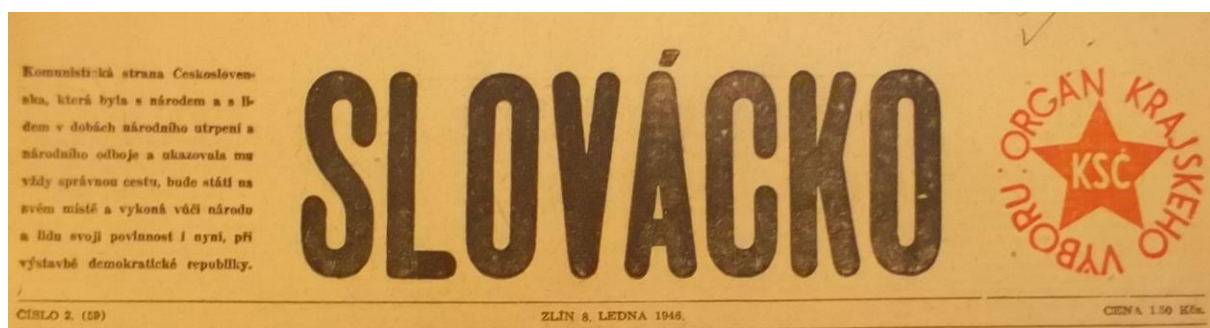
První čísla obnoveného Slovácka vycházela v malém formátu ve velikosti A4, v jednoduché černobílé úpravě a pouze na jednom listu. Nápis byl vytištěn jednoduchým bezpatkovým černým písmem. V hlavičce Slovácko hlásalo svůj nový program: *„Orgán KSČ Komunistická strana Československa, která byla s národem a lidem v dobách národního utrpení a národního odboje a ukazovala mu vždy správnou cestu, bude stát na svém místě a vykonává vůči národu a lidu svoji povinnost i nyní, při výstavbě demokratické lidové republiky.“*

³⁰⁶ Plaček a kol. 2008: 476.

Obrázek 55 Hlavička jednoho z prvních poválečných výtisků Slovácka³⁰⁷

Od přestěhování redakce do Zlína se hlavička týdeníku změnila, vycházela nyní v červené barvě, programové prohlášení KSČ měla na levé straně a na pravé nacházela červená hvězda s nápisem KSČ. Orgán krajského výboru. Vycházelo denně kromě neděle, v sobotu vycházelo širší vydání.

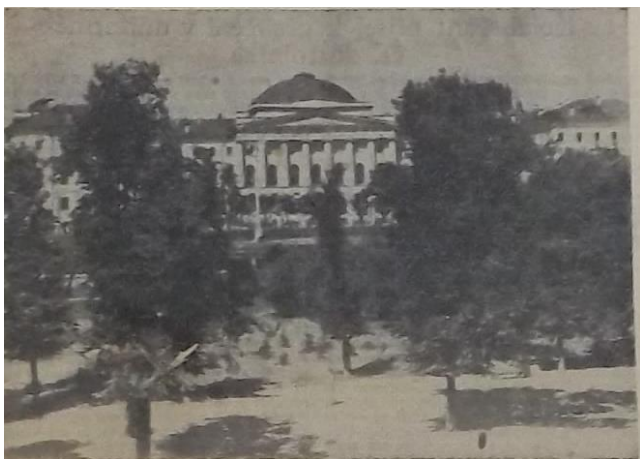
Obrázek 56 Hlavička Slovácka 1946³⁰⁸

Slovácko nyní vycházelo na dvou listech zalomených do čtyř sloupců, v sobotu na šesti listech. Tisklo se písmem Petit a taktéž titulky byly v patkovém písmu.

Od roku 1946 se běžně v novinách pracovalo s fotografií. Objevovala se hlavně na titulních stranách.

³⁰⁷ Slovácko, 23. května 1943, č. 13, s. 1.

³⁰⁸ Slovácko, 8. ledna 1946, č. 2.

Obrázek 57 fotografie ve Slovácku 1946³⁰⁹

Kromě fotografií pracovalo Slovácko také s kresbami a karikaturami.

Co se týče struktury listu, obnovené Slovácko otiskovalo zejména zprávy o osvobození a o postupech Rudé armády, dále pokyny ONV v Hodoníně, MNV v Břeclavi, SNB a různá další oznámení.

Rubriky ze začátku byly jenom dvě: „Různé zprávy“, „Sportovní zprávy“.

Od ledna 1946 se nabídka pravidelných rubrik značně rozšířila. Přibyly zpravodajské rubriky na druhé straně „**Zprávy ze SSSR**“ a „**Zrcadlo událostí**“. Jednalo se o sloupce kratších zpráv. Zahraniční zpravodajství přejímalo z tiskových agentur jako byl např. Reuters.

Obnovena byla také předválečná „**Zemědělská hlídka**“, kde se Slovácko vyjadřovalo k agrárním tématům.

Na posledních stranách se nacházel sport v rubrice „**Tělesná výchova**“ a redakční listárna „**Z denní pošty**“, kdy redakce otiskovala krátké výňatky z dopisů čtenářů a reagovala na ně.

Jedinou publicistickou rubrikou bylo „**Naším dětem**“ nacházející se v podvalu druhé nebo třetí strany. Obsahovala zejména básničky, pohádky a kresby.

Pokud bychom měli popsat plošnou a řádkovou inzerci, po válce byla velmi skromná. V hodonínském Slovácku se inzerce nenacházela vůbec, ve zlínském se již objevovaly první plošné inzeráty. Nejčastěji inzerovala Kotva n.p. Zlín. Objevila se však rubrika oznamovatel pro řádkovou inzerci.

³⁰⁹ Slovácko, 12. ledna 1946, č. 4, s.1.

V roce 1946 se blížily volby a tak hlavní cílovou skupinou listu byli potenciální voliči. Slovácko také cílilo na československé občany a apelovalo na své zásluhy v odbojové činnosti během protektorátu a na své pevné vazby se Sovětským svazem, který je brán jako hlavní osvoboditel (v tomto případě).

Od osvobození byly povoleny pouze strany Národní fronty – proto můžeme předpokládat, že se komunisté snažili získat voliče nepovolených stran, např. na venkově Republikánské strany zemědělského a malorolnického lidu (zkráceně označováni jako Agrárníci – pozn.autorky), kterou vyloučili z účasti ve volbách tvůrci Košického vládního programu. Příznivci levice ji většinou označili za kolaborantskou stranu, která ale byla za První republiky nejsilnější politickou stranou.

14. Závěr

Na základě zjištěných skutečností si můžeme udělat shrnutí:

Slovácko vzniklo v roce 1907, kdy české země byly součástí Rakouska-Uherska, jako orgán Československé sociálně demokratické strany, která se vyštěpila z rakouské sociální demokracie 7. dubna 1878.³¹⁰ Mohli bychom se domnívat, že sociální demokracie v regionu Moravské Slovensko se klonila směrem k Vídni, v českoněmeckém prostředí Hodonína byla sociální demokracie více pod vlivem vídeňského ústředí než pod vlivem Prahy, což se odráželo v pojmání národnostní otázky. Podle Rupnika (2002) austromarxisté se přikláněli k boji třídnímu a zanechali boje národnostního. Podle nich měl být zachován státní rámec říše.³¹¹ Programem se Slovácko vymezilo jako list, který bude bojovat za práva utlačovaných a bude hlásat socialistické myšlenky, nikoli práva na samostatný stát. První číslo vyšlo 21. března 1907 s datem následujícího dne, nedlouho před volbami do Říšské rady, v nichž měli i zakladatelé Slovácka své kandidáty. Prvním redaktorem Slovácka se stal rodák z Vídně Edmund Borek a vydavatel Jan Dolejší. Proč se vydavatelem stal zrovna Jan Dolejší a ne politická strana, která týdeník zastřešovala a jejíž myšlenky hlásal, nevíme jistě, ale domnívám se, že zakladatelé Slovácka se chtěli vyhnout vlivu ústředí z Prahy. V té době když člen Československé sociálně demokratické strany dělnické zakládal novou tiskovinu, musel se vždy dotázat vedení strany.³¹² Navíc ani v brněnské sociálně demokratické Rovnosti nebyli

³¹⁰ v programu rakouské sociální demokracie se uznávalo právo na sebeurčení národů, ale pouze pokud nebude „překážkou společnému úsilí o materiální osvobození“, což českým sociálním demokratům nestačilo k tomu, aby se strana uplatnila v českém prostředí (Rupnik 2002: 21 – 24) – pozn. autorky

³¹¹ Rupnik 2002: 29.

³¹² Kořalka 2008 in Malíř: 228.

ze založení Slovácka nadšení s tím, že by jim mohlo ubírat čtenáře. Týdeník se zaměřil na antiklerikální propagandu. Moravské Slovensko je tradičně katolická oblast a církev v ní měla velký vliv. Členové redakčního kolektivu často kritizovali kněží a velkostatkáře, továrníky a naopak se stavěli na stranu nižších vrstev, které byly utlačované a na stranách Slovácka prosazovali přímé, všeobecné, rovné volební právo s tajným hlasováním.

Později nastaly obtíže s redaktorem Borkem, který podle pamětníků měl zpronevěřit peníze za inzerci a na tisk týdeníku. List se pod jeho vedením dostával do dluhů a věřitelé čím dál častěji chodili do redakce. Vedení strany v Praze se od týdeníku Slovácko distancovalo, neboť stále nemohlo přejít to, jak je Hodonínští obešli při jeho zakládání. Proto se členové hodonínské sociální demokracie usnesli a Borka sami propustili. Na čas ho nahradil vydavatel Jan Dolejší a později ho nahradil Filip Dobrovolný, kterého tentokrát již doporučilo ústředí strany. Z Hodonína ale odešel ještě ten rok, protože se nepohodl s jedním ze zakladatelů listu a členem hodonínské sociální demokracie Josefem Holomčíkem. Do Slovácka v roce 1909 tak nastoupil jeden z budoucích poslanců Tomáš Koutný, dělník vyhozený z lichtenštejnské cihelny v Poštorné pro své odborové názory, který Slovácko postavil finančně opět na nohy. Po zvolení do okresní nemocenské pokladny odešel a vystřídal ho učitel z Ostravska Rajmund Noga a po něm Robert Mach. Ani jeden z nich nevydržel na postě zodpovědného redaktora Slovácka déle než pár měsíců. Avšak v roce 1913 byl do Slovácka přijat Jan Lorenc, který v něm působil několik let.

Od vzniku časopisu sídlila redakce v domku prvního vydavatele Jana Dolejšího na Drahách 37, od konce roku 1909 se přestěhovala do nádvorního stavení restaurace Zlatý kříž v tehdejší Školní a dnes Dobrovolského ulici č. 12. Toto umístění bylo nevábneho vzhledu a tak se na čas přesunula do ulice Císaře Josefa č. 27, aby se o rok později opět přestěhovala zpátky ke Zlatému kříži.

Co se týče tisku, nejprve se Slovácko vyrábělo v Uherském Hradišti v tiskárně Karla Novotného, ve které Edmund Borek způsobil výše zmiňované dluhy. Později z důvodu rychlejší expedice přešlo do tiskárny v nedalekém Holíči, který se ale nacházel už na území v Uhrách.

Během celé První světové války byl zodpovědným redaktorem, zároveň i majitelem a vydavatelem Jan Lorenc. Většina členů ČSDSD musela narukovat, takže list měl nouzi o obsazení některých postů. Až na konci roku 1917 nastoupil do funkce redaktora Stanislav Pohlídal. List se tiskl v Holíči, kde ho vyráběli dva učni., v listopadu 1917 přešel tisk do Strážnice a později téhož roku do Olomouce. Rozsah týdeníku byl za války pouze tři listy.

Po vzniku republiky v roce 1919 zvýšilo Slovácko periodicitu a začalo vycházet jako obdeník: třikrát týdně - v úterý, čtvrtek a v sobotu. Zodpovědným redaktorem byl stále Stanislav Pohlídal a vydavatelem Jan Lorenc, majitelem byl Výkonný výbor sociální demokracie II. kraje v Hodoníně. V roce 1920 v senátních volbách kandidoval také redaktor Jan Lorenc, volby vyhrál a redakci tak opustil. Po něm nastoupil revolučně smýšlející František Richter. V prosinci 1920, kdy započal v Praze Boj o Lidový dům, se v Hodoníně podílel na vedení generální stávky společně s poslancem Koutným a Gájošem. Po rozkolu v sociální demokracii se Slovácko stalo komunistickým obdeníkem, ale zodpovědného redaktora Slovácka Richtera a jeho stranického kolegu Gájoše zatkli za velezradu, Tomáše Koutného chránila jeho poslanecká imunita, proto vedení Slovácka převzal. Od ledna 1921 byl do Slovácka povolán ústředím strany spisovatel Ivan Olbracht a později za ním přijela i jeho životní družka Helena Malířová. Pozdější národní umělec Ivan Olbracht je prozatím nejvýznamnějším prozaikem, který ve Slovácku kdy působil, z jeho statí můžeme vyčíst, že se mu v Hodoníně velmi líbilo. Olbracht odešel ještě to čtvrtletí a místo něj nastoupil jeho dobrý přítel Emanuel Vajtauer a na místo vydavatele František Kolařík, který ve funkci vydavatele vydržel několik let. Vajtauer byl během okupace významným kolaborantským novinářem, ale ze Slovácka odešel už v červnu 1921 a místo něj nastoupil student, který v dřívějších dobách noviny pomáhal redigovat, Josef Kočiš. O tři roky později nastupuje na post zodpovědného redaktora Antonín Bukač, po něm Antonín Tobiáš a Bohuslav Grebeníček.

Po dramatických změnách v sociální demokracii se redakce Slovácka jako komunistické listu musela přestěhovat do ulice Legionářů 1. Dům patřil konzumnímu družstvu Vzájemnost-Včela. Stavení s podkrovními místnostmi stálo přibližně v místě dnešní sochy malíře Josefe Mánese v Dobrovolského ulici, jen několik desítek metrů od místa někdejšího rodného domku Tomáše Garrigua Masaryka a dnešního Gymnázia Hodonín.

V letech 1928 - 1936 stát přísně dohlížel na komunistický tisk a bránil jeho kolportáži, v roce 1929 dokonce zakázal prodávat komunistický tisk v trafikách, nádražních prodejnách a restauracích, což se v té době muselo dotknout také Slovácka. Na podzim roku 1931 se Slovácko přestěhovalo do Brna a vycházelo pod hlavičkou Rovnosti. V té době mělo velmi málo společného s regionem Moravského Slovenska, neboť zprávy se zaměřovaly hlavně na zahraničí. Vedli ho dva redaktori – František Chládek a Jindřich Veselý.

Na konci dvacátých let se také ve Slovácku začala pravidelně objevovat fotografie a na začátku třicátých let první fotoreportáž, která zobrazovala národněsocialistického senátora Václava Klofáče, jak obchází továrny.

V roce 1933 přestalo Slovácko na dva roky vycházet a další číslo vyšlo až v roce 1935 jako komunistický týdeník Rudé Slovácko. Zodpovědným redaktorem byl Jaroslav Jerman a list se tiskl v Hodoníně v tiskárně E. Pouchého. Od roku 1938 se Rudé Slovácko z ekonomických důvodů přejmenovalo na Moravské Slovácko a na post redaktora nastoupil pozdější prezident Antonín Novotný. Majitelem a vydavatelem se stal František Mráz, pozdější odbojový žurnalista a poslanec Národního shromáždění. Moravské Slovácko dlouho nevycházelo, ještě v říjnu téhož roku byla zakázána činnost KSČ a Slovácko přešlo do ilegality.

Členové KSČ nejprve vydávali odbojové letáky a noviny Hlasy z podzemí. V letech 1943 – 1944 pak Moravskou Rovnost. Tiskovinu, která byla pojmenována stejně jako komunistická odbojová skupina na jižní Moravě. Mezi hlavní odbojové pracovníky patřili Rudolf Rédr, který Moravskou Rovnost převedl v roce 1943 z Brna a vedl, Krista Kuncová, Rudolf Filip, Tomáš Koutný a František Mráz.

První číslo osvobozeného Slovácka vyšlo v květnu 1945, zodpovědným redaktorem se stal Pravoslav Kočiš. Od ledna 1946 se list přestěhoval do Zlína a na post šéfredaktora nastoupil Robert Mach. Obnovené Slovácko vycházelo pouze do roku 1946.

Tato práce končí rokem 1946, kdy Slovácko přestalo na čtrnáct let vycházet. Z jakých důvodů a proč tisk přerušili se můžeme pouze domnívat. Snad komunistické straně byl užitečný pouze do voleb, či snad měl list po válce ekonomické obtíže. V každém případě Slovácko přežilo doby, během nichž se konkurence v regionu rychle měnila (Slovácký sociální demokrat, Slovácká domovina, Slovácký fašista, aj.) a udrželo se až dodnes, kdy týdeník má již sto pět let. Komplexnější práce o Slovácku neexistuje a tato si kladla za cíl první ucelenější přehled vývoje listu Slovácko v období od jeho založení v roce 1907 až po rok 1946. Archiválie listu byly zničeny po Sametové revoluci a pamětníci již nežijí, proto bylo nutno vycházet z písemných pamětí a pozůstalostí osobností, které ve Slovácku působily. Některé informace se však nepodařilo získat a tato práce by mohla posloužit jako odrazový můstek pro další badatele, kterým by se podařilo vypátrat nové zdroje.

15. Použité zdroje

- Čada a kol. 1979. *Hodonín: minulost a socialistická přítomnost města*. Brno : Blok
- Čerešňák a kol. 1970. *Prosinec 1920 a Hodonínsko*. Hodonín: Knihnice okresního vlastivědného muzea v Hodoníně.
- Čerešňák, Bedřich. 1979. „Město v samostatném československém státě a v období okupace“ Pp. 271 – 315 in *Hodonín: minulost a socialistická přítomnost města*. Brno : Blok
- Bárta, Drahomír. 1953. *Prosincová generální stávka roku 1920*. Praha: Státní nakladatelství politické literatury.
- Bartoš, Josef. 2001. „Noviny jako historický pramen“ Pp. 7 – 17 in *Tisk a politické strany*. Ed.by. Marek, Pavel. Olomouc: Univerzita Palackého.
- Bartoš, Josef - Schulz, Jindřich - Trapl, Miloš. 1982. *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960*. Ostrava: Profil.
- Bartošek, Jaroslav. 1997. *Žurnalistika*. Olomouc: Středisko distančního vzdělávání FF UP.
- Bednařík, Petr – Jirák, Jan – Köpplová, Barbara. 2011. *Dějiny českých médií. Od počátku do současnosti*. Praha: Grada Publishing.
- Burton, Graeme – Jirák, Jan. 2001. *Úvod do studia médií*. Brno: Barrister & Principal-studio.
- Dolejší, Vojtěch. 1966. „Ze vzpomínek na revoluční hnutí na Ostravsku v letech 1928 – 1929“ Pp. 259 – 265 in *Ostrava: Sborník příspěvků k dějinám a výstavbě města*, ed. by Jiřík Karel. Ostrava: Profil.
- Gebhart, Jan – Kuklík, Jan. 2004. *Druhá republika 1938 – 1939. Svár demokracie a totality v politickém, společenském a kulturním životě*. Praha a Litomyšl: Paseka.
- Hend. Jan. 2005. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál.
- Hroch, Miroslav. 1985. *Úvod do studia dějepisu*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.c
- Hynek, Miloš. 1975. „Město v období kapitalismu v letech 1848 - 1918“ Pp. 201 – 261 in *Hodonín: Minulost a socialistická přítomnost města*. Brno: Blok.
- Hynek, Miloš. 2005. „Protinacistická rezistence KSČ a působnost ilegální organizace Moravská Rovnost na Hodonínsku“ Pp. 17 – 43 in *Hodonín ve válce a okupaci*, Hodonín: Město Hodonín.
- Končelík, Jakub – Večeřa, Pavel – Orság, Petr. 2010. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál.

- Koudelka, Jaroslav. 1932. *Noviny, co jsou a jak se dělají*. Praha: Státní nakladatelství.
- Koutný, Tomáš. „Vzpomínky účastníků generální stávky v Hodoníně“ Pp. 50 – 74. In Čerešňák a kol. 1970. *Prosinec 1920 a Hodonínsko*. Hodonín: Knižnice okresního vlastivědného muzea Hodonín.
- Kořalka, Jiří. 2005. „Československá sociálně demokratická strana dělnická“ in *Politické strany 1961 – 1938*, ed.by. Malíř Jiří, Marek Pavel. Brno: Doplněk.
- Krejčí, Oskar. 2006. *Nová kniha o volbách*. Praha: Professional Publishing.
- Kubíček, Jaromír – Franěk, Otakar. 1985. *Moravská Rovnost 1940-1945*. Brno: Blok.
- Marek, Pavel. 2008. „Komunistická strana Československa“ in *Politické strany 1961 – 1938*, ed.by. Malíř Jiří, Marek Pavel. Brno: Doplněk.
- Orság, Petr. 2008. „Mediální text jako historický pramen – možnosti a limity interpretace“ in *Média a text II.* ed.by. Bočák Michal, Rusnák Juraj. Dostupné z: <http://www.pulib.sk/elpub2/FF/Bocak1/index.html> (20.11.2012)
- Osvaldová, Barbora - Halada, Jan a kol. 2007. *Encyklopedie praktické žurnalistiky a marketingové komunikace*. Praha: Libri, 3. rozšířené vydání.
- Rupnik, Jacques. 2002. *Dějiny Komunistické strany Československa. Od počátků do převzetí moci*. Praha: Academia.
- Plaček, Miroslav a kol. 2008. *Hodonín: dějiny města do roku 1948*. Hodonín: Město Hodonín.
- Richter, František. „Vzpomínky účastníků generální stávky v Hodoníně“ Pp. 33 – 50 In Čerešňák a kol. 1970. *Prosinec 1920 a Hodonínsko*. Hodonín: Knižnice okresního vlastivědného muzea Hodonín.
- Ruß – Mohl, Stephan - Bakičová, Hana. 2005. *Žurnalistika. Komplexní průvodce praktickou žurnalistikou*. Praha: Grada Publishing, a.s.
- Sekera, Martin. 2008. „Etapy vývoje českých tištěných médií od 19. do počátku 20. století“ In. *Sborník národního muzea v Praze*, řada C – Literární historie. Roč. 53., č. 1 – 4, s. 11 – 18.
- Spěvák Přemysl. 2011. *Občanské elity Hodonína a jejich spolkový život 1861–1914*. Brno: Masarykova univerzita.
- Suchánek, Marek. 2010. *Organizace a aktivity českých fašistů na Moravě v letech 1922–1945*. Brno: Masarykova univerzita.
- Trampota, Vojtěchovská 2010. *Metody výzkumu médií*. Praha: Portál.
- Tušer, Andrej. 2003. *Ako sa robia noviny*. Bratislava: Sofa, 2. upravené vydání.

- Tušer, Andrej. 2007. „Stredoeurópsky rozmer slovenských regionálnych médií“ Pp. 22- 28. in: *Regionální média v evropském kontextu*, ed. by Lenka Waschková- Císařová. Brno: Masarykova univerzita
- Trapl, Miloš – Čada, Václav – Vavrečka, Miroslav. 1979. „Vývoj města od roku 1945 do současnosti“ Pp. 329 – 387 in *Hodonín: minulost a socialistická přítomnost města*. Brno : Blok
- Volek, Jaromír. 2007. „Regionální žurnalisté v posttransformační etapě“ Pp. 35- 51. In: *Regionální média v evropském kontextu*. Ed. by. Lenka Waschková- Císařová. Brno: Masarykova univerzita.
- Waschková Císařová, Lenka. 2007. *Regionální média v evropském kontextu*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií.
- Waschková Císařová, Lenka. 2009. *Vybrané aspekty strukturální transformace českého lokálního a regionálního tisku po roce 1989*, disertační práce. Brno: Masarykova univerzita.

Příspěvky/články v novinách:

- „Co znamená pro nás Slovácko“ in Slovácko, 1. ledna 1915, roč.IX., č. 1, s.1.
- Dobrovolný, Filip. 1927. „Už 20 let.“ in Slovácko, 26. března 1927, roč. XXII, č. 27, s. 3.
- „Do nového roku“ In Slovácko, 1. ledna 1915, roč.IX., č. 1, s.1.
- „Jak jsme začínali před 30 lety“ in Rudé Slovácko, 21. května 1937, č. 21, s. 2.
- „Jak jsme začínali před 30 lety“ in Rudé Slovácko, 9. července 1937, č. 28 , s. 2.
- „Lide dělnický! Dělníci, občané!“, in Slovácko č. 1., r. 1., 22. března 1907, s. 1.
- Lorenc, Jan. 1920. „Naší čtenářské obci!“ in Slovácko, 6. července 1920, roč. XIII, č. 72., s. 1.
- Mach, Robert. 1912. „Z redakce“ in Slovácko, 6. prosince 1912, č. 49, roč. VI., s.1.
- Malířová, Helena. 1921. „Ženy“ in Slovácko, 25. ledna 1921, roč. XV., č. 11., s. 1.
- Olbracht, Ivan. 1927. „Pozdrav z Prahy“ in Slovácko, 26. března 1927, roč.XXI., č.37, s. 3.
- „Přes hory překážek. Besídka.“ in Slovácko. 26. března 1927. roč. XXI.,č. 37., s. 3.
- Rédr, Rudolf. 1946. „Komunistický tisk na Moravě v boji proti německým okupantům“ in Slovácko, 1. května 1946, č. 86, s. 12.

- Rédr, Rudolf. 1946. „Komunistický tisk na Moravě v boji proti německým okupantům“ in Slovácko, 1. května 1946, č. 86, s. 12.
- Rybová, Jana. 2012. „Slovácko nejčtenější“ In Hodonínský deník extra, březen 2012.
- „Sjednotíme mladé Slovácko k obraně míru!“ in Rudé Slovácko, roč. I, č. 21, s. 4.
- Steiner, Josef. 1907. „Proč jsme se učili číst a počítat?“ in Slovácko, č. 1., r.1. 22. 3. 1907, s. 1.
- Šolc. 2007. „Prvním profesionálním redaktorem byl Edmund Borek.“ in Slovácko. 20. března 2007, s. 6.
- Šolc. 2007. „Redakce novin často měnila své působiště“. in Slovácko. 20. března 2007. s. 7.
- Šolc, Josef. 2012. „Náš region Slovácko a jeho noviny“. in Hodonínský deník extra noviny, březen 2012
- Šolc, Josef. 2007. „Olbracht radostně psával o Hodonínu.“ in. Slovácko, 20. března 2007, s. 7.
- Šolc, Josef. 2007. „100 let Slovácka“ in Slovácko, 20. března 2007, s. 6.
- Tichý, Josef. 1927. „Vzpomínky starého průkopníka“ in Slovácko, 26. března 1927, roč. XXII, č. 27, s. 2.

Archivní prameny:

- Slovácko, ročníky 1907 – 1933, (22. března 1907 – 6. října 1933), SOkA Hodonín, f. S – KSČ – H, in. č. 1 – 47, Slovácko.
- Rudé Slovácko, ročníky 1935 – 1937, (7. září 1935 – 31. prosince 1937), SOkA Hodonín, f. S – KSČ – H, in.č. 25 – 26, Rudé Slovácko.
- Moravské Slovácko, ročník 1938, (7.ledna 1938 – 23. září 1938), SOkA Hodonín, f. S – KSČ – H, in.č. 27, Moravské Slovácko.
- Slovácko, ročníky 1945 – 1946, (7. května 1945 – 13. října 1946), SOkA Hodonín, f. S – KSČ – H, in.č. 28, Slovácko.
- SOkA Hodonín, fond FM – H, karton 2, inventární číslo 11, František Mráz. Osobní spisy.

- Špičková, Marta. 1965. SOkA Hodonín, f. TK – H, JAF-14, k.19, Koutný, Tomáš. (inventář).
- SOkA Hodonín, f. TK – H, in.č.18, karton V, Koutný, Tomáš. Fotografie, výstřižky z novin, dokumenty.
- SOkA Hodonín, f. TK – H, in.č.18, karton V, Koutný, Tomáš. Fotografie, výstřižky z novin, dokumenty.
- SOka Hodonín, f. FM – H, k. 2, in.č. 10, František Mráz.
- Mráz, František. „Revoluční časopis jihovýchodní Moravy, Slovácko, bude vzpomínat 70 let svého zrodu“ In SokA Hodonín, FM – H, k. 2, in. č. 11 (nedat.).
- Mráz, František. „Odbojová ilegální činnost KSČ na moravském Slovácku“ In SOkA Hodonín, FM – H, k. 2, in.č. 11, s. 1. (nedat.).
- Tvarůžková, Květa. SOkA Hodonín, f. FM – H, František Mráz, Hodonín – pozůstalost (inventář).
- Mráz, František. „Odbojová ilegální činnost KSČ na moravském Slovácku“ In SOkA Hodonín, FM – H, k. 2, in.č. 11, s. 1. (nedat.).

Další zdroje:

- Turek, Petr. *Na hodonínské radnici zavlál rudý prapor*. (nedatováno) – viz. Příloha
- *Slovník českých filosofů* (nedat.), dostupné z: <http://www.phil.muni.cz/fil/scf/komplet/borek.html> (20.11.2012).
- *Encyklopedie dějin města Brna* (nedat.), dostupné z: http://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_ulice&load=2714&qd=20 (20.11.2012).
- *Keramika Poštorná* (nedat.), dostupné z: <http://www.pkz-keramika.cz/historie-firmy.html>, (20.11.2012).
- Digitální repozitář. Poslanecká sněmovna parlamentu české republiky (nedat.), dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1920ns/se/stenprot/001schuz/s001001.htm> (20.11.2012).

- Josef Hrubý In Hodonín, oficiální stránky města (nedat.), dostupné z: <http://www.hodonin.eu/rok-2006-mudr-josef-hruby-vojtech-kopecek/d-728385/p1=34207> (20.11.2012).
- Horká, Havlík. 2012. „Josef Kočiš“ In *Encyklopedie města Hodonín* (nedat.), dostupné z: http://encyklopedie.brna.cz/home-mmh/?acc=profil_osobnosti&load=69 (20.11.2012).
- Warcross. 2012. „Čestný štít Protektorátu Čechy a Morava s orlicí Svatováclavskou.“ Dostupné z: <http://www.warcross.cz/wordpress/?p=4841> (citováno 10.11.2012).
- Slanina, Josef. (nedat.) „Akce Toman“ In. Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, dostupné z: <http://www.cibulka.com/stblist/c2.htm> (10.11.2012).
- *Jura Sosnar* In Slovník české literatury (nedat.), dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=642> (20. 11. 2012).

16. Jmenný a věcný rejstřík

Antonín Novotný, 101, 111, 123, 135
 atentát v Sarajevu, 62
 Bakičová Hana, 16, 17, 19, 20, 21
 Bartoš Josef, 10, 11, 38, 96
 Bebel Augustus, 54, 133
 Bechyně Rudolf, 74
 Beneš, 29, 43
 Bílek František, 36
 bolševizace, 34
 Borek Edmund, 36, 37, 38, 40, 41, 42, 120, 121, 127, 133
 Bubník Josef, 100
Budoucnost, 32, 37
 Buchenwald, 111
 Bukač Antonín, 89, 100, 122
 bulvarizace, 22
 cenzura, 20, 25, 30

cicero, 19
 Cypris Jan, 48
 Čerešňák Bedřich, 10, 70, 71, 73, 79, 83, 84, 85, 86, 96, 97, 124
 Československá sociálně demokratická strana dělnická, 32, 35
 Československá národní rada, 25
 Československá sociální demokracie, 31
 Československá strana lidová, 31
 Československá strana národně socialistická, 31
 Československá tisková kancelář, 16, 26
Český kurýr, 30
Čin, 29
 dedukce, 11
 Dělnická beseda, 35
Dělnické listy, 32, 33, 37, 39, 44, 73

Didotovo schéma, 18
 Dobrovolný Filip, 41, 43, 44, 50, 59, 121, 126, 133
 Dočekal Štěpán, 48
 Dolejší Jan, 36, 37, 40, 41, 42, 44, 49, 52, 56, 59, 120, 121, 124, 133
 Druhá republika, 28
 exilová vláda, 29
 Fibich Bernard, 36
 Filip Rudolf, 7, 43, 46, 96, 97, 100, 102, 113, 123, 135
 František Ferdinand d'Este, 67
 František Josef I, 63
 František Mráz, 9, 64, 100, 110
 Gabčík Jozef, 29
 Gájoš Karel, 81, 84, 85
 garamond, 19
 generální stávka, 46, 80, 87
 generální stávka v roce 1920, 8
 Gottwald Klement, 31, 98
 Gottwaldem Klement, 31, 34
 Grebeníček Bohuslav, 63, 100, 122
 Guttman Josef, 98, 99
Hanácká republika, 47
 Hendel Jan, 7
 Heydrich Rainhard, 29
 Heydrichiada, 30
 Hitler Adolf, 26, 28, 29, 97, 98
Hlas, 43, 44
Hlas mladých, 29
 Hodonín, 8, 88, 97, 116, 127, 136
 Hodonínský deník Rovnost, 7
 Holomčík Josef, 7, 35, 36, 38, 41, 42, 64, 70, 72, 73, 84, 133
 Hroch Miroslav, 12
 Hrubý Josef, 7, 48, 58, 64
 Hřebačka Jakub, 83, 85
 Hudec Josef, 33
 Chládek František, 99, 100, 102, 122
 Chvalkovský František, 29
 III. komunistická internacionála, 85
 indukce, 11
 Ivan Olbracht, 86, 87, 88, 122, 134, 135
 Jednota československých novinářů z roku, 22
 Kočiš Josef, 48, 88, 89, 96, 97, 100, 117, 122, 123, 134
 Kočiš Pravoslav, 114, 117
 Kolařík František, 51, 90, 91, 102, 122, 134
 Kolaříková Františka, 36, 51
 Kolesík Martin, 36, 37, 51
 kolonel, 18
 Kominternu, 98, 99, 110
 Komunistická strana Československa, 33, 98
 Komunistická strana Československa, 9, 10, 31, 44, 46, 79, 80, 85, 90, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 102, 106, 110, 111, 112, 115, 117, 118, 123, 128, 134
 Konečný Hynek, 100, 102
 konference v Kienthalu, 79
 konference v Zimmerealdu, 79
 Kopecký Václav, 31
 Košický vládní program, 31
 Koudelka Jaroslav, 15, 16, 18, 20, 102
 Koutný Tomáš, 9, 10, 44, 45, 46, 47, 48, 59, 60, 61, 65, 79, 81, 85, 89, 96, 117, 121, 122, 123, 128, 133, 137
 Krajíček Eduard, 71
 Kramář Karel, 25, 65
 Krapka – Náchodský, Josef, 33
 Krejčí František Václav, 33

Kubiš Jan, 29
 Kuncová Krista, 112, 113, 114, 134
 Lacina Leoš, 48
Lahová Barbora, 1
 Lasica Pavel, 36
Lidová demokracie, 32
 Lidová knihtiskárna, 33
Lidové noviny, 29
 Lidový dům, 33, 34, 46, 80, 117, 122, 136
 Lorenc Jan, 47, 63, 64, 70, 72, 73, 75, 79, 80, 121, 122, 126
 Mach Robert, 47, 121, 123, 126
 Malířová Helena, 87, 88, 122, 126, 134
 Malovaný Josef, 50, 51
 Mareš Stanislav, 36
 Marshallův plán, 30
 marxismus, 33
 Masaryk Tomáš Garigue, 23, 31, 56, 89, 122
 Masarykova univerzita, 10
 Matějček Rudolf, 117
 Matice Hodonská, 63
Mladá Fronta, 32
 Mladočeši, 38, 60
 Moravská Rovnost, 8, 110, 115, 123
 Moravské Slovensko, 37, 107, 120, 135
 Moravsko-slezská křesťansko-sociální strana, 60
 Mráz František, 9, 36, 86, 97, 99, 100, 102, 110, 111, 115, 123, 127, 128
 Mussolini Benito, 28
 Národní fronta, 31
Národní myšlenka, 29
Národní osvobození, 29, 32
 Národní shromáždění, 9, 44, 46, 72, 102, 123, 136
 Národní výbor československý, 25
 Němec Antonín, 33, 80, 115
 Noga Rajmund, 47, 121
 Novák Vladislav, 48
 Novotný Antonín, 7
 Olbracht Ivan, 7
 Pakt Společnosti národů, 28
 Pašek Václav, 102, 114
 Pecka Josef, Boleslav, 32
 Petiční výbor věrni zůstaneme, 30
 petit, 18, 53, 66, 76, 104
 Pohlídal Stanislav, 64, 65, 72, 75, 121, 122
Práce, 32, 114
Právo lidu, 32, 33
 proletářská revoluce, 33
 Protektorát Čechy a Morava, 28, 29
 průmyslová revoluce, 23
 První republika, 13, 27
 První světová válka, 13, 24, 25, 28, 62
 Předlitavsko, 24
 Předsednictvo ministerské rady, 29
 Příkaský František, 36, 37, 51
 Přímá metoda, 12
 Rédr Rudolf, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 123, 126, 127, 134
 reformismus sociální, 33
 Regionální noviny, 14, 21
 Republikánská strana zemědělského a maloroľnického lidu, 120
 Rerych Josef, 112
 Richter František, 10, 73, 74, 75, 81, 83, 84, 85, 86, 122, 133, 136
 rotačka, 18
 Rovnost, 13, 33, 35, 36, 38, 44, 49, 69, 97, 98, 107, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 120, 122, 127, 134

Rudá armáda, 29
Rudé právo, 27, 30, 31, 32, 34, 44, 80, 98
 Rupnik Jacques, 31, 34, 64, 79, 80, 85, 99, 120
 Ruß – Mohl Stephan, 16, 17, 19, 20, 21
 rychlolis, 18
 Říšská rada, 36, 60, 61, 120
 Sadílek Konrád, 36
 Sametová revoluce, 9, 123
 Schuster Josef, 33
Slovácko, 1, 7, 8, 9, 11, 12, 13, 14, 17, 21, 32, 33, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 47, 48, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 59, 60, 61, 62, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 126, 127, 128, 133, 134, 135, 136
Sociální demokrat, 33
 Sosnar Jiří, 101, 114, 115, 129, 134
 Soukup František, 33
 Spolek českých žurnalistů, 22
 stalinisté, 34
 Státní okresní archiv Hodonín, 9, 10, viz Státní okresní archiv Hodonín
 Státoprávně demokratická strana, 63
 Steiner Josef, 39, 127
 Steinerem Josef, 33
 Svaz českých novinářů, 32
Svobodné noviny, 32
Svobodné slovo, 32
 Syndikát českých novinářů, 22
 Syndikát pražských deníkářů., 22
 Šmeral Bohumír, 64
 Šmíd František, 115
 Šolc Josef, 8, 9, 37, 38, 49, 88, 89, 98, 127
 Štunc Václav, 33
 Tichý Josef, 37, 127
 Tobiáš Antonín, 100, 122
 Tomášek František, 33, 39
Tribuna, 27, 108
 Třetí republika, 30
 Turek Petr, 3
 Turek Petr, 82
 Tušer, 14, 15
 Tušer Andrej, 14, 15, 16, 17, 18, 19
Týdenní kronika válečná, 44
 Universita Jana Evangelisty Purkyně, 10
 únorový převrat, 30
 Úřad říšského protektora, 29
 Ústředí tiskové dozorčí služby, 29
 Ústřední cenzurní komise, 28
 Ústřední svaz československých novinářů, 32
 Ústřední svaz novinářů slovanských, 22
V boj, 30
 Vajtauer Emanuel, 85, 88, 122, 134, 135
 Vaněk Karel, 63
 Velká říjnová socialistická revoluce, 69
 Velkoněmecká říše, 29
 Versailleský mírový systém, 28
 Veselý Jindřich, 99
 Vltava Labe Press, 7
 Vohradník Antonín, 102
 Wolfova tisková agentura, 25
 Zápotocký Ladislav, 32
Zář, 44
 Zemský sněm, 61
 Zvaz slovenských novinářů, 32

17. Seznam obrázků a diagramů

Obrázek 1 První číslo Slovácka	40
Obrázek 2 Josef Holomčík a Edmund Borek se svými ženami a Jan Dolejší.....	42
Obrázek 3 Jan Dolejší, první vydavatel Slovácka.....	42
Obrázek 4 Filip Dobrovolný, redaktor Slovácka od 14. května do 30. září 1909.....	44
Obrázek 5 Tomáš Koutný, redaktor Slovácka od 10. září 1909 do 29. listopadu 1912.....	45
Obrázek 6 Propagační materiál z pozůstalosti T. Koutného	46
Obrázek 7 Rodina Tomáše Koutného: 1) Tomáš Koutný, 2) Marie Koutná, 3) Stáňa Koutný, 4) Libuše Koutná, 5) Albín Koutný	47
Obrázek 8 Školní ulice s Masarykovou školou, naproti redakce	49
Obrázek 9 Jan Polášek, kolportér Slovácka ve Zlíně	51
Obrázek 10 August Bebel, první fotografie zveřejněná ve Slovácku	54
Obrázek 11 Nový rámeček kolem názvů rubrik od února 1910	54
Obrázek 12 Slovácko po konfiskaci 1910.....	54
Obrázek 13 Konfiskace v roce 1911	55
Obrázek 14 Nový druh písma po nástupu Jana Lorence a změny tiskárny v roce 1913.....	55
Obrázek 15 Grafika před Prvním květnem	59
Obrázek 16 Hlavička Slovácka 1907 – 1908	60
Obrázek 17 Hlavička Slovácka během první světové války	66
Obrázek 18 Hlavička týdeníku Slovácko v listopadu 1917	66
Obrázek 19 Oznámení redakce 1914.....	68
Obrázek 20 Titulní strana Slovácka 29. října 1918	71
Obrázek 21 Volební poutač 1920.....	72
Obrázek 22 František Richter.....	74
Obrázek 23 Hlavička obdeníku Slovácko	75
Obrázek 24 Hlavička Slovácka od května 1919.....	76
Obrázek 25 Hlavička Slovácka po přechodu do hodonínské tiskárny v listopadu 1920	77
Obrázek 26 Inzerce v obdeníku Slovácko v roce 1919.....	78
Obrázek 27 Slovácko jako orgán stávký	82
Obrázek 28 Generální stávka v Hodoníně.....	83

Obrázek 29 Ivan Olbracht	87
Obrázek 30 Ivan Olbracht a Helena Malířová	88
Obrázek 31 Emanuel Vajtauer	88
Obrázek 32 Josef Kočíš	89
Obrázek 33 Sekretariát KV KSČ a redakce Slovácka v letech 1920 – 1938. Budova byla zničena při přechodu fronty v roce 1945.....	90
Obrázek 34 František Kolařík	91
Obrázek 35 Slovácko jako komunistický obdeník	91
Obrázek 36 1. máj	92
Obrázek 37 Nová ilustrace v hlavičce Slovácka	92
Obrázek 38 Hlavička Slovácka od roku 1924.....	93
Obrázek 39 Kresba ve Slovácku	93
Obrázek 40 Cenzura v roce 1921 a 1922	95
Obrázek 41 Jiří Sosnar	101
Obrázek 42 Hlavička Slovácka 1926	103
Obrázek 43 Slovácko jako deník.....	104
Obrázek 44 Hlavička Slovácka od května 1932.....	104
Obrázek 45 Fotografie v deníku Slovácko 1932.....	105
Obrázek 46 První fotoreportáž ve Slovácku.....	105
Obrázek 47 Ilustrovaný název rubriky	106
Obrázek 48 Zvláštní vydání Slovácka 1928.....	107
Obrázek 49 Inzerát s ilustrací ve Slovácku v roce 1927	109
Obrázek 50 Inzerce v deníku Slovácko 1931.....	109
Obrázek 51 Rudolf Rédr	112
Obrázek 52 Krista Kuncová	113
Obrázek 53 Dům Kuncové na Nábřeží 4 v Hodoníně, kde se tiskla Moravská Rovnost.....	114
Obrázek 54 Moravská Rovnost, první číslo vydané v osvobozeném Hodoníně 18. dubna 1945	116
Obrázek 55 Hlavička jednoho z prvních poválečných výtisků Slovácka	118
Obrázek 56 Hlavička Slovácka 1946	118
Obrázek 57 fotografie ve Slovácku 1946.....	119
 Diagram 1: Lokální tisk, vymezení podle území dle Tušera.....	14
Diagram 2: Regionální tisk, vymezení podle Tušera.....	15
Diagram 3: Organigram mediálního podnikatelského subjektu.....	16

18. Anotace, klíčová slova

Anotace

Tato práce se zabývá přehledem historie jihomoravského listu Slovácko, od jeho založení v roce 1907 až po rok 1946. Mapuje jeho vývoj v redakční práci, strategiích, rubrikách, formě a grafice, personálním obsazení, ekonomice a financích, ilustračním materiálu a inzerci. Slovácko patřilo mezi nejúspěšnější periodika na Moravském Slovensku, které se po celou dobu hlásilo k levicovým myšlenkám. Přežilo několik období, persekucí a zákaz vycházení. Během jeho existence v letech 1907 – 1946 v něm působilo mnoho známých osobností a politických činitelů, mezi nimi např. Rudolf Filip, Antonín Novotný, Ivan Olbracht, Emanuel Vajtauer a další.

Klíčová Slova

Slovácko – noviny – Moravské Slovensko – 1946 – 1907 – případová studie

Annotation

This thesis deals with an overview of the history of the South Moravian Slovácko sheet, from its founding in 1907 to the year 1946. It charts the evolution of the editorial work, strategies, columns, form and graphics, staffing, economics and finance, illustrative material and advertising. Slovácko belonged among the most successful in the Moravian Slovak periodicals that throughout professed leftist ideas. It survived several seasons, persecution and the prohibition curfew. During its existence between 1907 - 1946 there were many celebrities and political figures, among them Rudolf Filip, Antonin Novotny, Ivan Olbracht, Emanuel Vajtauer and more.

Key Words

Slovácko - newspapers - Moravian Slovakia - 1946 - 1907 - Case Study

19. Přílohy

19.1. Na Hodonínské radnici zavlál rudý prapor

PETR TUREK

Hodonínsko – Před devadesáti lety sice na Hradě seděl hodonínských rodák Tomáš Garrigue Masaryk. To ale nezabrzdilo radikálnost hodonínských dělníků v době generální stávky v prosinci 1920.

Moravské Slovácko sice v období první Československé republiky patřilo k těm regionům, v nichž hodně lidí pracovalo v zemědělství, byli většinou katolíci a nebylo baštou levicových stran, přesto jedno z jeho center – Hodonín i s okolím, byly jiné. V Hodoníně bylo několik průmyslových podniků a kolem něj nemálo dolů. Tedy byla to oblast plná dělníků a horníků, a potencionálních voličů sociální demokracie.

V ní se hned od vzniku nového československého státu přetahovali o vedení a moc dvě hlavní křídla – provládní pravicové a marxistické levicové.

Jejich soupeření se vyhrlo v boji o problematický Lidový dům – současné sídlo strany a tehdejší redakci Práva lidu. Ten přes odpor levice a za pomoci četníků získala pravice, která jej formálně vlastnila. Na to vedení levice odpovědělo vyhlášením generální stávky 10. prosince 1920. Ta nabyla největších rozměrů na Kladensku, Brněnsku a právě Hodonínsku.

Tam se sociální demokracie již delší dobu před generální stávkou přikláněla stále více k její levici, což bylo znát i na stránkách jejich hlavního stranického tisku – Slovácka. „Dosavadní oportunní stanovisko „pravice“ a dvě léta koaliční vlády s buržoasií nejen nepřinesla dělnictvu výsledku na poli sociálního pokroku, nýbrž posílily otřesenou posici buržoasie,“ píše se už v září na stránkách Slovácka, což doplňují články, kde nechybí holt třetí (bolševické) Internacionále a texty o revolučním kvasu v Itálii a sovětsko-polské válce.

Samotná stávka začala v Hodoníně až s denním zpožděním. To vyšlo ve Slovácku svolání, které seznamovalo s pátečními pražskými událostmi a navíc přesahovalo celý rozměr protestu proti zabrání Lidového domu. „Není vyloučenou, že stojíme na prahu dalekosáhlých událostí, kdy změříme své síly, bude-li to nezbytno, v otevřeném boji...Vše pro vítězství trpícího proletariátu! Zdar sociální revoluci!“ našli čtenáři v sobotu 11. prosince ve Slovácku.

Ke stávkujícím Hodonínům se přidaly Lužice a Rohatec. Župní výkonný výbor svolal na sobotní dopoledne tábor lidu na hodonínské náměstí. Mezi nejradikálnější řečníky patřil František Richter, který vyzval k vytvoření socialistické republiky. Ale hlavními požadavky stávkujících bylo zavedení dělnických rad (volená dělnická zastupitelstva, která by řídila továrny – pozn. red.), vypsání voleb do Národního shromáždění a zvýšení dělnických mezd o třicet procent.

Tábor lidu znejistil okresní politickou správu, která požádala o vojenskou asistenci. Byli jí přislíbení hodonínští dragouni.

Dělníci důvěrníci, kteří vyšli po poradě z Radničního sklepa, jednali také. Rozhodli se sestavit komisi na kontrolu bytů ve městě. Někteří dělníci zatím táhli přes Dubňany, Místřín a Svatobořice do Kyjova.

V neděli večer se přijeli hodonínští delegáti z celomoravské porady v Brně, a to se zprávou, že celá Morava jde znovu do boje. Ještě v noci sestavili spolu s iniciátory tábora lidu akční výbor a rozdělili si úkoly – obsadit Okresní politickou správu, zajistit hejtmana a obsadit nádraží.

V pět ráno to začalo aktivem důvěrníků. O hodinu později se rozhodlo vypnout elektřinu. Už o půl sedmé stály u závodů dělnické hlídky. Dělníci postupně celkem snadno obsadili Kudrnovu továrnu i s mlýnem, koželužnu i tabáčku, poštu a zastavili i práci Okresního soudu.

Obtížnější to bylo s Okresní politickou správou. Továrník Kudrna totiž telefonicky upozornil hejtmana, že „ve městě vypukla revoluce“. Hejtman chtěl proto zajít pro vojenskou pomoc přímo do kasáren.

Ale nedošel tam. U kasáren jej totiž dostihla dělnická hlídka, a s namířeným revolverem jej donutila se vrátit na okresní hejtmanství.

O devíti hlídka obsadila puškařských závod a zbraně putovaly do Dělnického domu. Půl hodiny na to obsadilo dvacet dělníků i četnickou stanici.

Ještě dopoledne se konal na hodonínském náměstí tábor lidu, z něhož odešla deputace k hejtmanovi a žádala ustavení dělnických, parlamentní volby a zvýšení mezd. Jeden z předáků akčního výboru, poslanec Koutný, žádal hejtmana, aby se telefonicky spojil se Zemskou politickou správou v Brně. Z rozhovoru vyplynulo, že hejtmanovi nařídili, aby dal všechny státní úřady obsadit vojskem. Hejtman Koutnému slíbil, že vojsko nepovolá, a požádal jej, aby to oznámil dělníkům. Po proslovech obsadil hlídka hejtmanství. Na důkaz převzetí moci tak dělníci na radnici vztyčily rudý prapor.

Akční výbor se snažil navázat spojení s jinými centry revolty, ale neúspěšně.

Smyčka se stahuje